

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

[YÖK 100/2000 DOKTORA PROJESİ-KATILIM BANKACILIĞI]

**KATILIM FİNANS İÇİN BİR FİNTEK UYGULAMASI: KİTLESEL FONLAMA İŞ
MODELİ ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

OGÜN BAYKUŞ

KASIM-2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

[YÖK 100/2000 DOKTORA PROJESİ-KATILIM BANKACILIĞI]

**KATILIM FİNANS İÇİN BİR FİNTEK UYGULAMASI: KİTLESEL FONLAMA İŞ
MODELİ ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Ogün BAYKUŞ

Danışman: Prof. Dr. Haydar AKYAZI

KASIM-2023

TRABZON

ONAY

Ogün BAYKUŞ tarafından hazırlanan “Katılım Finans İçin Bir FinTek Uygulaması: Kitlesele Fonlama İş Modeli Önerisi” adlı bu Çalışma 22.12.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı’nda **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı-Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Adem KALÇA	Başkan	☐	☐	
Prof. Dr. Bünyamin ER	Üye	☐	☐	
Prof. Dr. Haydar AKYAZI	Üye	☐	☐	
Prof. Dr. Hasan AYAYDIN	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Ömer Faruk TEKDOĞAN	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Ogün BAYKUŞ

03.11.2023

ÖNSÖZ

Katılım finans, İslam hukukuna uygun çeşitli sözleşme ve anlaşma türlerini bir araya getirerek girişimcilerin, KOBİ'lerin ve diğer müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Katılım finans, finansal ihtiyaçların karşılanmasında bankacılık ürünleri, tekaful ve sermaye piyasası araçlarının yanında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan katılım sosyal finans kurumlarını da kullanmaktadır. Katılım sosyal finans, infak kavramı ve ruhundan ortaya çıkan ve bünyesinde zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gibi kurumları barındıran katılım finansın en önemli bileşenidir.

Zekât, sadaka ve karz-ı hasen; yoksulluğun ortadan kaldırılması ve toplumun tüm fertlerinin milli servetten adil pay alması noktasında katılım finans sisteminin en önemli kurumlarını temsil etmektedir. Ancak gelinen noktada katılım finansın bankacılık sistemi, tekaful ve sermaye piyasası gibi bileşenleri kayda değer gelişmeler gösterirken; zekât, sadaka ve karz-ı hasen potansiyelini yansıtmadığı görülmektedir. Bu durum, zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kurumsallaşmamış ve araçsallaşmamış olması ve bu kurumların hala geleneksel yöntemlerle faaliyet göstermesi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Katılım finansın bu sorunlara teknolojik yöntemleri kullanarak ve yenilikçi ürünler sunarak çözüm getirebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda kitle fonlaması, katılım sosyal finans kurumlarının kapsamının genişletilmesi, kurumsallaşması ve kolay erişilebilirliği noktasında önemli katkılarda bulunma potansiyeline sahiptir. Çünkü kitle fonlaması, internet aracılığıyla bağış toplamak, öz sermaye finansmanı sağlamak ve kişiler arası borç alışverişi yapmak gibi teknolojiyle bütünleşmiş çeşitli fon sağlama tekniklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Bu çalışmada zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kullanıldığı web tabanlı kitle fonlaması platformu (kitle katılım) prototipi geliştirilmiştir. Kitle katılım, katılım sosyal finans kurumları zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla girişimcilerin ve finansal desteğe ihtiyacı olan bireylerin finansman ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir kitle fonlaması platformudur.

Çalışmanın her adımında bana sabırla yol gösteren, bilgi ve tecrübelerini aktaran danışmanın Sayın Prof. Dr. Haydar AKYAZI' ya, çalışma konusuna beni yönlendiren Sayın Prof. Dr. Bünyamin ER 'e ve değerli katkılarından dolayı Sayın Prof. Dr. Adem KALÇA' ya teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	IV
ABSTRACT	X
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GRAFİKLER LİSTESİ	XIII
RESİMLER LİSTESİ	XIV
KISALTMALAR LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KATILIM FİNANS	5-25
1.1. Katılım Finans Sistemi	5
1.2. Katılım Finans Sisteminin Temel Bileşenleri	6
1.2.1. Katılım Bankacılığı	6
1.2.2. Katılım Sigortacılık (Tekafül)	7
1.2.3. Katılım Sermaye Piyasaları	7
1.2.4. Katılım Sosyal Finans	7
1.2.4.1. İnfak	9
1.2.4.1.1. Zekât	9
1.2.4.1.2. Fıtır Sadakası	10
1.2.4.1.3. Sadaka	11
1.2.4.1.4. Karz-ı Hasen	11
1.2.4.1.5. Vakıf	12
1.2.4.2. Katılım Sosyal Finansın Avantaj ve Dezavantajları	13
1.3. Katılım Finans Sisteminin Temel İlke ve Yasakları	14
1.3.1. Riba Yasağı	14
1.3.2. Kâr ve Zarar Paylaşımı	15
1.3.3. Garar ve Meysir Yasağı	15
1.3.4. Haram Ürünlerin Ticaretinin Yasaklanması	16

1.3.5. Finansal İşlemlerin Bir Dayanak Varlığa Bağlanması	16
1.4. Katılım Finans Sisteminin Temel Amaçları	16
1.4.1. İktisadi İstikrar ve Refah	17
1.4.2. Servetin Dağılımı ve Sosyoekonomik Adalet	17
1.4.3. Bireysel Ekonomik Özgürlük	19
1.5. Katılım Finansman Türleri	19
1.5.1. Mudaraba	20
1.5.2. Muşaraka	20
1.5.3. Murabaha	21
1.5.4. İcare	21
1.5.5. Selem	21
1.5.6. İstisna	21
1.5.7. Sukuk	22
1.6. Katılım Finansın Gelişim Seyrine Genel Bir Bakış	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİTLE FONLAMASI	26-47
2.1. Finansal Teknolojiler (Fintek)	26
2.1.1. Finteklerin Gelişim Aşamaları	27
2.1.2. Fintek İş Modelleri	28
2.2. Kitle Fonlamasının Tanımı	30
2.3. Kitle Fonlamasının Temel Özellikleri	31
2.4. Kitle Fonlamasının Tarihsel Gelişimi	32
2.5. Kitle Fonlaması Ekosistemi	33
2.6. Kitle Fonlaması Çalışma Mekanizması	34
2.7. Kitle Fonlaması Türleri	35
2.7.1. Finansal Olmayan Kitle Fonlaması Türleri	35
2.7.1.1. Bağışa Dayalı Kitle Fonlaması	35
2.7.1.2. Ödüle Dayalı Kitle Fonlaması	36
2.7.2. Finansal Kitle Fonlaması Türleri	36
2.7.2.1. Borç Vermeye Dayalı Kitle Fonlaması (P2P)	36
2.7.2.2. Öz Sermayeye Dayalı Kitle Fonlaması	37
2.8. Kitle Fonlamasının Avantaj ve Dezavantajları	37
2.9. Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri	40
2.10. Kitle Fonlamasına Ait Yasal Düzenlemeler	41
2.11. Kitle Fonlamasının Gelişim Seyrine Genel Bir Bakış	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNTEK ve KATILIM FİNANS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KİTLE FONLAMASI ...48-73

3.1. Katılım Finans ve Kitle Fonlaması	48
3.2. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması	49
3.2.1. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamasının Çalışma Mekanizması	50
3.2.2. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Türleri	51
3.2.2.1. Zekât, Sadaka, Karz-ı Hasen ve Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması	52
3.2.2.1.1. Zekâta Dayalı Kitle Fonlaması	52
3.2.2.1.2. Sadakaya Dayalı Kitle Fonlaması	54
3.2.2.1.3. Karz-ı Hasene Dayalı Kitle Fonlaması	55
3.2.2.1.4. Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması	57
3.2.2.2. Mudaraba ve Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması	58
3.2.2.2.1. Mudarabaya Dayalı Kitle Fonlaması	58
3.2.2.2.2. Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması	60
3.2.2.3. Murabaha ve İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması	61
3.2.2.3.1. Murabahaya Dayalı Kitle Fonlaması	61
3.2.2.3.2. İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması	62
3.2.3. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri	63
3.2.4. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamasının Avantaj ve Dezavantajları	64
3.2.5. Geleneksel Kitle Fonlaması ve Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Arasındaki Farklılıklar	66
3.3. Literatür Taraması	67
3.3.1. Fintek ve Katılım Finans Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Literatür	67
3.3.2. Kitle Fonlaması ve Katılım Finans Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Literatür	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KATILIM FİNANS KİTLE FONLAMASI İÇİN BİR PLATFORM ÖNERİSİ 74-87

4.1. Kitle Katılım Platformunun Genel Çerçevesi	74
4.2. Kitle Katılım Platformunun Hukuki Dayanağı	76
4.3. “Kitle Katılım” Kitle Fonlaması Platformu Tanıtımı	77

SONUÇ ve ÖNERİLER..... 88-90

KAYNAKÇA 91-101

ÖZGEÇMİŞ 102

ÖZET

Zekât, sadaka ve karz-ı hasen İslam'ın infak ruhundan doğan ve katılım finans sisteminin sosyal yardımlaşma ve dayanışma, kardeşlik ruhu ve servetin adil dağılımı gibi ilkelerini yansıtan en önemli kurumlarıdır. Katılım finans, birçok alanda başarılı girişimler yapmış; ancak zekât, sadaka ve karz-ı hasen katılım finans sistemi içinde diğer finansman araçları kadar uygulama alanı bulamamıştır. Bu durumun temelinde zekât, sadaka ve karz-ı hasenin araçsallaşmamış ve kurumsallaşmamış olması, şeffaflığın olmaması ve bu kurumların faaliyetlerinde hâlâ geleneksel yöntemlerin kullanılması gibi faktörler yer almaktadır. Kitle fonlaması, bu sorunların çözülmesinde etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Kitle fonlaması, dijital teknolojiler aracılığıyla finansmana erişimde alternatif bir yol olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda katılım finansın yapısına uygun değişikliklerle zekât, sadaka ve karz-hasen kitle fonlaması sistemine entegre edilebilir. Böylece bu kurumların kapsamının genişletmesi ve finansal ürünlerin teknolojiyle bütünleştirilerek daha pratik hale dönüştürülmesi fırsatı sağlanabilir.

Çalışmanın amacı, fintek yeniliklerinden yararlanarak zekât, sadaka ve karz-ı hasenin araçsallaşmasına ve kurumsallaşmasına katkı sağlamak adına bir kitle fonlaması platformu oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda zekât, sadaka ve karz-ı hasen kurumları aracılığıyla fon toplanılmasına ve dağıtılmasına imkân sağlayan web tabanlı bir kitle fonlaması platformu (kitle katılım) prototipi geliştirilmiştir. Oluşturulan kitle katılım (kitlekatilim.com) platformu zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla fonların daha şeffaf bir ortamda toplanmasına imkân sağlayacaktır. Böylece bu kurumlar, katılım finans içerisindeki potansiyel başarısını gerçekleştirme fırsatı yakalayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fintek, Kitle Fonlaması, Katılım Finans, Zekât, Sadaka, Karz-ı Hasen.

ABSTRACT

Emerge from the infaq spirit of Islam, zakat, sadaqah and qard al-hasan are some of the most significant institutions which reflect the principles of the system of participation finance such as social assistance and solidarity, the spirit of fraternity, and the fair distribution of wealth. Though participation finance made successful initiatives in many areas, these institutions failed to find as big of a field of application in the participation finance system as other financial instruments. The main reasons for this are the non-instrumentalization and non-institutionalization of zakat, sadaqah and qard al-hasan, the lack of transparency, and the fact that traditional methods are still in use in the activities of these institutions. Crowdfunding can be an effective method in the solution of these problems. Crowdfunding is an alternative way to access financing through digital technologies. With adjustments suitable to the structure of participation finance, zakat, sadaqah and qard al-hasan, can be integrated into the crowdfunding system. These adjustments could provide an opportunity to expand the scope of these institutions and make financial products more practical through integration with technology.

This study aims to benefit from the innovations in fintech and help instrumentalize and institutionalize zakat, sadaqah, and qard al-hasan to create a crowdfunding platform. In line with this aim, we have developed a web-based crowdfunding platform prototype (Kitle Katılım) that enables the collection and distribution of funds through zakat, sadaqah, qard al-hasan. The Kitle Katılım platform (kitlekatilim.com) that we have created will facilitate the collection of funds through zakat, sadaqah, qard al-hasan in a more transparent environment. Thus, these institutions will be able to increase their potential success in participation finance.

Keywords: Fintech, Crowdfunding, Participation Finance, Zakah, Sadaqah, Qard al-Hasan.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Kitle Fonlarnasının Avantaj ve Dezavantajları	39
2	Kitle Fonlarnası Platformu Örnekleri	40
3	Kitle Fonlarnasına Ait Yasal Düzenlemeler	41
4	Kitle Fonlarnası Tipolojisi	44
5	Bölgelere Göre Kitle Fonlarnası Değeri (\$, Milyar)	46
6	Katılım Finans Temelli Kitle Fonlarnası Modelleri	52
7	Katılım Finans Temelli Kitle Fonlarnası Platformu Örnekleri	63
8	Geleneksel Kitle Fonlarnası ve Katılım Finans Temelli Kitle Fonlarnası Arasındaki Farklılıklar	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Katılım Sosyal Finansın Temel Kurumları	8
2	Katılım Finans Temel İlke ve Yasakları	14
3	Katılım Finansman Türleri	20
4	Finteklerin Gelişim Aşamaları	27
5	Fintek İş Modelleri	28
6	Kitle Fonlamanın Tarihsel Gelişimi	32
7	Kitle Fonlamanın Çalışma Mekanizması	34
8	Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamanın Çalışma Mekanizması	50
9	Zekâta Dayalı Kitle Fonlaması	53
10	Sadakaya Dayalı Kitle Fonlaması	54
11	Karz-ı Hasene Dayalı Kitle Fonlaması	56
12	Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması	57
13	Mudarabaya Dayalı Kitle Fonlaması	59
14	Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması	60
15	Murabahaya Dayalı Kitle Fonlaması	61
16	İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması	62

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik Nr.	Grafik Adı	Sayfa Nr.
1	Katılım Finans Küresel Varlık Büyüklüğü (\$, Trilyon)	23
2	Katılım Finans Varlıklarının Dağılımı (% , 2021).....	23
3	Katılım Finans Toplam Finansman Değeri (\$, Milyar)	24
4	Katılım Finans Enstrümanlarının Toplam Finansman İçindeki Dağılımı (% , 2021)...	24
5	Küresel Olarak Toplanan Zekât Tutarı (\$, Milyar, 2018).....	25
6	Küresel Kitle Fonlaması Değeri (2015-2020, \$, Milyar).....	45

RESİMLER LİSTESİ

Resim Nr.	Resim Adı	Sayfa Nr.
1	Kitle Katılım Platformuna Giriş Barkodu	77
2	Kitle Katılım Platformu Yapısı	78
3	Kitle Katılım Platformu Kayıt Ekranı	78
4	Kitle Katılım Platformu Giriş Ekranı	79
5	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli	79
6	Kitle Katılım Platformunun Kullanıcı Paneli (Yeni Proje Ekle)	80
7	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü)	80
8	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Zekât)	81
9	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Karz-ı Hasen)	81
10	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Sadaka)	82
11	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci / Kurum Türü)	82
12	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci / Kurum Türü / Sadaka)	83
13	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci/ Kurum Türü / Karz-ı Hasen) ..	83
14	Kitle Katılım Kullanıcı Paneli (Proje İçerik)	84
15	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Doküman Yükle)	84
16	Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Hesap Bilgileri)	85
17	Kitle Katılım Platformu Yönetici Paneli	85
18	Kitle Katılım Platformu Yönetici Paneli (Etkinliğin Kontrol Edilmesi)	86
19	Onaylanan Proje veya İhtiyaçların Ana Sayfada Gösterimi	86
20	Proje veya İhtiyacı Fonlama	87

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATM	: Automated Teller Machine
B2B	: Eşler Arası İşletme Kredisi
CBFO	: Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi
CIMA	: The Chartered Institute of Management Accountants
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
C2C	: Eşler Arası Tüketici Kredisi
FİNTEK	: Finansal Teknolojiler
GIFR	: Global Islamic Finance Report
IFSB	: Islamic Financial Services Board
İKAM	: İslam İktisadı Araştırma Merkezi
ISDB	: Islamic Development Bank
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
OICV-IOSCO	: International Organization of Securities Commissions
P2P	: Eşler Arası Kredi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SWIFT	: Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
UNHCR	: The UN Refugee Agency
USD	: United States Dollar

GİRİŞ

Katılım sosyal finans anlayışı, İslam'ın doğuşundan beri var olmuş ve zaman içinde rolü önem kazanmıştır. İslam'ın infak ruhu ve kavramını yansıtan katılım sosyal finans, zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gibi geleneksel kurumlardan oluşmaktadır. Katılım sosyal finansın bu kurumları; yoksulluğun ortadan kaldırılması, toplumun refahının artırılması, sosyoekonomik adalaetin sağlanması ve girişimlerin desteklenmesinde merkezi bir konuma sahiptir. Ayrıca zekât, sadaka ve karz-ı hasen finansal katılımı arttırmak ve canlı bir ekonomi oluşturmak için kapsamlı bir finansal yaklaşım sunmaktadır. Ancak bu kurumların verimliliği ve yönetişimi bağlamında acil müdahale edilmesi gereken bazı konular bulunmaktadır.

Katılım finans, finansal sistemde yer edinmeye başladıktan sonra istikrarlı bir büyüme göstermiş ve dünya genelinde toplam varlık büyüklüğü 2022 yılı itibariyle yaklaşık 4.5 trilyon USD'ye ulaşmıştır. Katılım finanstaki bu etkileyici büyüme bankacılık, sigortacılık ve sermaye piyasaları gibi kâr odaklı bileşenlere dayalı olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın katılım sosyal finansın temel kurumları olan zekât, sadaka ve karz-ı hasen, performans olarak potansiyelinin oldukça altında işlev görmektedir. Örneğin; 2018 yılında dünya genelinde hesaplanan zekât potansiyeli 356 milyar USD iken bu miktarın yalnızca 76 milyar USD'lik kısmı toplanabilmektedir (UNHRC, 2019: 25). Diğer yandan katılım finans enstrümanlarının toplam finansman içindeki payları incelendiğinde, karz-ı hasenin toplam finansman içindeki payının (%0.10) diğer finansman türlerine göre çok düşük olduğu görülmektedir. Bu durum zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kurumsallaşma, araçsallaşma, şeffaflık ve fon akışında sürdürülebilirlik konusundaki eksikliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu kurumların, bilimsel tekniklerin yanı sıra teknolojiyle de entegre olma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Katılım sosyal finans kurumlarının özellikle de zekâtın toplanması ve dağıtılmasında hâlâ kayıt dışılık mevcut ve döngüsellik sorunu yoksul Müslüman toplumların refah artışına yönelik ilerlemeyi etkilemektedir. Genel olarak Müslüman toplulukların nispeten müreffeh kesimlerinde zekât, sadaka ve karz-ı hasen fonlarının dağıtımı etkin bir şekilde yapılamaması nedeniyle bu fonlar yalnızca yerel topluluklar arasında gerçekleşmektedir. Öte yandan farklı bölgelerde yaşayan ihtiyaç sahibi bireyler, yapısal sorunlar sebebiyle bu fonlardan yararlanamamaktadır.

Kitle fonlaması, geleneksel finansman yöntemlerinin önündeki engelleri ortadan kaldırarak yeniliği ve sosyal değişimi teşvik etmek için kullanılmaktadır. Bu yenilikçi finansman oluşturma

türü çeşitli nedenlerle çoğunlukla fon bulma konusunda zorluk çeken girişimci ve işletme sahiplerinin “kalabalığın gücünden” yararlanmasına imkân tanımaktadır.

Kitle fonlaması, küçük işletmelerin, finansal desteğe ihtiyacı olan bireylerin ve girişimcilerin finansmana erişim sorununu çözmede katılım finans adına önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda katılım finans ve kitle fonlamasının entegrasyonunu incelemek bununla birlikte katılım sosyal finansman yöntemlerinin geliştirilmesinde kitle fonlamasının potansiyellerini araştırmak oldukça önem arz etmektedir.

Türkiye’de özellikle zekât, sadaka ve karz-ı hasen fonları dernekler ve vakıflar aracılığıyla toplanıp dağıtılmaktadır. Dernekler ve vakıflar zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla toplanan fonları yalnızca zorunlu ihtiyaçların karşılanmasına binaen kullanmaktadır. Diğer yandan Türkiye’de faaliyet gösteren kitle fonlaması platformları yalnızca proje ve girişimleri fonlama noktasında faaliyet göstermekte ve bu alanda zekât, sadaka ve karz-ı hasen fonlarından yararlanmamaktadır. Bahsi geçen durumlar zekât, sadaka ve karz-ı hasen fonlarının etkili bir şekilde toplanmasına ve verimli alanlara kanalize edilmesine, araçsallaşmasına, şeffaflık ve hesap verilebilirliğine engel teşkil etmektedir.

Literatürde, zekât, sadaka ve karz-ı hasen kurumlarının kitle fonlaması entegrasyonunu inceleyen birçok çalışma bulunmakla birlikte bu çalışmaların büyük çoğunluğu uluslararası menşeilidir. Ulusal literatürde yer alan çalışmalar zekât, sadaka veya karz-ı hasenin kitle fonlaması entegrasyonu içeren teorik çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmada özellikle ulusal literatürden farklı olarak hem konunun teorik yapısı derinlemesine incelenmiş hem de bu teorik yapıyla uyumlu bir kitle fonlaması platformu prototipi geliştirilmiştir. Bununla birlikte bu prototipin faaliyete başlaması için hâlihazırda geçerli olan ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması platformlarının hukuksal çerçeve değerlendirilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle çalışmanın amacı, zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kurumsallaşmasına ve araçsallaşmasına katkıda bulunmak, bu kurumların karşılaştığı sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla web tabanlı bir kitle fonlaması platformu prototipi geliştirmek; böylece ekonomik ve toplumsal potansiyellerini artırma noktasında alternatif bir yöntem ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda, zekât, sadaka ve karz-ı hasenin internet tabanlı kitle fonlaması ile entegrasyonu sağlanarak “kitle katılım” web sitesi geliştirilmiştir. Kitle katılım platformu iki aşamada geliştirilmiştir. Birinci aşamada katılım finans ve kitle fonlamasının entegrasyonunun teorik yapısının alanyazını incelenmiş; ikinci aşamada ise MySQL ve PHP programlama dilleri kullanılarak platformun web tabanı inşa edilmiştir.

Zekât başta olmak üzere, sadaka ve karz-ı hasen yoluyla sağlanan finansman genellikle nakit yoluyla gerçekleştirilirken, herhangi bir mal veya mülk olarak da verilebilmektedir. Bu çalışmanın kapsamını oluşturan kurumların kitle fonlamasına entegrasyonu ve buna dayalı olarak geliştirilen uygulama nakit finansman desteği varsayımı üzerinden geliştirilmiştir.

Oluşturulan prototip, Türkiye’de zekât, sadaka ve karz-ı hasen kurumlarının yer aldığı ilk kitle fonlaması platformu denemelerinden bir tanesi olma özelliği taşımaktadır. Kitle katılım, zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla proje ve girişimleri destekleyerek fonların verimli alanlara kanallanmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle vakıf, dernek ve STK’lerden farklılık gösteren platform, aynı zamanda bireysel ihtiyaçlarını karşılayamayan ihtiyaç sahibi bireylerin de finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân sağlamaktadır. Kitle katılım, yalnızca katılım finans ilkeleriyle uyumlu olan girişimleri desteklemektedir. Yani garar, meysir, riba ve haram ürünlerin ticaretini içeren girişimlerin kitle katılım aracılığıyla finansmanına izin verilmemektedir.

Türkiye’deki kitle fonlaması platformları yalnızca proje, girişim, ticari faaliyetler, sosyal ve sanatsal faaliyetler alanındaki fon toplama kampanyalarını organizasyonunu sağlarken, zorunlu ihtiyaçları finanse eden bağış kampanyaları kapsamında herhangi bir girişim gösterememiştir. Kitle katılım proje, girişim, sosyal ve sanatsal faaliyetlerin yanında zorunlu ihtiyaçların finanse edilmesine imkân sağlayan bağış veya yardım kampanyalarının da düzenlenmesine olanak sağlamaktadır.

Kitle katılım, yasal olarak bağışa dayalı kitle fonlaması platformu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla hukuksal zeminde bağışa dayalı kitle fonlaması platformlarının tabi olduğu mevzuat çerçevesinde değerlendirilmektedir. Türkiye’de öz sermaye ve borca dayalı kitle fonlaması platformları hukuksal bir zemine oturtulurken; bağışa ve ödüle dayalı kitle fonlaması platformları kapsam dışı bırakılmıştır. Türkiye’de ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması uygulanmakla birlikte, hâlihazırda yasal mevzuatı spesifik ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu sebeple işin aslına uygun düştüğü ölçüde diğer hukuk kuralları tatbik edilmektedir. Bu kapsamda Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu, Dernekler ve Vakıflar Kanunu ve Yardım Toplama Kanunu gibi düzenlemelerden yararlanılmaktadır.

Bu çalışmada ele alınan konu, hem katılım finans sektörü hem de finans sektörü paydaşları açısından önem taşımaktadır. Türkiye’de zekât, sadaka ve karz-ı hasen kurumlarına ve bu alandaki uygulamalara ilişkin önemli bir birikim ve tecrübe bulunmaktadır. Ancak bu kurumlar günümüz finans sistemi içerisinde potansiyelinin çok altında işlev görmektedir. Geçmiş dönemlerde geleneksel yöntemlerle ve yerel düzeyde yürütülen zekât, sadaka, karz-ı hasen faaliyetleri artık katılım bankacılığı sistemi, dernekler ve STK’ler aracılığıyla yürütülmektedir. Diğer yandan bu uygulamaların işlem maliyetleri, şeffaflık ve kurumsallaşma gibi sorunlardan dolayı istenilen düzeyde gelişemediği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede finansal teknolojiler ve özellikle kitle

fonlaması zekât, sadaka karz-ı hasen ve diğer hayırseverliğe dayalı kurumların gelişmesi ve potansiyellerini yansıtmaları için bir dönüm noktası olabilir.

Çalışma kapsamında karşılaşılan temel kısıt, kitle fonlamasına ait yasal mevzuattır. Her ne kadar Türkiye’de ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması platformları Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Yardım Toplama Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu çerçevesinde faaliyet gösterse de; bu platformların sınırlarını yasal olarak belirleyen özel bir mevzuat bulunmamaktadır. Dolayısıyla kitle katılım platformunun hukuksal çerçevesi spesifik olarak çizilememiştir. Bu durum ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması kapsamında oluşturulan platformun hayata geçirilmesi noktasında bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; katılım finansın kavramsal çerçevesi, temel bileşenleri, ilke ve yasakları, finansman türleri, amaçları ve katılım finansman türlerine ait istatistiki bilgileri içeren konularına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; kitle fonlamasının kavramsal çerçevesi, finansal teknolojiler, kitle fonlamasının tanımı, tarihi, ekosistemi, türleri, avantajları ve dezavantajları, kitle fonlamasına dair yasal düzenlemeler ve kitle fonlaması türlerine ait istatistiki bilgiler incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; fintekler ve katılım finans ilişkisi bağlamında kitle fonlaması değerlendirilmiş, katılım finans temelli kitle fonlaması türleri, katılım finans ve kitle fonlamasının benzerlik ve farklılıkları, katılım finans temelli kitle fonlamasının potansiyelleri ve riskleri, katılım finansman türlerinin kitle fonlaması içerisindeki çalışma sistemleri ve çalışmanın literatür taraması ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde; katılım finans ile uyumlu olarak geliştirilmiş olan kitle katılım (kitlekatilim.com) prototip web sitesinin genel çerçevesi, hukuki dayanağı, çalışma mekanizması ve teknik bilgileri detaylandırılmıştır. Sonuç bölümünde fintekler ve katılım finans ilişkisi bağlamında kitle fonlaması ve prototipi oluşturulan web sitesinin genel özellikleri tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KATILIM FİNANS

Çalışmanın bu bölümünde; katılım finans sisteminin temel bileşenleri, ilke yasakları, finansman türleri, amaçları ve katılım finansa ait istatistiki bilgileri içeren konulara yer verilmiştir.

1.1. Katılım Finans Sistemi

Katılım finans¹, İslam hukukuna göre işleyen bir finansal sistemdir ve dolayısıyla ana kaynaklarını Kuran, Sünnet (birincil kaynaklar), icma, kıyas ve içtihat (ikincil kaynaklar) oluşturmaktadır. Katılım finans, felsefesini İslam dininden almaktadır. Sözleşmeleri ve finansal araçları vasıtasıyla, bireysel finansal yükümlülüklerin kişilere, topluma ve doğaya zarar vermeden yerine getirilmesine; ayrıca dengeli bir ekonomik ve finansal yapının temin edilmesine zemin hazırlamaktadır (Franzoni ve Asma Ait Allali, 2018: 3).

Katılım finans, çeşitli yasaklara ve teşviklere dayanmaktadır. Faizin yasaklanması ve ticari faaliyetlere izin verilmesi, finansal faaliyetleri reel varlıklara dayalı iş ve ticari faaliyetlere yönlendirmektedir (Ayub, 2007: 81). Katılım finans, alım satım ve ticari faaliyetleri teşvik ederken bunun yanında dürüstlük ve sosyal adaleti de desteklemektedir. İslam hukuku ekonomik faaliyetlere sınırlandırma getirmemiş, bunun yerine tüm insanlığı bir bütün olarak topluma faydalı ve sorumlu faaliyetlere yönlendirmiştir (Alrifai, 2017: 149-150).

Katılım finans; insana, piyasanın işleyişine ve finansal sistemin felsefesine dair esasları içermektedir. Bu bağlamda insan tipi, insanın görevi, insanın madde ve mana arasındaki dengeyi gözetmesi, haram ve helal kavramı bilinci, mülkiyet hakkı, piyasa mekanizması, finansal adaletin sağlanması, yardımlaşma ve kardeşlik bilinci, fırsat eşitliği ve serbest piyasa rekabeti gibi kavramlara yaklaşımı ve sorun çözme yeteneği kendine özgüdür (Tunç, 2016: 76).

¹ İslam'ın ekonomik ve finansal faaliyetlere ilişkin en önemli sacayaklarından bir tanesi faizsizlik prensibidir. Bu sebeple Türkiye'de katılım finans uzun yıllar boyunca faizsiz finans olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, İslam'ın ekonomik ve finansal faaliyetlere ilişkin olarak garar yasağı, dinen yasaklanmış alanlarda faaliyet göstermeme ve kumar yasağı gibi başka sacayakları da bulunmaktadır. Faizsizlik gerek şart olmakla birlikte yeter şart değildir. Dolayısıyla, faizsiz olmakla birlikte katılım finans kapsamında yer almayan finansal ürünler, hizmetler veya işlemler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, faizsiz finans kavramının kısıtlayıcı bir ifade olduğu değerlendirilmekte ve Türkiye'de katılım finans olarak isimlendirilmektedir (Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022:7).

Katılım finans perspektifinde piyasanın kuralları net bir şekilde açıklanmıştır ve herhangi bir istismar türü söz konusu değildir. İki önemli kural olan “faiz yasağı” ve “zekâta dayalı” sistem sayesinde, katılım finasta yerleşik bir istikrar söz konusudur. Kâr-zarar paylaşımı ana istikrar sağlayıcı öğelerden birisidir. Sosyal transferler (infak, karz-ı hasen ve sadaka vb.) tüketimi artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Kaynak israfına ve zorunlu ihtiyaçların yeterli miktarda üretilmesini sağlamadan, kaynakların lüks tüketime yönlendirilmesine izin verilmemektedir (Azid ve Chaudhry, 2014: 340).

Katılım finans, yalnızca insanların maddi ihtiyaçlarına değil, aynı zamanda manevi ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Bu çerçevede yalnızca maddi refahın sağlanması, bireylerin yaşamında içsel mutluluk eksikliğine ve buna bağlı olarak da suç, alkolizm, evlilik dışı ilişkiler ve akıl sağlığı gibi toplumsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Benzer şekilde yalnızca manevi ihtiyaçların karşılanması da, toplumun bu durumu uygulanabilir ve gerçekçi bulmamasına zemin hazırlayabilmektedir. Hayatın hem maddi hem manevi yönleri üzerindeki bu eş zamanlı vurgu, katılım finansın benzersiz bir özelliğidir. Maddi ve manevi değerler o kadar iç içe geçmiştir ki, bu değerler karşılıklı bir güç kaynağı olarak hizmet edebilir ve birlikte insan refahına katkıda bulunabilirler. Hayatın bu iki yönünden birisinin ihmali, insanlığın refaha ulaşmasını engellemektedir (Chapra, 1979: 10).

Katılım finansa daha önce yapılan tüm atıflar ya faizsiz ya da İslami bankacılık şemsiyesi altında yapılmıştır. Fakat katılım finansı yalnızca faizsiz olarak tanımlamak yeterli değildir. Şüphesiz faiz alınmasının ve ödenmesinin yasaklanması, sistemin özüdür. Ancak faiz yasağı; İslam hukukunun risk paylaşımı, bireylerin hak ve özgürlüklerinin kutsallığı, mülkiyet hakkı ve sözleşmenin kutsallığı gibi ilkeleri ile desteklenmektedir. Benzer şekilde katılım finans, yalnızca bankacılıkla da sınırlı değildir. Katılım bankacılığı, katılım sigortacılık, sermaye piyasaları ve sosyal finans olmak üzere dört temel bileşenden oluşmaktadır.

1.2. Katılım Finans Sisteminin Temel Bileşenleri

Katılım finans, günümüzde sadece bankacılık sistemi ile sınırlandırılan dar bir bakış açısı ile değerlendirilmektedir. Oysa katılım finans, dört temel sektörden ve her sektör altında yer alan piyasalar, kurumlar ve kuruluşlardan oluşmaktadır (CBFO, 2022: 10).

1.2.1. Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığı, katılım finansın bugüne kadar en fazla büyüme gösteren alanıdır. Aynı zamanda finansal teknikler açısından geleneksel bankacılığı taklit etmediği için farklı bir perspektiften değerlendirilmesi gereken finansın bir dalıdır. Bunun sebebi, geleneksel bankacılığın

altında yatan en önemli ilkenin paradan para kazanılması ya da paranın faiz olarak bir getirisinin olmasıdır. Katılım bankacılığında ise paranın tek başına bir getirisi yoktur. Katılım bankacılığı öncelikli olarak alım satım, kiralama ve ücrete dayalı işlemlerin yanı sıra yatırım faaliyetlerine yönelerek sermaye ile kâr arasında bağlantı kurmaktadır (The Chartered Institute of Management Accountants [CIMA], 2014: 7).

1.2.2. Katılım Sigortacılık (Tekafül)

Kelime anlamı “dayanışma” olan tekafül, Arapça bir kelime olan “kafala” sözcüğünden türetilmiştir. Katılım finans, geleneksel sigortacılık sektörüne alternatif olarak tekafül sistemini geliştirmiştir (Soage, 2020: 75).

Tekafül, geleneksel sigortacılıkta uygulanan prim tazminatı satış sözleşmesi yerine, katılımcılar veya poliçe sahipleri arasında bağış sözleşmesi uygulamaktadır. Bağış sözleşmesine göre katılımcılar, bir fona abonelik ödemekte ve ihtiyaç halinde fondan talepte bulunmaktadır. Böylece katılımcılar, belirli risklerden kaynaklanabilecek kayıplara karşı birbirlerini korumaktadırlar. Bağış sözleşmesi uygulaması, belirsizliği finansal açıdan önemsiz kılmak içindir. Çünkü finansal işlemlerde belirsizlik ancak bahşişler veya bağışlar gibi tek taraflı sözleşmelerde giderilebilmektedir. Niteliği tek taraflı olan bir bağış sözleşmesinde belirsizlik unsurunun bulunması o sözleşmeyi geçersiz kılmamaktadır. Çünkü tek taraflı bağış sözleşmesinin amacı, ticari kazanç elde etmek değildir (CIMA, 2014: 8; Soage, 2020: 75).

1.2.3. Katılım Sermaye Piyasaları

Katılım finans kurumlarının bünyesinde önemli bir role sahip olan katılım finans sermaye piyasalarının birincil işlevi, fon fazlası olan kişilerin, şirketlerin veya ülkelerin, fon ihtiyacı olan kişilere, şirketlere veya ülkelere fon transferini katılım finans ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirmektir. Katılım finans sisteminde sermaye piyasaları sadece piyasanın içinden değil; aynı zamanda piyasanın dışından da fon çekmektedir. Uluslararası fonlar ağırlıklı olarak petrol zengini ülkelere gelen yatırımcıları ve ticaret sektöründe yer alan yüksek net değerli bireyleri içermektedir (Shanmugan ve Zahari, 2009: 44).

1.2.4. Katılım Sosyal Finans

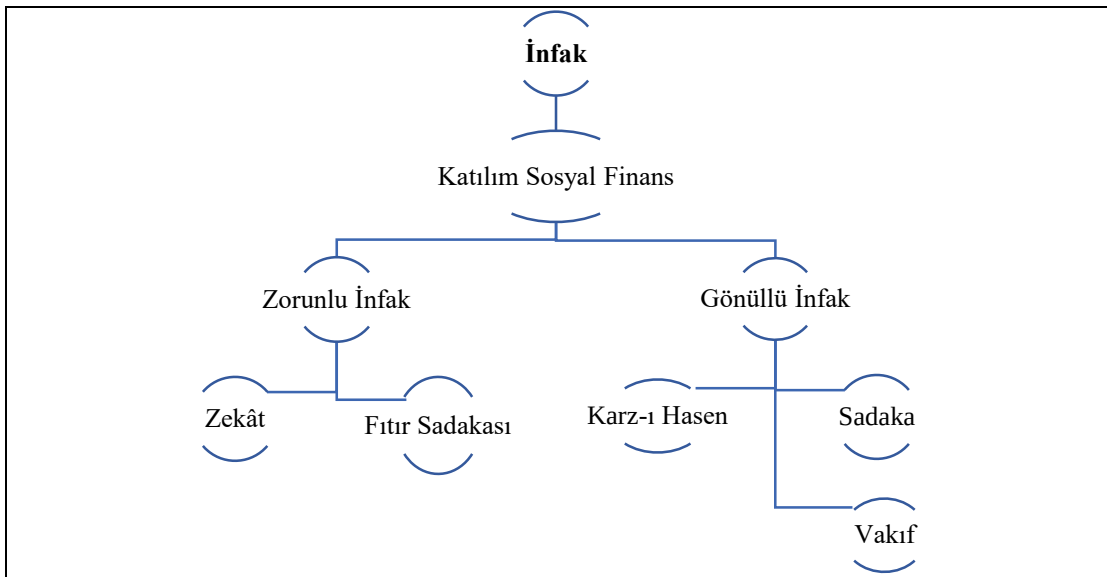
Sosyal finans, finansın sadece kazanç odaklı anlayışına tepki olarak insanı, evreni ve kârı bir arada değerlendiren yaklaşımı ifade etmektedir. Bu yaklaşımda getiri ve sosyal etki iç içedir (İslam İktisadi Araştırma Merkezi [İKAM], 2021: 5).

Katılım sosyal finans ise sosyal finans yaklaşımına benzer şekilde, katılım finans kaynaklarının dinin gayelerine (Makasıdü's Şeria) ulaşmak amacıyla yönlendirilmesini ve bu kapsamda etkin kullanılmasını ifade etmektedir. Katılım sosyal finansın temel amacı yaşam, nesil, akıl, mal ve dinin korunması olarak özetlenebilecek temel hak ve değerleri korumaktır. Bu temel hak ve değerlerin korunmasıyla birlikte bireylerin ve toplumun gelişmesine yönelik faaliyetler, katılım sosyal finans alanında yürütülmektedir (CBFO, 2022: 84).

Müslüman ülkelerin insani yardım ve dayanışmayı sağlamak amacıyla kendi geleneksel sistemleri ve kuruluşları vardır. Katılım sosyal finans, fon toplamak ve bu fonları toplumda ihtiyacı olanlara dağıtmak amacıyla kullanılmaktadır (Tok vd., 2022: 11). Katılım sosyal finans; geleneksel İslami kurumlar (zekât, sadaka, fıtır sadakası ve vakıf), işbirliğine dayalı kurumlar (karz-ı hasen) ve yoksulluğu azaltmayı amaçlayan katılım finansa dayalı mikrofinanstan oluşmaktadır (Islamic Development Bank [ISDB], 2020: 5).

Katılım sosyal finans anlayışı, İslam inancının ilk asırlarından beri toplumlarda kök salmış bir kurumdur. Kamu malı veya kamu hizmeti sağlamak ve toplumun tüm üyelerine doğal kaynaklara erişimde eşit fırsat sunmak amacıyla benimsenen bir finansal kurumdur. Diğer bir ifadeyle, ilk dönemlerdeki Müslüman toplumların mali sistemi, zenginlik ve doğal kaynakların toplum üyeleri arasında dolaşımı yoluyla herkesi ekonomik faaliyetlere dâhil etmeye çalışmıştır. Bu perspektifte, katılım sosyal finansın ana teması infak kavramı çerçevesinde özetlenebilir (Dembele ve Bulut, 2021: 3966). Şekil 1'de infak ruhu ve kavramından ortaya çıkan katılım sosyal finansın temel kurumları gösterilmiştir.

Şekil 1: Katılım Sosyal Finansın Temel Kurumları

Kaynak: Dembele ve Bulut, 2021: 4

Şekil 1’de, infak kavramına dayanan katılım sosyal finansın kilit kurumlarının felsefi prosedürü gösterilmektedir. Görüleceği üzere infak, zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Zorunlu boyutu, zekât ve fitreyi; gönüllü boyutu ise sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gibi kurumları içermektedir.

1.2.4.1. İnfak

İnfak, etimolojik olarak bitip tükenmek, yoksullaştırmak, harcama yapmak ve noksanlaşmak gibi manaların yanında; elinde var olan maddi ve manevi herhangi bir şeyi başkasına verme, malından harcama yapma, sadaka verme anlamına gelmektedir. İstilahî olarak infak; Allah’ın hoşnutluğunu elde etmek amacıyla bir kimsenin kendi servetinden harcama yapması, muhtaçlara aynı ve nakdi olarak yardımda bulunması şeklinde tanımlanmaktadır (Taştekin, 2021: 227).

Kur’an’da infak; harcama, yardımlaşma ve dayanışma konularını doğrudan ilgilendiren kapsamlı bir kavramdır. Kur’an’da infak etmenin gerekçesi göklerin ve yerin mirasının Allah’a ait olması ile ilişkilendirilmektedir. İnfak, zekât ve sadaka gibi çeşitli biçimlerde muhtaçlara yardım etme ve ihtiyacı giderme türünden malı harcamaktır (Koçyiğit, 2012: 157).

İnfak, toplumların varlıklarını idame ettirmelerinde ve sosyal yapılanmaları üzerinde önemli etkilere sahiptir. Toplumlardaki yozlaşmayı ve çürümeyi hazırlayan temel etkenler israf, lüks ve cimriliktir. Yani infak kurumunun doğru ve sağlıklı çalışmamasıdır. Bir toplumda infak terk edilirse o toplum helak sürecine girmiş demektir. Cimrilik, israf ve lüks medeniyetleri içten içe çökerten, sosyolojik olarak dirençlerini zayıflatan ölümcül bir illettir (Ekin, 2002: 91). “Allah yolunda harcama yapın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever” (Kur’an Diyanet Meali, Bakara Suresi, Ayet: 195).

1.2.4.1.1. Zekât

Zekât, katılım finansın yapı taşıdır. Kelime anlamı olarak zekât “arınma” demektir. Hukuken zekât, gelir veya servetin belirli bir zaman diliminde belirli bir miktara ulaştığında fakirlere, miskinlere, zekât toplamakla görevlendirilen memurlara, kalplerini İslam’a ısındırılmak istenen kimselere, esaretten kurtulacaklara, borçlulara, Allah yolunda cihat eden kimselere ve yolda kalmış olanlara Müslümanların ödediği gelir veya servetin en az %2,5’ini oluşturan bir yükümlülüktür (Kur’an, Diyanet Meali, Tevbe Suresi, Ayet: 10). Zekât vermek, yoksulluk çekenlere veya borcunu ödeyemeyecek durumda olanlara finansal destek sağlamanın bir yoludur (Gait ve Worthington, 2007: 13).

Tasarrufların bir kısmının ihtiyaç sahiplerine aktarılmasını sağlayan zekât, gelir dağılımında adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Zekât, aynı zamanda servetin belli ellerde toplanma eğilimine karşı koruyucu bir tedbir olarak uygulanarak servetin tabana yayılmasına olanak sağlamaktadır. Zekât, zenginlerin isteğine bağlı bir sosyal yardımlaşma kurumu değildir; zenginlinin vazifesi, fakirin ise hakkıdır (Habergetiren, 2016: 464). Kur'an Diyanet Meali, Zariyat Suresi 19. Ayet'inde "Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır." diye buyrulmaktadır.

İslam'da yoksulluğun azaltılması sürecinin üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar; pozitif önlemler, koruyucu önlemler ve düzeltici önlemlerdir. Zekât bu üç boyutun önemli bir kısmını karşılamaktadır. Zekât verilmesi gereken sekiz kısımdan beş tanesi doğrudan yoksulluğun ortadan kaldırılması kapsamında değerlendirilebilir. Servetin belirli ellerde toplanmaması, zekât mekanizması ile zenginlerden yoksullara servet transferinin gerçekleşmesi İslam toplumunun inşasında önemli bir yere sahiptir. Zekât vasıtasıyla yüksek gelirlilerden marjinal önemi azalmış olan bir kısım kaynağın, yoksullara aktarılması temel tüketim mallarına olan talebi arttıracaktır. Böylece atıl kalan bir kısım sermaye yatırıma dönüşerek, daha dengeli ve sürdürülebilir bir ekonomi oluşacağı düşünülmektedir (Bilen, 2015: 254).

Zekâtta öncelik yoksulların acil temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Zekât fonları, fakirlere ticari faaliyetleri için başlangıç sermayesi olarak da sağlanabilir. Bu doğrudan hibe, borç veya geri dönüşü olmayan mikro sermaye şeklinde kabul edilebilir. Böylece yoksulların sürdürülebilir bir geçim kaynağı sağlamalarına ve onların zekât alıcı konumundan zekât veren konumuna dönüşmesine imkân sağlamaktadır (The World Bank Group, 2016: 176).

1.2.4.1.2. Fıtır Sadakası

Fıtır sadakası, ramazan bayramının hemen öncesinde ihtiyaç sahiplerine finansal yardımı ifade eden ve bizzat Hz. Peygamber tarafından belirlenmiş mali bir ibadet çeşididir. Fıtır sadakasının amacı ihtiyaç sahibi insanların bayram sırasında yoklukla meşgul olmasının önlenmesi, sıkıntılarının giderilmesi böylelikle bir nebze dahi olsa ihtiyaçları karşılanmış bir şekilde bayram coşkusuna katılmalarını sağlamaktır (Köse, 2009: 59).

Fıtır sadakası, hem manevi hem de sosyoekonomik açıdan birçok özelliğe sahiptir. Örneğin; Ramazan Bayramı namazından önce yerine getirilerek fakirlerin refah, ferah ve sevinç içerisinde bir Bayram geçirmelerini sağlamaktadır. Diğer yandan oruç ve duanın kabulüne vesile olmak, orucun bedeni temizlediği gibi kişinin malını temizlemek, kabir ve ahiret azabından korumak ve iki cihan saadetine ulaşmada bir köprü vazifesi üstlenmek gibi birçok manevi faydası bulunmaktadır. Fıtır sadakası, sosyal adaletin tesisine, bireyler arasındaki ötekileştirmenin engellenmesine ve

yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirerek Müslüman toplumların dinamikleştirilmesine önemli katkı sağlamaktadır (Ergün, 2018: 1267).

1.2.4.1.3. Sadaka

Sadaka, dünyada ve ahirette fayda sağlamak için Allah rızasını kazanmak amacıyla para ve mal vermek anlamına gelen “sıdk” kökünden türetilmiştir. Günümüzde sadaka, hayırsever bir bağıştır. Bağış, hibe ve hayır harcamaları gibi birçok biçimi vardır ve herhangi bir iyilik veya hayır eylemini göstermektedir (Tul Ain Butt, 2017: 2).

Kur'an'da sadakaya farklı biçimlerde değinilmektedir. Sadaka, bir kimsenin kazancının Allah'ın bir lütfu olduğunun göstergesidir. Malın kişide emanet olduğunu ve bu malda fakirin de hakkı olduğunun bir yansımasıdır. Sadaka vermenin karşılığında kişinin kendilerine bereket getireceği, belaların def olacağı ve ölüm sonrasına dair kazanımlar elde edileceğine inanılmaktadır. Dolayısıyla Müslümanlar servetin adil paylaşılması ve paylaştırılması noktasında yüksek bir motivasyona sahiptir. Bu bağlamda sadaka, sürdürülebilir kalkınmaya toplumun refahı perspektifiyle katkı sağlamaktadır (Canbaz, 2022: 1960).

Zekât ve sadaka, temel olarak aynı hedefleri gerçekleştirmeye yönelik kurumlardır. Hem zekât hem sadakanın dünyevi amacı, servetin zenginlerden ihtiyacı olanlara doğru akışını sağlamaktır. Zekât ve sadaka, zenginliğin birkaç elde toplanmasını ve tekeline engellemektedir (Marifa Academy, 2014: 22).

Zekât ve sadaka arasındaki temel fark ise, zekâtın zorunlu sadakanın ise gönüllü olmasıdır. Bu sebeple gönüllülük ilkesiyle kurumlar aracılığı ile toplanan sadaka miktarı zekâta göre daha azdır (Tull Ain Butt, 2017: 3).

1.2.4.1.4. Karz-ı Hasen

Faizsiz ve herhangi bir menfaat karşılığı olmadan mali sıkıntılar içinde bulunan bir bireye sağlanan finansal desteğe karz-ı hasen (güzel borç) adı verilmektedir. Karz-ı hasen, herhangi bir finansal getiri beklentisi olmayan finansal destektir. Ancak borçlu finansal kapasitesine bağlı olarak alacaklıya anapara tutarını geri ödemekle ahlaki bir yükümlülük altındadır. Borçlu tüm çaba ve iyi niyetine rağmen finansal sıkıntılar nedeniyle borç yükümlülüğünü yerine getiremezse, alacaklı anaparanın ödenmesi talebinden vazgeçebilir (Iqbal ve Shafiq, 2015: 26).

Karz-ı hasen, esas olarak hayır amacıyla fakir ve muhtaçlara yardım eli uzatmak için kullanılmakta bu bağlamda savunmasız ve yoksullar için değerli bir finansman kaynağı niteliği

taşımaktadır. Ayrıca karz-ı hasen, yalnızca yoksul ve muhtaçlara değil; ne kadar zengin olursa olsun, içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulması adına herhangi bir kişiye de verilebilir. Bu yönüyle karz-ı hasen, sosyal bütünleşmeyi ve adaleti güçlendirmektedir (Rabbani vd., 2021: 10).

Karz-ı hasenin temel amacı, finansal desteğe ihtiyacı olan kişilerin ekonomik faaliyetlerin bir parçası olmasını sağlamak, aynı zamanda beceri ve uzmanlıklarını kullanarak ticari fırsatları değerlendirmelerine yardımcı olmaktır (Iqbal ve Shafiq, 2015: 26). Karz-ı hasen, kısa vadeli ve düşük tutarlı finansman ihtiyaçlarında, nakit akışı ile ilgili sorunlar yaşandığı durumlarda kullanılabilecek önemli bir finansman kurumu olmakla beraber, içinde bulundukları mevcut ekonomik koşulları düzeltmek ve gelir getirici bir faaliyette bulunmak isteyenlere destek olmak için de kullanılmaktadır (Sırım, 2019: 142).

1.2.4.1.5. Vakıf

Sosyal finans, farklı yapılarda kurum ve kuruluşlar aracılığıyla işleyen finansal bir yapıdır. Bu kapsamda en yaygın olan kurumlardan biriside vakıflardır. Vakıflar; bağımsız vakıflar, dini vakıflar, şirket vakıfları, aile vakıfları, kamu vakıfları ve toplum vakıfları olarak sınıflandırılmaktadır. Tarihsel süreçte vakıflar, başta Müslüman topluluklar da olmak üzere toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın yanı sıra sosyal ve ekonomik hayatın önemli unsurlarından birisi olmuştur (CBFO, 2022: 89).

Vakıf terimi bir şeyi durdurmak, tutmak ve muhafaza etmek anlamlarına gelen Arapça “el-Habsu 'an at-Tasarruf” kök fiilinden türetilmiştir. Vakıf, bir bağışçısının kişisel varlıklarının bir kısmını veya tamamını belirli bir süre veya sonsuza kadar kullanılmak üzere vakfettiği bağış şeklidir. Vakıf, İslam hukukuna göre devredilemez bir hayır kurumudur. Temel olarak vakıf, Müslümanların varlıklarını geri alma niyeti olmaksızın dini veya hayır amaçlı kullanılmaları için bağışlanmasını içermektedir (İsmail vd., 2023: 1).

Vakıflar toplumun ve ekonominin çeşitli yönlerinin gelişmesinde tarihsel olarak önemli bir rol oynayan ve bu bağlamda sosyal, sağlık ve eğitim programları aracılığıyla toplumu destekleyen güçlü kurumlardır. Günümüzde birçok Müslüman toplumda, insani yardım projeleri vakıf kurumları aracılığıyla yürütülmektedir. Kamunun tüketimine sunulması için su kaynaklarının geliştirilmesi, muhtaçlara barınma hizmetinin sağlanması, köprülerin inşa edilmesi ve ihtiyacı olan gençlerin evliliğinin finanse edilmesi bu kapsamda verilebilecek örneklerdir (Zuki, 2012: 175-176).

1.2.4.2. Katılım Sosyal Finansın Avantaj ve Dezavantajları

Katılım sosyal finans, dünya çapında ihtiyaç sahibi toplulukların desteklenmesi için önemli bir finansman kaynağıdır. Zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasen gibi kurumlar; yoksulluğu azaltma, altyapı hizmeti ve sosyal hizmet sağlama konularında önemli bir potansiyele sahiptirler. Ancak katılım sosyal finansın bu etkinlik ve verimliliğini kısıtlayan bir takım olumsuz faktörler de bulunmaktadır.

Aşağıda katılım sosyal finansın avantaj ve dezavantajları genel hatları ile belirtilmiştir (CBFO, 2022; Islamic Financial Services Board [IFSB], 2019; Zain ve Ali, 2017; Abdul Razak ve Dawami, 2019):

i) Avantajlar

- a) Katılım finans kurumlarının, sosyal sorumluluk kapsamında katılım sosyal finansı destekleyecek ve geliştirecek mekanizmaları bulunmaktadır.
- b) Katılım sosyal finans, hem teşvik ettiği sosyal dayanışma faaliyetleri ile sosyoekonomik refahı hem de katkı sağladığı finansal kapsayıcılık aracılığıyla finansal istikrarı iyileştirme potansiyeline sahiptir.
- c) Katılım sosyal finansın ticari faaliyetlere entegrasyonu, yoksul kesimin refaha ulaşmasına katkı sağlamaktadır.
- d) Katılım sosyal finans kurumlarının toplumsal kabulü ve algısı, diğer katılım finans kurumlarına göre daha yüksek düzeydedir.

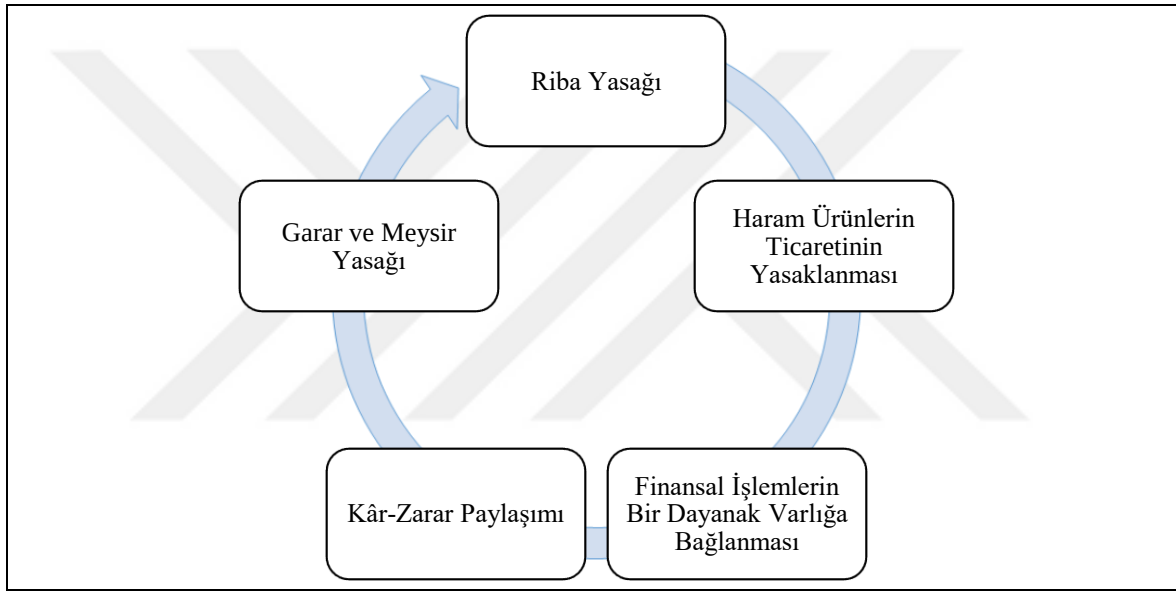
ii) Dezavantajlar

- a) Zekât, sadaka, karz-ı hasen tahsilatlarına dair yasal mevzuattaki yetersizlikler fon toplanmasını ve dağıtılmasını olumsuz yönde etkilemektedir.
- b) Katılım sosyal finans uygulamaları büyük ölçüde kurumsallaşmamıştır.
- c) Kurumsallaşmamanın da önemli etkisiyle, şeffaflık ve hesap verilebilirlik konularında eksiklikler bulunmaktadır.
- d) Katılım sosyal finans kurumlarının yalnızca dini ve hayır amaçlı olduğu düşüncesi, bu kurumların üretken faaliyetlerde kullanılamayacağı algısını oluşturmaktadır.
- e) Katılım sosyal finans kurumlarının yerel düzeyde ve küçük ölçekte olması, topluma ve ekonomiye potansiyel katkısının sınırlı düzeyde kalmasına neden olmaktadır.

1.3. Katılım Finans Sisteminin Temel İlke ve Yasakları

İslam'ın ekonomik ve mali ilkelerine aykırı olduğu için katılım finasta birçok işlem türü yasaklanmıştır. Çünkü İslam dini sadece bir din değil, tüm insanlığın yaşam biçimi anlamına gelen ilahi kurallar bütünüdür. Bu nedenle finansal veya finans dışı her türlü işlem, belirli İslami ilkelere uymak zorundadır. Bu sebeple katılım finans sözleşmeleri Makasidü's Şeria² hizmet etme konusunda güçlü bir potansiyele sahiptir. Makasidü's Şeria, katılım finansın arkasındaki temel mantıktır ve katılım finans çalışma yönergeleri de aynı şekilde oluşturulmuştur (Ahmad Lone ve Ahmad, 2017: 134). Katılım finans, Şekil 2'de gösterilen temel ilke ve yasaklara dayanmaktadır.

Şekil 2: Katılım Finans Temel İlke ve Yasakları

Kaynak: Ahmad Lone ve Ahmad, 2017: 134

1.3.1. Riba Yasağı

Her türlü işlemin karşılıklı rıza ve denge üzerine inşa edilmesini tavsiye eden İslam, ribayı bu eşitlik ve dengeyi bozan bir etmen olması sebebiyle yasaklamıştır. Riba kavramı, kredi borç verme ilişkisine dayanan “faiz” kavramından daha geniş bir anlam taşımaktadır ve yalnızca parasal ilişkileri değil mal değişimlerini de içermektedir. Riba, hem günümüz finans kurumlarında uygulanan faiz türlerinde görülmekte hem de bazı malların birbirileri ile takasında veya vadeli satışından doğmaktadır (Parlakkaya ve Akten Çürük, 2015: 6). Riba yasağı, katılım finansı karakterize eden temel amacı şekillendirmektedir.

² Makasidü's Şeria, yani dinin/şeriatın gayesi veya naslarda yer alan ameli hükümlerin ve gayelerin, dinin, hayatın, neslin, malın ve aklın korunmasıdır (Ryandono vd., 2020: 79).

Riba yasağı, sosyal adalet, eşitlik ve mülkiyet haklarının gözetilmesi argümanına dayanmaktadır. Katılım finans, kâr elde etmeyi teşvik etmekte ve riba uygulamasını yasaklamaktadır. Çünkü kâr, başarılı girişimcilik, ticaret ve toplumsal servet yaratılmasını sembolize ederken; riba, ticari faaliyetlerin sonucundan bağımsız olarak sermayeye tahakkuk eden bir maliyet olarak kabul edilmektedir ve toplumsal servet yaratma kaygısı bulunmamaktadır (Iqbal, 1997: 43). Riba, paradan para kazanılmasını dolayısıyla insanların sermayelerini mevduat olarak bankaya yatırarak hiçbir çaba ve riske girmeden sabit bir getiri elde etmelerini teşvik etmektedir. Katılım finansa para tek başına değeri olmayan bir değişim aracıdır. Bu bakış açısına göre insanlar, üretken ve topluma faydalı olmalıdırlar. Bu doğrultuda sermayelerini katma değer yaratan ticarete ve ekonomik girişimlere yatırarak topluma faydalı olabilirler. Riba, başkalarının mallarının haksız yere gasp edilmesidir. Başka bir deyişle tefecilik ve faiz, zengin ve fakir insanlar arasında denge yaratan mülkiyet hakkının yasal çerçevesi dışında talep edilen mülkiyet hakkıdır (Gait ve Worthington, 2007: 9).

1.3.2. Kâr ve Zarar Paylaşımı

Katılım finans, riba yasağı nedeniyle kâr ve zarar paylaşımını önermektedir. Kâr ve zarar paylaşımı ilkesinin amacı, borç alan veya veren kişiler arasında herhangi bir adaletsizlik olmadan, sermayelerini etkin bir şekilde reel yatırımlara yönleltmelerini teşvik etmek ve bunun yanında borç alışverişinde bulunan tarafların kâr ve zararı paylaşmalarını sağlamaktır. Katılım finans, toplumun tüm kesimine fayda sağlayabilmek için kâr-zarar ortaklığı içeren yatırımları teşvik etmektedir. Kâr-zarar paylaşımı ilkesi doğrultusunda borç veren kişi, borç alan üzerinden haksız yere zenginleşmemektedir. Girişimcilere sermaye sağlayan bireyler, önceden belirlenmiş pozitif bir getiriyi değil; yatırımın verimliliği ile orantılı gelir elde etmektedir (Franzoni ve Asma Ait Allali, 2018: 4; Said vd., 2014: 101-102).

1.3.3. Garar ve Meysir Yasağı

Garar terim anlamı olarak, bir borç ilişkisinde borca sebebiyet veren konunun belirsiz olması veya borç sözleşmesinin haksız kazanca neden olacak şekilde açık ve anlaşılır olmaması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle bir satıcının sattığı malın niteliklerinin belli olmaması veya ne sattığını bilmemesi; alıcının da aldığı malın niteliklerini bilmemesi veya ne aldığı bilmemesinden kaynaklanan bir tür risk olarak tanımlanabilir. Katılım finansa taraflar arasında mübadeleye konu olan ürün veya hizmetin açık, net ve anlaşılır bir şekilde bilinmesi gerekmektedir. Bu şartları taşımayan, mübadeleye konu olan ürün veya hizmet, taraflardan birini riske maruz bırakacağı için spekülasyon olarak değerlendirilmiş ve yasaklanmıştır (Karahana ve Ersoy, 2015: 99).

Meysir, çoğu araştırmacı tarafından kumar veya herhangi bir şans oyunu (piyango, loto, kumarhane tipi oyunlar, hayvan ırklarının yarıştırılması üzerine oynanan bahisler vs.) olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte meysir kısıtlı risk alma yoluyla kazanç elde etme arzusudur. Şans oyunları ve kumarın katılım finansta yasaklanmasının sebebi, bu tür işlemlerde mevcut olan yüksek risk nedeniyle bazı kişilerin yüksek kazançlar elde etmesi, bazılarının ise sermayelerini kaybederek iflasla karşı karşıya kalmalarıdır. Bu durum, beraberinde mali ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca şans oyunları ve kumar, toplumsal servete herhangi bir katkı sağlayamadığından dolayı insanlar için gereksiz olarak yorumlanmaktadır (Iqbal ve Molyneux, 2015: 14).

1.3.4. Haram Ürünlerin Ticaretinin Yasaklanması

Katılım finans, İslami ahlak ve etik ilkeleri bütünleştirmektedir. Bu sebeple zararlı ürün ve faaliyetlerin finansmanını yasaklamaktadır. Örneğin alkollü içecekler, tütün, kumarhaneler, domuz eti ve pornografi gibi sektörler finansman sağlanması yasaktır. Katılım finans, topluma zararlı dolayısıyla ekonomik kalkınmayı engelleyebilecek finansman faaliyetlerine destek vermemektedir. Haram ürünlerin ticaretinin yasaklanması ilkesi, alkollü içecekler, tütün, kumar ve kumarhane faaliyetleri, domuz eti ve pornografi gibi zararlı ürün ve hizmetlerin sosyal, ekonomik ve toplumsal maliyetlerini azaltarak, ekonomideki verimliliği arttırmaktadır (Tabash ve Dhankar, 2014: 52).

1.3.5. Finansal İşlemlerin Bir Dayanak Varlığa Bağlanması

Katılım finans riba, garar, meysir yasağı ve kâr-zarar paylaşımı ilkesinin yanı sıra finansal işlemlere ve yatırımlara konu olabilecek faaliyetlerin asli özelliklerini de tanımlamaktadır. Buna göre tüm finansal işlemler, maddi tanımlanabilir bir dayanak varlığa bağlanmakta ve finansal borçların alım satımı yapılmamaktadır (Franzoni ve Asma Ait Allali, 2018: 4). Borç, satılamaz ve bu borca bağlı risk başkasına devredilemez. Tüm finansal işlemlerin bir dayanak varlığa bağlanması koşulu, alacaklının borcu satarak riski başkasına devretmesini engellemektedir. Ayrıca finansal işlemlerin bir dayanak varlığa bağlanması, spekülasyon ve türev işlemlerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacağı gibi finansal borçların reel ekonomik büyüklüğün üzerinde artmasını da engelleyecektir (Islam, 2017: 2).

1.4. Katılım Finans Sisteminin Temel Amaçları

Katılım finansın temel amaçlarını; iktisadi istikrar ve refah, servetin yeniden dağılımı ve sosyoekonomik adalet ve bireysel özgürlük şeklinde özetlemek mümkündür.

1.4.1. İktisadi İstikrar ve Refah

İktisadi istikrar, enflasyon ve işsizliğin makul ölçülerde seyretmesi ve toplumun refah içerisinde yaşaması anlamına gelmektedir. Enflasyonun gelir dağılımını bozucu etkisi, mülk ve sermaye sahiplerinin gelirlerini artırırken emek gelirlerini sürekli olarak azaltmaktadır. Enflasyonist ortam, büyük sanayici, tüccar ve işveren kesimine ek finansman imkânı sağlarken, emeğiyle geçinenler gün geçtikçe yoksullaşmakta ve refah kaybı yaşamaktadır (Tabakoğlu, 2016: 91).

İslam, dilenciliği yasaklamakta ve Müslümanları çalışarak geçimlerini sağlamaya teşvik etmektedir. Bu bağlamda katılım finansın temel hedeflerinden birisi, iş arayanların yeteneklerine göre kazançlı bir iş bulabilecekleri iktisadi bir ortamın oluşturulmasıdır. Bir ekonomide işsizlik, emek üzerinde maddi ve manevi anlamda yıkıcı bir etkiye sahiptir ve enflasyondan daha büyük bir problemdir. Çünkü işsizler dilencilik ve ahlaksız uygulamalara başvurmadıkça zorluklarla dolu bir hayata maruz kalacaklardır (Chapra, 1979: 7).

İktisadi istikrar ve refahın diğer bir gerekliliği de enflasyonun kontrol edilmesidir. Geleneksel ekonomik sistemlerde enflasyon ve istikrarsızlığın başlıca kaynaklarından olan borç finansmanının yerini katılım finasta kâr-zarar paylaşımına dayalı finansman almaktadır. Kâr-zarar paylaşımına dayalı finansman, tasarruf ve yatırım kararlarını etkileyerek iktisadi sistemi daha istikrarlı hale getirmektedir. Diğer yandan İslam, insanları tüketimde ölçülü olmaya, israf ve gösterişçi tüketimden uzak durmaya teşvik ederek toplam talebin azalmasına katkıda bulunmaktadır (Kia, 2014: 21).

Katılım finasta garar ve meysirin yasaklanması ilkesi, iktisadi istikrarın esasıdır. Finansal işlemlerin reel ticarete dayanması ve hayali olmaktan uzaklaşması böylece mümkün olabilmektedir (Tabakoğlu, 2016: 91). Diğer yandan faizin kaldırılması ve kâr zarar paylaşımı sisteminin uygulanması, hem kamu hem de özel sektörün verimsiz alanlarda kullandığı kredilerin mevcudiyetini kısıtlayarak tasarrufların artmasına yardımcı olmaktadır. Tasarrufların ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi vardır. Tasarruflar sermaye oluşumuna yardımcı olmakta ve bu durum neticesinde çıktı ve istihdam artmaktadır (Said vd., 2014: 105).

1.4.2. Servetin Dağılımı ve Sosyoekonomik Adalet

Sosyoekonomik adalet ve servetin dağılımı, özünde aynı yüzün iki farklı kesiti gibidir. Katılım finasta gelir ve servetin adil dağılımı, sosyoekonomik adaletin gerçekleşmesinde gerekli olan bir ön koşuldur. Bu nedenle bu iki amacın tek çatı altında değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

Servetin dağılımı, servetin kazanılması veya biriktirilmesi, tüketilmesi ve dağıtılmasıyla ilgili tüm süreçleri içermektedir. Gelir ve servet kaynaklarının yalnızca birkaç grup arasında dağıtılmamasına dair esaslar, Kur'an-ı Kerim, Diyanet Meali, Haşr Suresinde (59/7) belirtilmektedir: “Allah'ın, (fethedilen) ülkeler halkından Peygamberine verdiği ganimetler, Allah, Peygamber yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece servet toplumda yalnızca zenginler arasında dolaşan bir iktidar vesilesi olmasın. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir.”

İslam geleneğinde adalet, sadece ahlaki değerlerle ilgili değildir. Adalet, İslam'da kapsamlı bir terimdir ve aile, toplum, çevre ve iktisadi faaliyetlerle ilgili olup olmadığına ve nesnenin bir insan ya da hayvan olup olmadığına bakılmaksızın insan etkileşimlerinin tüm yönlerini kapsamaktadır. İslam'da adalet ilkesi, iki yanılmaz ve dokunulmaz kaynak olan, Kuran ve Sünnet'ten türetilmiştir. Sosyoekonomik adalet, insanoğlunun yaşamını sürdürmesi için önemli bir faaliyettir. İslam ekonomide, özellikle sosyoekonomik adalet ve yoksulluğun azaltılması doğrultusunda belirli bir konum vermiştir (Said vd., 2014: 103).

İslam, makul sınırlar içinde toplumun gelir farkına izin vermektedir. Ancak bu farkın bazılarının hayatlarını lüks ve konfor içinde geçirmesine, insanların büyük çoğunluğunun ise sefalet, açlık ve geçimlik bir hayat sürmesine izin verecek kadar genişlemesine müsamaha göstermemektedir (Ökte, 2015: 185).

Gelir ve servetin adil dağılımı hedefine ulaşmada öncelikle büyük mülkiyetlerin oluşma süreci ortadan kaldırılmalıdır. Zira servetin belirli grupların elinde toplanma eğilimi, emeğin aleyhinde bir ortam yaratmaktadır. Böylece sermaye sahipleri günden güne zenginleşmekte emeği ile geçinenler ise gün geçtikçe fakirleşmekte ve bu durumda da sosyoekonomik adaleti zedelenmektedir. Bu durumun önlenmesi için öncelikle toplumun çıkarlarını ve birliğini zedeleyen büyük mülkiyetlerin belirli gruplar elinde toplanması engellenmelidir (Tabakoğlu, 2016: 88).

Katılım finansa sosyal adalet ve gelirin adil dağılımını, zekâtın aktif kullanımı ve faiz yasağı üzerinden gerçekleştirilebilir. Zekât, sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde ve servetin belli ellerde toplanmasını engelleyen en önemli kurumlarından biridir. Zekât bağlamında servet ve mülkiyetin tabana yayılması, gelirin toplumda adil dağılımının sağlanması ile gerçekleştirilmektedir. Zekât sisteminin canlandırılması ve güçlendirilmesi lehindeki bu argüman, mevcut servet dağılımı mekanizmasından daha etkin ve adil bir mekanizma sağlayabilir (Ökte, 2010: 186; Said vd., 2014: 105; Tabakoğlu, 2016: 89).

Faiz, toplumun büyük bir kısmı ekonomik sistemde pasif bir konuma iterken; tasarruflardan biriken fonların kullanımı küçük bir azınlığın inisiyatifine bırakmaktadır. Faizle finansman

sağlamak, sermayeyi ekonomik potansiyele sahip iş fikirleri yerine kredi riski düşük veya teminat verebilecek kişilere yönlendirmektedir. Bu durum da servet dağılımında adaletsizlik meydana gelmektedir. Faizin yasaklanması, tasarruflar ile yatırımlar arasındaki bağlantıyı güçlendirerek toplumun büyük bir bölümünün müteşebbis olmasına katkı sağlayabilir. Böylece insanların üretken olmaya özendirilmesiyle birlikte, servet dağılımı daha adil bir şekilde gerçekleştirilebilir (Tunç, 2016: 104-105).

Katılım finans, kaynakların adil ve hakkaniyetli paylaşımını ve dağıtımını sağlamaktadır. Özellikle katılım finans serveti korumak için yasal hale getirilmiş işlemlerle ilgili İslami kurallara uyarak, İslam'ın servet dolaşımı hedefi doğrultusunda geliştirilmiştir. Katılım bankaları, tekafül şirketleri, sermaye piyasaları ve sosyal finans olmak üzere katılım finans kurumları toplumda kaynak dağıtımında ve insan refahının artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Ökte, 2010: 28).

1.4.3. Bireysel Ekonomik Özgürlük

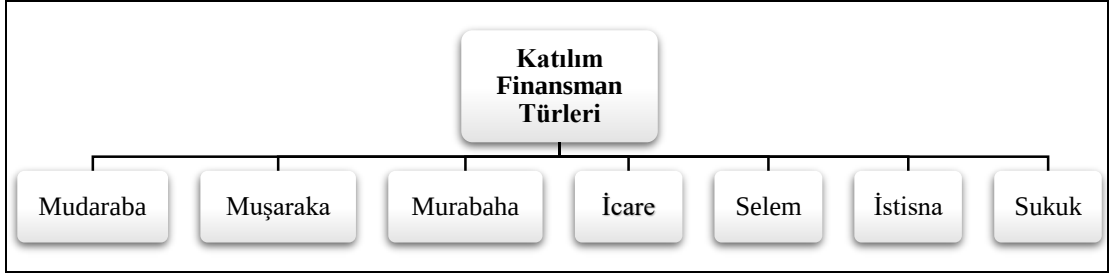
İnsan hür doğduğu için, hiç kimse hatta devlet bile hürriyetini feshetme ve hayatını kısıtlama hakkına sahip değildir. Ancak birey başkalarının çıkarlarını tehdit edecek davranışlarda bulunursa o zaman kendisine birtakım kısıtlamaların getirilmesi mümkündür. Böylece toplumda oluşabilecek büyük çaplı sosyal ve ekonomik zararları ortadan kaldırılabilmektedir (Chapra, 1979: 2021).

Katılım finans, bireylere ekonomik olarak İslam'ın manevi ve ahlaki değerlerinin sınırları içinde özgürlük tanımaktır. İslam hukuku, tefecilik, tekel ve haram ürünlerin ticaretinin yasaklanması vb. gibi bir grup sosyal ve ekonomik faaliyetlerin yasaklaması için metinsel hükümler sağlamaktadır. Çünkü bu durumlar, İslam'ın benimsediği ideallerin ve değerlerin gerçekleşmesine engel olmaktadır. İslam hukuku ilke olarak yasal otoritelerin genel faaliyetler üzerindeki denetimini ve bireylerin özgürlüklerini, ahlaki sınırlar ve toplum çıkarlarını tehdit etmeyecek şekilde sınırlayarak kamu menfaatini korumak ve kollamak için devlet müdahalesini düzenlemektedir (Ökte, 2010: 184). Dolayısıyla katılım finansın ahlaki sınırlar içinde bireysel ekonomik özgürlük sağlamanın amacı, ancak daha büyük toplumsal ekonomik çıkarlarla çelişmediği ve birey başkalarının haklarını ihlal etmediği sürece kutsaldır.

1.5. Katılım Finansman Türleri

Katılım finans, finansman türleri açısından oldukça zengindir. Fon açığı bulunan kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek çeşitte finansal enstrümanlara sahiptir. Katılım finansman türleri, finansal işlemlerde meydana gelebilecek zararların bireysel etkilerini hafifletmek için riskleri taraflar arasında paylaştırmaktadır (Iqbal ve Mirakhor, 2012: 61). Bunun yanında katılım finansman türleri, bir malın alım satımına, kiralanmasına veya inşa edilmesine dayalı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla reel ekonomik faaliyetleri destekleyen bir niteliğe sahiptirler. Şekil 3'de yaygın olarak kullanılan katılım finansman türleri yer almaktadır.

Şekil 3: Katılım Finansman Türleri

Kaynak: Nabi vd., 2017: 32

1.5.1. Mudaraba

Mudaraba finansmanı, iki taraf arasındaki ortaklık sözleşmesine dayanmaktadır. Mudaraba, bir tarafın sermaye sağladığı (Rab-al Mal/Yatırımcı), diğer tarafın yönetim becerisi ve emek sağladığı (Mudarib/Girişimci) kâr amaçlı bir ortaklık şeklidir ve genellikle kısa ve orta vadeli yatırım projelerini finanse etmek için kullanılmaktadır (Alamad, 2019: 106). Kâr, yatırımcı ve girişimci arasında mudaraba sözleşmesi başlangıcında kararlaştırılan bir orana dayalı olarak dağıtılmaktadır. Girişimci, yatırımcının başlangıçta koyduğu sermayeyi, sözleşmenin sonunda sermayeye tekabül eden kâr ile birlikte geri ödemektedir. Bir zarar durumu ile karşılaşılması halinde ise, zarar girişimcinin ihmaliinden kaynaklanmadığı sürece, yatırımcı finansal olarak zararı tek başına üstlenmektedir. Girişimcinin kaybı ise zamanı ve emeği olmaktadır (International Organization of Securities Commissions [OICV-IOSCO], 2004: 10).

1.5.2. Muşaraka

Arapçada şerik veya paylaşmak kökünden türetilen muşaraka, iki veya daha fazla yatırımcının kâr elde etmek amacıyla bir iş veya projeye belirli bir miktar fon sağladığı ortaklık türüdür (Alamad, 2019: 96). Bu yöntemin diğer bir adı “inan” ortaklığıdır. En temel özelliği; bu finansal teknikte ortaklardan her birine eşit veya farklı tutarlarda yatırım yapma (fon sağlama) imkânı verilmesidir. Muşaraka tekniğinde sermaye, yalnızca yatırımcılar tarafından karşılanmamaktadır. İş sahibi de sermayeye belirli bir oranda katkıda bulunabilir (Tunç, 2016: 145). Muşarakada her ortağın yönetime katılma ve yönetim içinde çalışma hakkı vardır. Bu finansman modelinde, ortakların sermaye, yönetim ve tasarruf hakkı alanlarında tam eşitliğe sahip oldukları sınırsız ve eşit ortaklık şeklinde olabilir. Her ortak, diğerinin aracısı ve garantörüdür. Muşarakada kâr, ortaklar arasında üzerinde anlaşılan bir oranda, zarar ise sermaye katkıları ile orantılı olarak paylaşılmaktadır (Altuntepe, 2021: 72).

1.5.3. Murabaha

Murabaha, katılım finasta yaygın olarak başvurulanan bir fonlama yöntemidir. Türkiye’de “kurumsal finansman desteği” olarak bilinen murabaha, fon sağlayan kurumun malı veya mülkü peşin satın aldığı ve daha sonra müşteriye (alıcıya) belirli bir kâr marjı ekleyerek taksitli ödeme yöntemiyle yeniden sattığı bir finansman yöntemidir. Murabaha, ticari bir işlem olarak görüldüğü için prensip olarak helal kabul edilmektedir. Ancak murabahaya konu olan malın özelliklerinin eksiksiz belirtilmemesi ve malın mülkiyetinin finansal kuruma geçmeden alıcıya geçmesi gibi hallerde yapılan işlem yasallığını kaybetmektedir. Ayrıca altın, gümüş veya paranın murabaha işlemi yapılmamaktadır (Yatbaz ve Çatıkkaş, 2021: 6).

1.5.4. İcare

İcare (finansal kiralama), katılım finans kurumunun müşterisinden gelen talep doğrultusunda bir mülk veya ürünü (makine, bina, araç vs.) satın aldığı ve düzenli bir ödeme karşılığında belirli bir süre için kullanım hakkını müşterisine verdiği bir tür kiralama şeklidir. Vade, fiyat ve kira konusu olan emtia icare sözleşmesinde belirtilmektedir. İcarede kiralanan varlığın mülkiyetini elinde tutan katılım finans kurumu, her türlü bakım ve onarımından da sorumludur. Ayrıca varlığın kullanım ömrü ile ilgili tüm riskleri üstlenmektedir (Tunç, 2016: 148; Soage, 2020: 70).

1.5.5. Selem

Selem, gelecek bir tarihte teslim edilecek olan ürün ve hizmetin bedelinin peşin olarak üreticiye ödenmesini gerektiren bir satış sözleşmesidir. Diğer bir ifadeyle, alıcı ve satıcının mutabık kalınan bir bedel karşılığında, bedelin peşin ödenerek mal veya hizmetin gelecek bir tarihte teslim edilmesi işlemidir. Vadeli alım veya vadeli alım sözleşmesine benzeyen bu finansman tekniği, özellikle mevsimlik tarımsal ürünlerin alım satımı için geçerlidir. Selem satışının temel amacı, çiftçilerin mahsullerini yetiştirmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimlerini ürün hasadı dönemine kadar sürdürebilmek için finansman sağlanmasıdır. İslam toplumlarında riba (faiz) yasaklanınca, tarım ürünlerinin selem satışına izin verilmiştir (Muhammad ve Chong, 2007: 22-23).

1.5.6. İstisna

İstisna da selem gibi, ürün veya hizmet meydana gelmeden önce satışının yapıldığı bir satış sözleşmesidir. Teknik olarak, satıcı ve alıcı arasında anlaşılan nitelik ve özelliklere göre ileri bir tarihte üretilebilecek ürün veya hizmetin belirli bir fiyattan satın alınması için yapılan sözleşmedir. Sözleşmeye göre, alıcı satıcıdan bir mal veya hizmet talep etmektedir. Satıcı, alıcının talep ettiği mal ve hizmeti belirlenen şartlarda üretip alıcıya teslim etmekle yükümlüdür. Fiyat, tarafların rızası

ile belirlenmektedir. İstisna; ev, fabrika, köprü, yol inşası için finansman olanağı sağlamada kullanılmaktadır. İstisna, her ne kadar selem sözleşmesiyle benzer gösterse de aralarındaki temel farklılık; selemde ürün ve hizmetin bedeli sözleşme yapıldığı anda peşin olarak ödenirken istisnada bu bedel peşin olarak ödenmek zorunda değildir (Ayub, 2017: 282).

1.5.7. Sukuk

Bir tür finansal sertifika, yatırım sertifikasıdır. Her türlü hakkın veya varlığın finansmanını sağlamak amacıyla çıkarılan ve sahiplerine bu haktan veya varlıktan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmayı sağlayan menkul kıymetlerdir (Türkiye Katılım Bankaları Birliği [TKBB], 2021: 15).

Katılım finans sektörünün gelişiminde önemli bir yere sahip olan ve katılım finans sermaye piyasalarının gelişmesi için büyük bir potansiyel taşıyan sukuk, yollar, köprüler, limanlar ve havaalanları gibi alt yapı projelerinin finansmanında kamu ve özel sektör tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Sukuk, diğer senetlerden farklı olarak belirli bir varlığa dayalı olarak çıkartılmaktadır. Sukukların getirisi bu dayanak varlıklardan elde edilmektedir (Ayup, 2017:438).

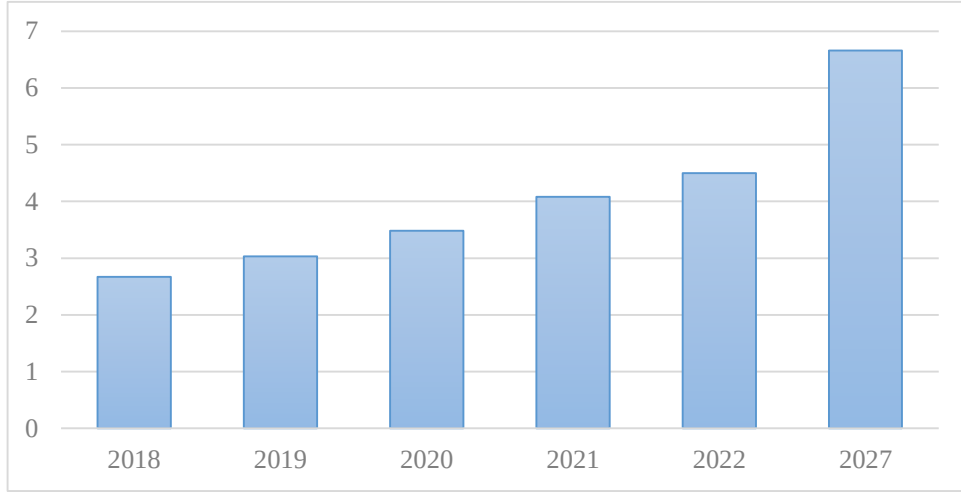
Katılım finans kurumları, diğer kurumların çıkardıkları sukuklardan satın alarak atıl fonlarını değerlendirecekleri gibi, kendi projelerini finanse etmek için de sukuk ihraç edebilirler. Katılım finans kurumları, sukuk ihracını yeni bir projenin finansmanı için ilave fon toplamak amacıyla veya aktifinde bulunan varlıklara istinaden de ihraç edilmektedir (Tunç, 2016: 156). Arkasında yatan sözleşmeye göre sukuklar farklı şekillerde inşa edilebilmektedir. En iyi bilinen ve yaygın olan sukuk türü, yatırım vekâletine dayalı (Wakala) sukuktur. Diğer sukuk türleri ise şöyledir; icare sukuk, mudaraba sukuk, muşaraka sukuk, selem sukuk, istisna sukuk, murabaha sukuk ve karma portföy menkul kıymetleri (Hibrit) sukuk (TKBB, 2021: 15).

1.6. Katılım Finansın Gelişim Seyrine Genel Bir Bakış

Finans sektöründe yer edinmeye başlamasından itibaren istikrarlı bir büyüme trendini gösteren katılım finans, faiz hassasiyetine sahip bireylerin tasarruflarının finansal sisteme kazandırılmasında ve finansal sistemin büyümesinde önemli bir potansiyele sahiptir.

Katılım finans sektörüne ait veriler genel olarak incelendiğinde, bileşenlerinin ve enstrümanlarının sürekli bir gelişim ve büyüme gösterdiği, bu bağlamda da katılım finansın toplam hacminin her geçen gün arttığı görülmektedir.

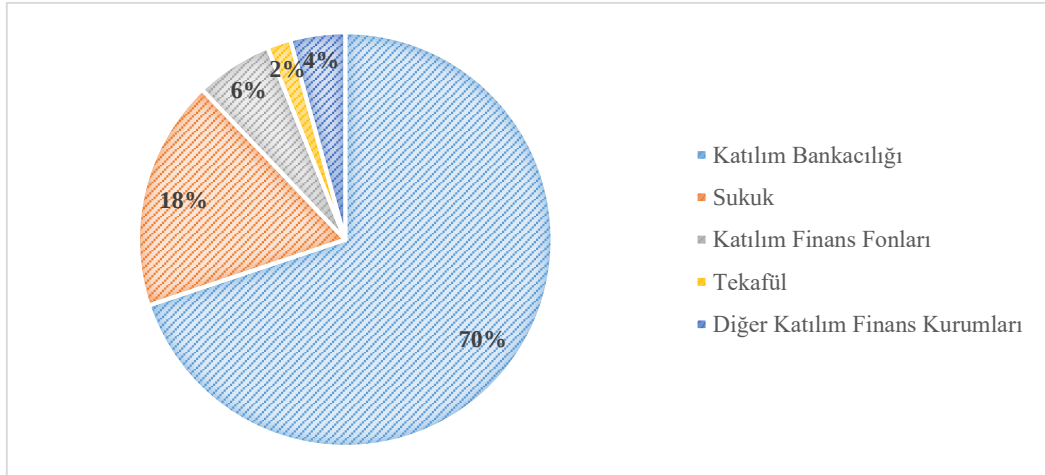
Grafik 1: Katılım Finans Küresel Varlık Büyüklüğü (\$, Trilyon)

Kaynak: UAE Islamic Finance Report, 2023: 8

Grafik 1 küresel katılım finans varlıklarının büyüklüğünü göstermektedir. Görüleceğe üzere katılım finans sisteminin toplam varlık büyüklüğü, 2022 yılı itibariyle yaklaşık 4.5 trilyon USD'ye ulaşmıştır. Sektörün bu büyüme ivmesinin önceki yıllardaki eğilime benzer şekilde devam edeceği ve 2027 yılındaki varlık büyüklüğünün yaklaşık olarak 6.6 trilyon USD'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir (UAE Islamic Finance Report, 2023: 8).

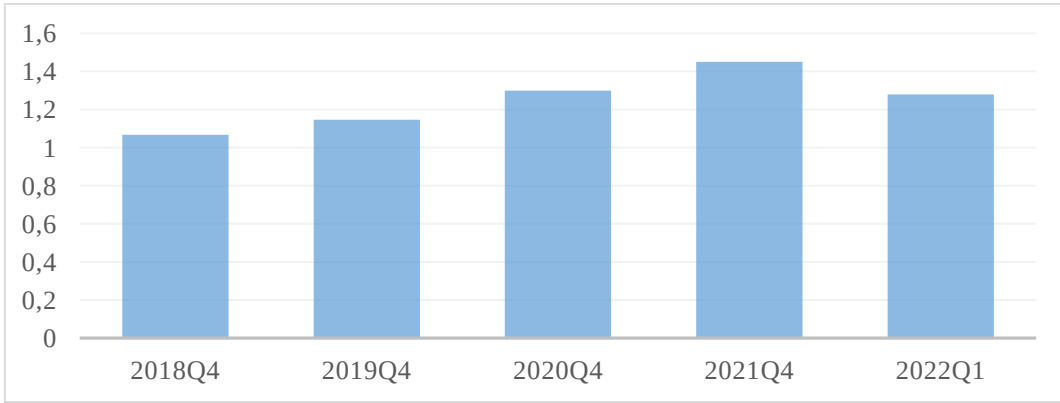
Grafik 2: Katılım Finans Varlıklarının Dağılımı (% , 2021)

Kaynak: UAE Islamic Finance Report, 2023: 8

Grafik 2'de 2021 yılı itibariyle katılım finansın toplam varlık büyüklüğü içindeki sektörel paylar yer almaktadır. Buna göre katılım finans sisteminin ilgi odağı olan katılım bankacılığı, katılım finans sektörü varlıklarının %70'ini oluşturmaktadır. Katılım finansın diğer bileşenlerinin payları ise sırasıyla şöyledir: Sukuk (%18), katılım finans fonları (%6), diğer katılım finans kurumları (%4) ve tekafül (%2).

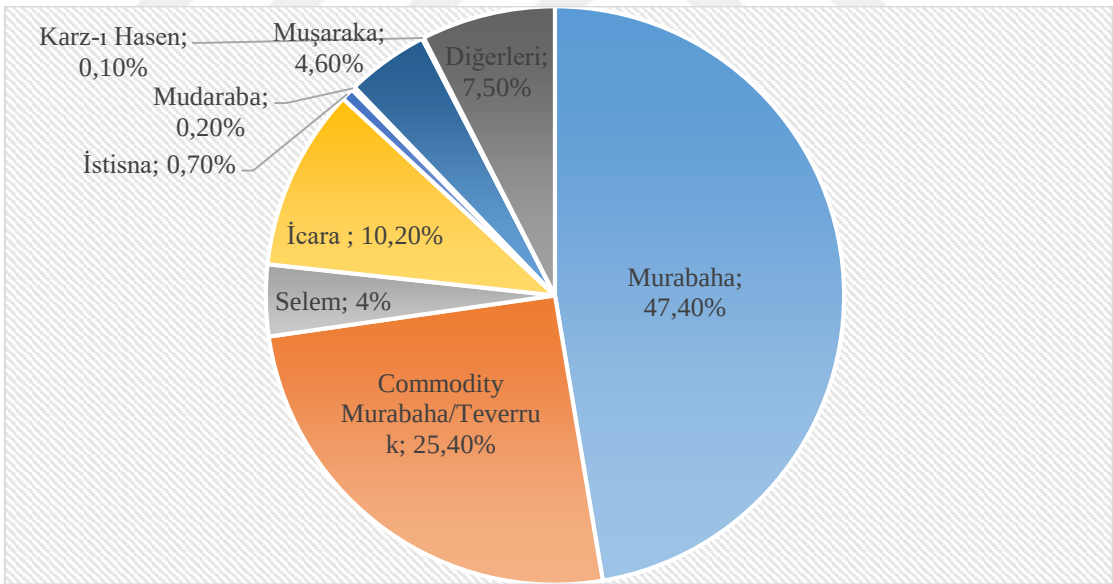
Grafik 3: Katılım Finans Toplam Finansman Değeri (\$, Milyar)

Kaynak: IFSB, 2022

Grafik 3'te, katılım finans sisteminin toplam finansman değeri gösterilmektedir. Grafikten de görüleceği üzere katılım finans sisteminin finansman hacminin istikrarlı bir büyüme gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim 2018 yılında yaklaşık 1.1 milyar USD fonlama büyüklüğüne sahip olan katılım finans, 2022 yılının ilk çeyreğinde yaklaşık 1.3 milyar USD fonlama büyüklüğüne ulaşmıştır.

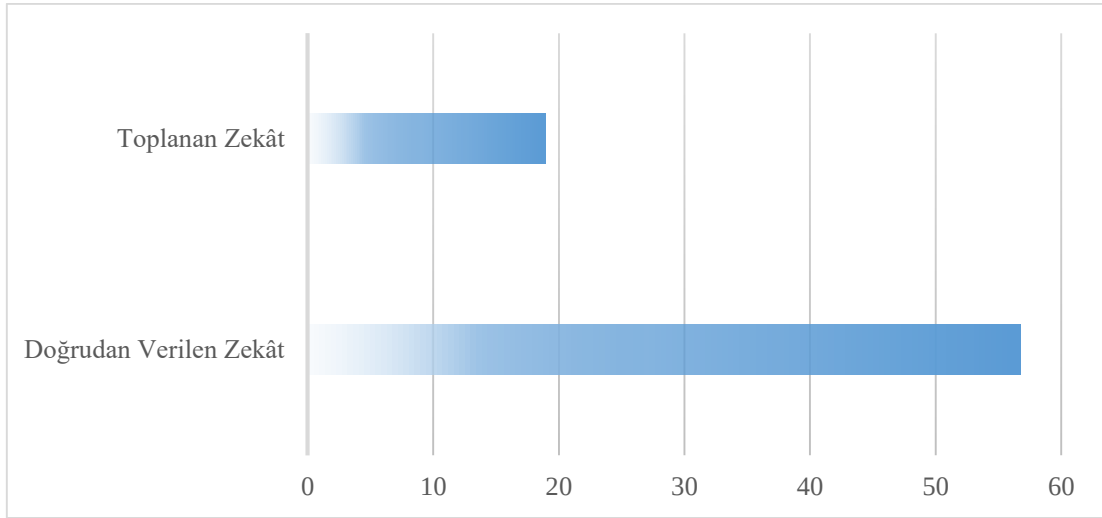
Grafik 4: Katılım Finans Enstrümanlarının Toplam Finansman İçindeki Dağılımı (% , 2021)

Kaynak: IFSB, 2022

Grafik 4'ten de görüleceği üzere murabaha %47'lik pay ile katılım finans enstrümanlarının toplam finansman içindeki en büyük paya sahip finansal enstrümanı durumundadır. Diğer katılım finans enstrümanlarının toplam finansman içindeki payları ise sırasıyla commodity murabaha/teverruk (%25), icare (%10), diğerleri (%8), muşaraka (%5), selem (%4), istisna (%1), mudaraba (%0.20) ve karz-ı hasen (%0.10) şeklinde gerçekleşmiştir.

Grafik 5: Küresel Olarak Toplanan Zekât Tutarı (\$, Milyar, 2018)

Kaynak: UNHCR, 2019: 26

2018 yılında³ küresel olarak hesaplanan potansiyel zekât miktarının 356 milyar USD olduğu tahmin edilmektedir. Bu hesaplama küresel ölçeklidir ve gayrimüslim ülkelerde yaşayan Müslümanların zekât potansiyelini de kapsamaktadır (UNHRC, 2019: 26).

Grafik 5, 2018 yılında dünya çapında toplanan toplam zekât tutarını göstermektedir. Buna göre Dünya çapında 2018 yılında verilen toplam zekâtın 76 milyar USD olduğu tahmin edilmektedir. Zekâtın %75' i büyük ölçüde gayri resmi bir şekilde ve doğrudan muhtaç kişilere aktarılmıştır. Zekâtın küçük bir kısmı ise devlet kurumları veya İslami sivil toplum kuruluşları tarafından toplanmaktadır. Zekât, insani ihtiyaçların ve ekonomik sorunların çözümünde güçlü bir etkiye sahip olsa da, mevcut pazarda 2018 yılında toplanan 76 Milyar USD zekât fonu, potansiyelinin çok küçük bir kısmını temsil etmektedir.

³ Literatürde zekât ve sadaka verileri ilgili kurumsal rapor yayınlanmamaktadır. Zekât ile ilgili yayınlanan son rapor UNHRC tarafından 2019 yılında yayınlanmıştır

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİTLE FONLAMASI

Kitle fonlaması, finansal teknolojilerin bir iş modeli olmasından dolayı öncelikle finansal teknolojiler konusunda genel nitelikte bilgilendirmeler yapılmış, ardından da kitle fonlamasının tanımı, temel özellikleri, tarihi, ekosistemi, çalışma mekanizması, türleri, avantaj ve dezavantajları, kitle fonlaması platformu örnekleri, yasal düzenlemeler ve kitle fonlamasına ait istatistikî bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Finansal Teknolojiler (Fintek)

Dijitalleşmenin finansal hizmetler sektörü üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Bunun başlıca nedenlerinden birisi, finansal ürünlerin ağırlıklı olarak bilgiye dayalı olmasıdır. Örneğin, ödeme işlemleri veya kredi sözleşmeleri, bir araç satın almanın aksine fiziksel bir bileşen içermemektedir. Diğer bir neden ise çevrim içi ödemeler veya hisse senedi ticareti gibi çoğu finansal işlemin herhangi bir fiziksel etkileşim olmadan gerçekleştirilmesidir (Puschmann, 2017: 69).

Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin ivme kazandırdığı dijitalleşme, finansal süreçlerin otomasyonuna, yeni iş modellerine ve pazara yeni giren aktörler ile birlikte finansal hizmetler değer zincirinin yeniden düzenlenmesine yol açmıştır. Finansal teknoloji veya kısaca “Fintek” terimi, bilgi teknolojileri kaynaklı bu dönüşümü yansıtmakta ve bu dönüşümün itici güçleri arasında yer almaktadır (Puschmann, 2017: 69).

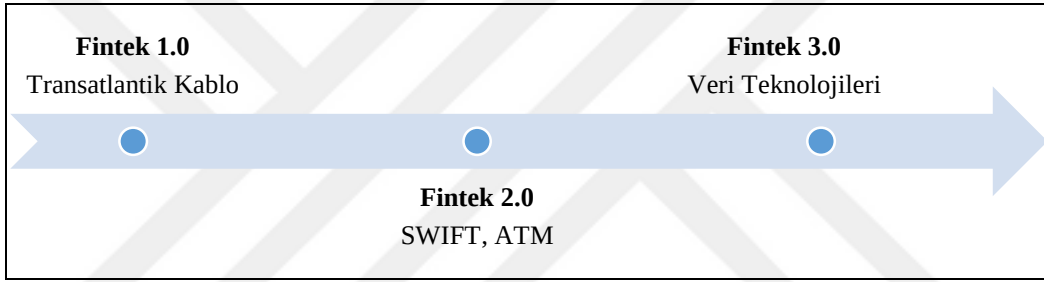
Fintek kavramı, finansal hizmetler ve teknolojiye dayalı çözümler şeklinde birbirini tamamlayan iki alanın birleşmesinden türetilmiştir. Ekonomi literatürü, finteklerin genel çeşitliliği nedeniyle tek bir tanım üzerinde hemfikir değildir. Bu bağlamda Nicoletti (2017)’ye göre fintek, finansal hizmetler anlamında bilişim ve iletişim teknolojilerinden yararlanan, yenilikçi ve yıkıcı iş modeline sahip girişimlerdir. Leong ve Sung (2018)’e göre fintek, iş kollarında oluşan durumlara göre teknolojik çözümler önererek finansal hizmet süreçlerini iyileştiren ve aynı zamanda yeni iş modellerine hatta yeni işlere imkân sağlayabilecek her türlü yenilikçi fikirdir. Ernst ve Young (2017)’ye göre ise fintekler, yenilikçi iş modelleri ve teknolojiyi birleştirmeye imkân sağlayan, finansal hizmetleri geliştiren organizasyonlardır.

2.1.1. Finteklerin Gelişim Aşamaları

Finteklerin ortaya çıkışı 1866 yılında ilk telgrafın tanıtılması ve ilk transatlantik kablunun başarılı bir şekilde inşa edilmesine kadar uzanmaktadır (Leong ve Sung, 2018: 75).

2000’li yıllardan itibaren internet ve mobil cihazların kullanımının yaygınlaşması teknolojik yenilikleri daha da yoğunlaştırmıştır. Mobil cüzdanlar, ödeme uygulamaları, robo danışmanlar, kitle fonlaması ve eşler arası kredi platformları bu dönemde tanıtılmıştır. Bu dönem fintek devriminin başlangıcı olmuştur. Fintek devrimi 2007-2008 mali krizinden sonra daha belirgin hale gelmiştir (Global Islamic Finance Report [GIFR], 2017: 283). Şekilde 4’te de görüleceği üzere finteklerin gelişim süreci üç aşamadan oluşmaktadır.

Şekil 4: Finteklerin Gelişim Aşamaları

Kaynak: Leong ve Sung, 2018: 75

Fintek devrimi üç ana döneme ayrılmaktadır (Arner vd., 2015: 6-15).

Fintek 1.0: 1866’dan 1967’ye kadar uzanan bu dönem ilk transatlantik kablunun döşenmesi ve telgrafın tanıtılmasıyla başlamıştır.

Fintek 2.0: 1967 yılında ATM’nin piyasa sürülmesi modern fintek 2.0 dönemini başlatmıştır. 2008 yılına kadar devam eden bu dönemde, fintek endüstrisinde finansal ürün ve hizmet sağlamak için teknolojiyi kullanan geleneksel finansal hizmetler hâkim olmuştur.

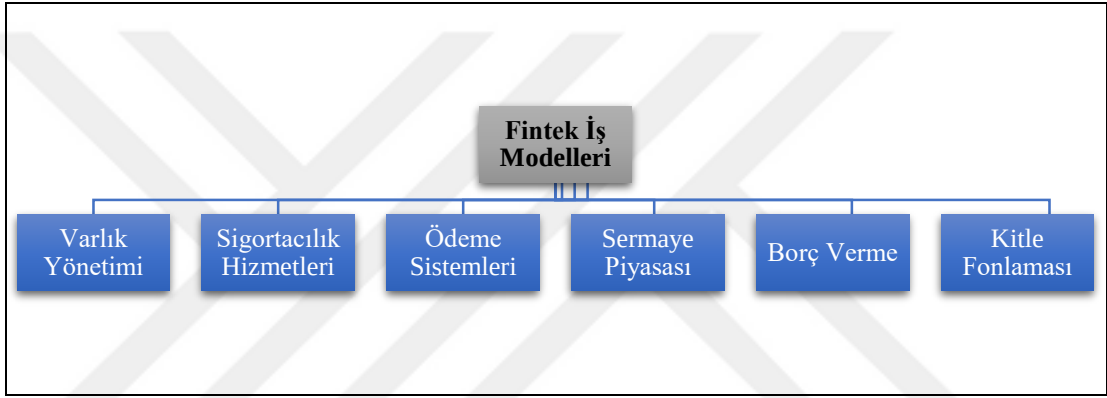
Fintek 3.0: 2008 yılından günümüze kadar olan dönem fintek 3.0 olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde yeni start-uplar ve yerleşik teknoloji şirketleri finansal ürün ve hizmetleri doğrudan işletmelere ve tüketicilere sunulmaya başlanmıştır.

2.1.2. Fintek İş Modelleri

Fintekler, ürün ve hizmetlere, organizasyonlara, süreçlere ve sistemlere ilişkin finansal yeniliklerle yakından ilişkili olduğu için genellikle bu alanlara göre farklı iş modelleri geliştirmektedir.

Lee ve Shin (2018), giderek artan sayıda fintek girişimi tarafından uygulanan iş modellerini; ödeme sistemleri, varlık yönetimi, kitle fonlaması, borç verme, sermaye piyasası ve sigortacılık hizmetleri şeklinde belirtmiştir. Şekil 5’te fintek iş modelleri yer almaktadır.

Şekil 5: Fintek İş Modelleri

Kaynak: Lee ve Shin, 2018: 4

a) Varlık Yönetimi

Finteklerin en popüler iş modellerinden biri olan varlık yönetimi, yatırımcılara finansal tavsiye veren robo danışmanları kapsamaktadır. Robo danışmanlar, yatırımcıların özelliklerine ve yatırım tercihlerine göre potansiyel varlıkları bulmak için algoritmalar kullanarak, gerçek bir danışmandan daha düşük maliyetle finansal tavsiyeler vermektedir. Bu iş modelinin gelişimi, günümüzde insanların otomatik ve pasif yatırım tavsiyesi almayı, şeffaf ödeme ve küçük miktarlarda tasarruflar ile yatırım yapmayı tercih etmelerine dayanmaktadır (Nguyen vd., 2020:128).

b) Sigortacılık Hizmetleri

Fintek şirketleri tarafından sağlanan sigortacılık hizmetlerini ifade eden “InsurTech” büyük veri analitiği gibi ileri teknolojilerden yararlanmaktadır. Fintekler, sosyal sigorta ve özelleştirilmiş teminatlar gibi daha kapsayıcı hizmetler sunmak amacıyla akıllı telefonlar, akıllı saatler, bilgisayarlar, akıllı ev cihazları ve akıllı araba cihazları gibi internet özellikli cihazlardan gelen gerçek zamanlı verileri kullanmaktadır. InsurTech şirketleri ve geleneksel sigorta şirketleri

arasındaki işbirliği, sigortacılık hizmetlerinde daha etkin bir ekosistem aracılığıyla daha fazla değer yaratılmasını ve kullanıcılara daha etkin faydalar sunmasını sağlayacaktır (Jarvis ve Han, 2021: 95).

c) Ödeme Sistemleri

Ödeme sistemleri ve ödeme çözümleri, finteklerin küresel olarak ilk geliştirdiği ve bu nedenle de çok sayıda operatörün gelişmiş verimli hizmetler sunduğu alandır. Özellikle fintek firmalarının sunduğu ödeme hizmetleri, banka hesapları olmasa bile sınır ötesi işlemlerde çok hızlı ve düşük maliyetli işlem yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca cari hesaplara bağlı uygulamalara ve kredi kartlarına çeşitli cihazlar (akıllı telefonlar ve tabletler) aracılığıyla erişilebilen ve yasal veya sanal para birimleriyle, sanal cüzdanlara yükleme yapılabilen teknolojik açıdan çok sayıda gelişmiş ödeme hizmetine sahiptir. Bu iş modeli alanındaki ilk fintek operatörlerinden biri, 1998 faaliyete başlayan dijital ödeme ve transfer sistemi Paypal'dır (Tanda ve Schena, 2019: 24).

d) Sermaye Piyasası

Sermaye piyasası iş modeli, hisse senedi/emtia alım satımı ve gerçek zamanlı risk yönetimi için yatırımcıların bilgi paylaşması amacıyla bağlantı kurmasına yardımcı olmaktadır. Geleneksel olarak bu tür işlemleri yalnızca finansal kurumlar gerçekleştirebilmektedir. Ancak günümüzde fintekler, bireylerin ve KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme) mobil cihazlar üzerinden daha düşük maliyet ve kullanıcı dostu işlem yöntemleriyle fiyatları görmesine ve işlem yapmasına imkân sağlamaktadır. Magna, eToro ve Robinhood sermaye piyasası iş modeline örnek olarak gösterilebilir (Nguyen vd., 2020: 129).

e) Borç Verme

Kişiler arası borç verme (P2P) iş modeli, bireylerin ve işletmelerin birbiri arasında borç vermelerine olanak tanımaktadır. Bu iş modeli, alternatif kredi modellerinin, çevrim içi veri kaynaklarının, fiyat risklerine yönelik veri analitiğinin, hızlı kredi verme süreçlerinin ve daha düşük işletme maliyetleri gibi konularda avantajlar sağlamaktadır. P2P iş modelinde aracılar, teknik olarak kredi verme sürecine dâhil olmamaktadır. Yalnızca kredi verenlerle borçluları eşleştirip kullanıcılardan ücret almaktadırlar (Lee ve Shin, 2018: 5).

f) Kitle Fonlaması

İnternetin merkeziyetsiz doğası ve sosyal medyanın yaygınlaşması, dünya çapında çevrim içi finansmanda devrim yaratmıştır. Çevrim içi finansman ve bağış toplama çabaları, finansmana erişim aşamasında geleneksel kurumlar ve bağışçılar tarafından dayatılan katı sınırlamaları ve hiyerarşik yapıları kaldırarak, yerel ve küresel ağların vasıtasıyla projeler ve fikirler için finansal destek elde etmek amacıyla kullanılmaktadır. Çağdaş finanstaki bu tür değişime kitle fonlaması adı verilmektedir. Bu finans türünün yayılmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri, fonların değiş tokuşunu ve transferini kolaylaştıran internet tabanlı finteklerin mevcudiyetidir (Amuna vd., 2019: 8). Takip eden kısımlarda bu iş modeli ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

2.2. Kitle Fonlamasının Tanımı

Kitle fonlaması kavramının kökeni, kurumsal faaliyetleri geliştirmek için fikirler, geri bildirimler ve çözümler elde etmek amacıyla kalabalıktan yararlanmayı ifade eden “kitle kaynak kullanımına” dayanmaktadır. Kitle fonlamasında amaç, genellikle çevrim içi sosyal ağları kullanarak yatırımlar için fon toplamaktır. Başka bir ifadeyle kitle fonlaması, küçük bir yatırımcı grubundan veya finansal kurumlardan fon toplamak yerine, bireylerin küçük miktarlarda fon katkısına dayanan ve geniş kitlelerden fon toplanmasına yardımcı olan bir finansman yöntemidir (Belleflamme vd., 2014: 2).

Kitle ve fon kelimelerinin birleşiminden oluşan kitle fonlaması, yani bir kitle aracılığıyla internet ağları üzerinden fon toplamak, ilk kez 2006 yılında M.Sullivan tarafından önerilmiş ve kitle kaynak kullanımından türetilmiştir. Uzun olmayan geçmişine rağmen, kitle fonlamasını tanımlamaya yönelik birçok girişimde bulunulmuştur (Cichy ve Gradoń, 2016: 39).

Mollick (2014) göre kitle fonlaması, girişimci bireylerin ve grupların kültürel, sosyal ve kâr amaçlı standart finansal araçlar olmaksızın interneti kullanan çok sayıda bireyden (kalabalıktan) nispeten küçük katkılar alarak girişimlerini finanse etme çabalarını ifade etmektedir.

Schwienbacher ve Larralde (2010) kitle fonlamasını, belirli amaçlara yönelik girişimleri desteklemek amacıyla bağış, ödül ve/veya oy hakkı karşılığında finansal kaynakların sağlanması için internet aracılığıyla yapılan açık çağrılar olarak tanımlanmaktadır.

Buyser vd., (2012) kitle fonlamasını, kişi ve kuruluşlar tarafından başlatılan çabaları desteklemek için kaynaklarını bir araya getiren birçok kişinin ortak çabası olarak ifade etmektedir.

Khan vd. (2017)'ye göre ise kitle fonlaması, bir projeyi veya girişimi finanse etmek amacıyla küçük katkı istemek için "kalabalık" adı verilen geniş, coğrafi olarak dağılmış bir kitleye çağrıda bulunmak anlamına gelmektedir.

2.3. Kitle Fonlamasının Temel Özellikleri

Kitle fonlaması tanımlarından yola çıkarak, kitle fonlamasının temel özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Başta start-up projeleri olmak üzere, finansman kaynaklarının etkinleştirilmesine katkı sağlayan kitle fonlaması, internet çağının en önemli finansman kaynaklarından birisidir. Ayrıca, KOBİ'lerin durumuna genellikle uygun olmayan banka finansmanına alternatif olarak kabul edilmektedir (Amuna vd., 2019: 11).

Kitle fonlaması, arkadaşlar ve aile toplulukları tarafından iş fikirleri olan üyelere fon sağlamak için para biriktirmenin çevrim içi uzantısı olarak başlamıştır. Kitle fonlamasının ilk aşamalarında sermaye sağlama bağış şeklinde olmuştur. Ancak, bu alanda farkındalık yayıldıkça yüksek büyüme gösteren girişimcileri de hedefleyen borç veya öz sermaye yatırımları şeklinde yaygınlaşmaya başlamıştır (World Bank 2013: 14).

Mikro finans ve kitle kaynak kullanımı gibi kavramlardan ilham alan kitle fonlaması, kendine özgü belirli türlere ayrılmış ve giderek artan sayıda internet sitesi tarafından kolaylaştırılan benzersiz bağış toplama kategorilerini temsil eder hale gelmiştir (Mollick, 2014: 2).

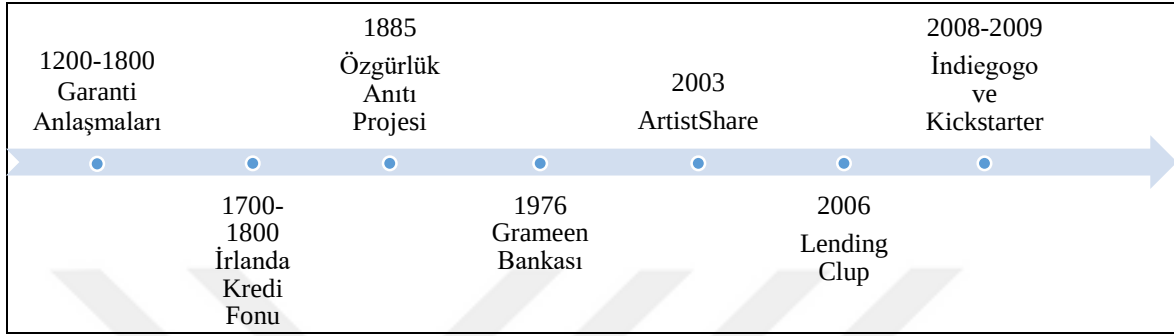
Kitle fonlaması, fintek teknoloji çözümlerinin bir bileşenidir ve genellikle finansal yatırımların önündeki bazı engellerini ortadan kaldırarak yenilikçiliği ve sosyal değişimi teşvik etmek için kullanılmaktadır. Son on yıldaki kitle fonlamasının yükselişi, web uygulamalarının ve mobil hizmetlerin çoğalması ile birlikte yenilikçi fikirler üretmek, sermaye toplamak ve sunmayı düşünülen ürün ve hizmet hakkında girdi istemek amacıyla bir kitlenin ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır (Amuna vd., 2019: 11).

Kitle fonlaması, özellikle kırsal alanlardaki finansal hareketliliği engelleyen sebepleri azaltmakta ve yatırımcı tabanını genişletmektedir. Bu bağlamda kısa bir zaman diliminde yeterli sermaye sağlama ihtiyacı olan yenilikçi ve kârlı projelere, çok çeşitli yatırımcıların erişimini sağlayarak proje yürütme sürecini daha pratik hale getirmektedir (Salman, 2015: 22).

2.4. Kitle Fonlamanın Tarihsel Gelişimi

Bir finansman biçimi olarak kitle fonlaması yeni bir fenomen değildir. Şekil 6’da da görüldüğü üzere, kitle fonlamanın tarihi 1200-1800 tarihlerine kadar uzanmaktadır.

Şekil 6: Kitle Fonlamanın Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Shneor vd., 2020: 221

Kitle fonlamanın tarihsel gelişim aşamalarını genel olarak aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Shneor vd., 2020: 221; Zhao vd., 2019: 3).

- 1200-1800 yıllarında nakliye işlemlerinde en eski risk yönetim biçimi, tüccarlar ve nakliye şirketleri arasındaki garanti anlaşmalarıdır. Bu anlaşmalarda kargo kaybı durumunda, tüm kaybın bir kısmı ödenmekteydi; ancak kargo güvenli bir şekilde teslim edildiğinde garantörler kârı orantılı olarak paylaşırlardı. Bu yaklaşım, yüksek riskli projeleri yürütmek için gerekli finansmanı sağlamış, aynı zamanda taraflar arasındaki işlemlere ilişkin riskleri başarılı şekilde çeşitlendirmiştir.
- 1700-1800 yıllarında kitle fonlamanın temel ilkeleri, Jonathan Swift’in İrlanda Kredi Fonu’nu kurmasıyla atılmıştır. İrlanda Kredi Fonu, büyük bankaların veya uygun kredi geçmişinin gerektirdiği teminat gereksinime bağlı olmadan kırsalda yaşayan ve düşük gelirli ailelere küçük miktarlı fonlar sağlamıştır.
- İlk çağdaş kitle fonlaması kampanyalarından biri, 1885 yılında Liberty Adası’ndaki Özgürlük Heykeli projesinin ciddi finansal zorluklarla karşılaştığı Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) gerçekleştirilmiştir. Diğer finansal araçların yetersiz kalması üzerine, Joseph Pulitzer kendi gazetesinde New York’ta Özgürlük Heykeli’nin yapılması için bir fon toplama kampanyası başlatmıştır. Bağış karşılığında, miktardan bağımsız olarak dergisinde tüm bağışçıların adlarını yayınlamaya söz vermiştir.
- Muhammed Yunus, 1976’da Bangladeş’te Grameen Bank’ı kurarak Jonathan Swift’in mikro krediler ve mikrofinans fikrini daha da geliştirmiştir. Grameen Bank, “krediler yoksulluğu azaltmak için hayırseverlikten daha iyidir” ilkesi üzerine kurulmuştur.

- ArtistShare, ABD’de ilk modern kitle fonlaması platformlarından birisi olarak 2003 yılında piyasaya sürülmüştür. Bu hizmet sayesinde sanatçılar, kendi destekçileri gibi geniş bir izleyici kitlesinden kayıt maliyetlerini karşılamak için fon arama fırsatına sahip olmuşlardır. ArtistShare üzerinden sanatçılara katkı sağlayan bağışçılar, sanatçının albümünü sanal olarak ücretsiz indirme hakkını elde etmişlerdir.
- Sektördeki en başarılı öncüllerden birisi 2006 yılında San Francisco’da kurulan ve Aralık 2014’te New York Menkul Kıymetler Borsası’nda işlem görmeye başlayan ABD merkezli eşler arası ve işletmeler arası borç verme platformu Lending Club’dır.
- ArtistShare en iyi ve en başarılı ödül tabanlı kitle fonlaması platformları İndiegogo (2008) ve Kickstarter (2009) gibi oyuncuları piyasaya çekmiştir.

2.5. Kitle Fonlaması Ekosistemi

Kitle fonlaması platformunun nasıl çalıştığını anlamının en iyi yollarından biri, çeşitli oyuncuları ve süreçteki benzersiz işlevlerini bilmekten geçmektedir. Kitle fonlaması sürecinde, oyuncular birbirinden bağımsız hareket etmemektedir. Verimli bir çalışma ortamı yaratmak için birbirleri ile kaynaşmaktadırlar (Owusu ve Owusu-Ansah, 2020: 934).

Herhangi bir kitle fonlaması faaliyetinde üç temel aracı aktif rol oynamaktadır: (1) Kitle fonlaması platformu olarak da bilinen, yatırımcılar ve fon açığı olan kişiler arasında bir köprü görevi gören aracı. (2) Fon açığı olanlar (bağış toplayanlar, girişimciler ve diğerleri). (3) Yatırımcılar.

Aracılar (kitle fonlaması platformları): Kampanya bilgilerine erişim sağlayan, sosyal ve ekonomik etki yatırımlarına dikkat çeken çevrim içi platformlardır. Çevrim içi ve mobil bankacılık teknolojilerindeki yenilikler, bu platformların bireylerin fonlarını desteklemek veya yatırım yapmak istedikleri kampanyalara yönlendirmesine olanak tanımaktadır. Kitle fonlaması platformları, yatırımcılar veya fon sağlayan bireylerin kampanyalar hakkında yorum yapabileceği, bilgi sağlanabileceği ve kampanyaların ilerlemesini takip edebileceği dijital forum sağlamaktadır (The Crowdfunding Industry Report, 2015: 38).

Kitle fonlaması platformları, toplanan fonların davranış biçimlerine göre iki kısma ayrılmaktadır. Birinci kısım kitle fonlaması platformları, toplanan fonları bir emanet hesabında toplamaktadır. Önceden hedeflenen miktara ulaşamazsa, katkılar yatırımcılara iade edilmektedir. İkinci kısım kitlesel fonlama platformları ise girişimcilerin toplanan fon tutarı hedefe ulaşmazsa bile bu fonlardan yararlanmasına imkân sağlamaktadır (Valančienė ve Jegelevičiūtė, 2013: 41).

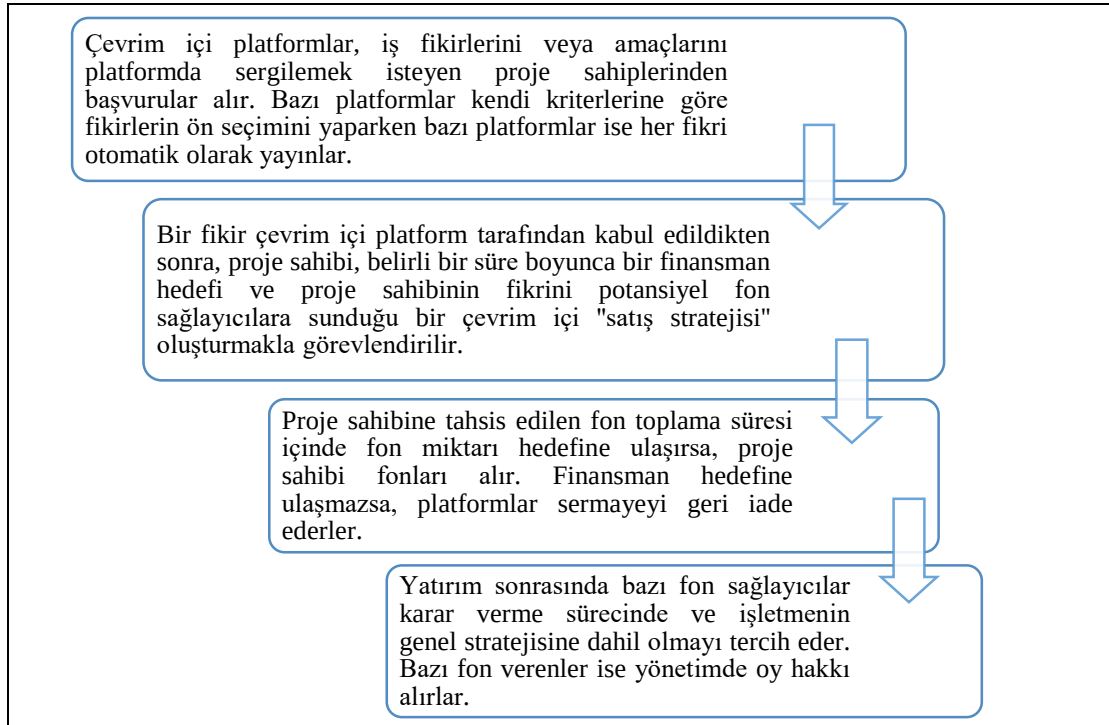
Fon açığı olanlar (Proje Sahipleri veya Girişimciler): Proje sahibi veya girişimciler, fon ihtiyacı olan bireylerdir. Yüklenici veya girişimcinin kitle fonlamasındaki temel rolü, potansiyel yatırımcı veya bağışçıları ticari olarak uygulanabilir bir fikir veya projeye katkıda bulunmaya teşvik etmeye çalışmaktır. Kitle fonlaması platformu, girişimcilerin finans piyasasına doğrudan erişim sağlamalarına ve yatırım veya bağış yapmak isteyen katılımcılardan sermaye toplamalarına yardımcı olmaktadır (Khan vd., 2017: 1297).

Yatırımcılar veya Destekçiler: Yatırımcılar veya destekçiler, bir fikir veya projeyi finanse eden kitle fonlaması ekosisteminin vazgeçilmez oyuncularıdır. Ayrıca, fikrin veya kavramın ekonomik olarak izlenmeye değer olup olmadığını doğrulamakta ve fikrin pazar düzeyinde test etme konusunda önemli bir sorumluluk üstlenmektedirler. Bu destekçiler, projeyi finanse etmek için sermayeleri ile katkıda bulunmanın yanı sıra, kişisel ve sosyal ağları kullanarak fikri yaymaktadır (Owusu ve Owusu-Ansah, 2020: 935).

2.6. Kitle Fonlaması Çalışma Mekanizması

Kitle fonlaması platformu, genellikle proje sahibi (girişimci veya yüklenici) ile fon sağlayıcı arasında bir aracı görevi görmektedir. Şekil 7’de tipik bir kitle fonlaması planının nasıl çalıştığına dair basitleştirilmiş bir işleyiş şeması verilmiştir.

Şekil 7: Kitle Fonlamasının Çalışma Mekanizması

Kaynak: Buysere vd., 2012: 38

2.7. Kitle Fonlaması Türleri

Kitle fonlaması genel olarak; finansal kitle fonlaması ve finansal olmayan kitle fonlaması olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. Finansal kitle fonlaması türünde, fon verenler yatırımlarından maddi getiri beklerken; finansal olmayan kitle fonlamasında fon verenler proje veya girişimlerden herhangi bir maddi getiri beklememektedir. Kitle fonlaması bağışa, ödüle, borç vermeye ve öz sermayeye dayalı kitle fonlaması olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Hossain ve Oparaocha, 2017: 6).

2.7.1. Finansal Olmayan Kitle Fonlaması Türleri

Finansal olmayan kitle fonlamasının kökeni, bağışların finansal bir getiri beklentisi olmadan hayırseverlik bağlamında verilen destekleri ifade etmektedir. Finansal olmayan kitle fonlamasında girişim sahipleri, genellikle benzer ilgi alanlarına sahip kişilere hitap eden proje veya girişimler için fon talep etmektedir (The Crowdfunding Industry Report, 2015: 41). Finansal olmayan kitle fonlaması türleri kendi içinde bağışa ve ödüle dayalı kitle fonlaması olarak iki gruba ayrılmaktadır.

2.7.1.1. Bağışa Dayalı Kitle Fonlaması

Bağışa dayalı kitle fonlaması, bağışçıların sosyal amaçlı veya bireysel projeleri hiçbir maddi getiri beklentisi olmadan desteklemesini sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle girişimci veya proje sahibinin, bağışçıya karşı yasal olarak bağlayıcı hiçbir mali sorumluluğu yoktur. Ayrıca bağışçı da herhangi bir maddi beklenti içerisinde değildir. Bu durumda birincil amaç topluma faydalı olmak, gönüllü çalışmalara katkıda bulunmak ve belirli bir hayır projesinin uygulanması ile bağlantılı olarak faydalı girişimleri desteklemektir (Cichy ve Gradoń, 2016: 43).

Bağışa dayalı kitle fonlamasının rolü, insani ve sanatsal projeleri desteklemektir. En basit ve en popüler kitle fonlaması türü olan bağışa dayalı bir kitle fonlamasının başarısı, fon verenlerin motivasyonu ile girişimin özellikleri arasındaki eşleşmenin uyumuna bağlıdır. Bağışa dayalı bir girişim, kamu yararına olan gönüllü katkılara dayanmaktadır. Bağış toplayıcılar, bir topluluk içinde tanınma dışında parasal getiri veya aynı ödeme almamaktadırlar. Bu aynı zamanda bir amaca katkıda bulunmak isteyen hayır kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının geleneksel kampanyalarına benzemektedir (Belleflamme vd., 2015: 9). Gofundme platformu, bağışa dayalı kitle fonlamasının en iyi örneklerinden biridir.

2.7.1.2. Ödüle Dayalı Kitle Fonlaması

Ödüle dayalı kitle fonlaması yaklaşımında, fon verenler bir projeyi destekledikleri için ödül almaktadır. Bu ödül bir filmde anılmayı, geliştirilmekte olan bir ürüne yaratıcı girdi sağlamayı veya bir projenin geliştiricileri ile tanışma fırsatı verilmesi gibi motivasyonları içermektedir. Alternatif olarak ödüle dayalı kitle fonlamasında, fon sağlayanlar ayrıcalıklı müşteriler gibi davranır ve finanse edilen projeler tarafından üretilen ürünlere daha erken tarihte daha iyi bir fiyatla veya başka özel avantajlarla sahip olma fırsatını elde etmektedirler (Belleflamme vd., 2015: 7; Mollick, 2014: 3).

Ödüle dayalı kitle fonlamasında fon sağlayanların beklentisi, proje çıktılarının zevklerini tatmin edip etmeyeceğidir. Yani fon sağlayanlar, proje çıktılarına olan talebin birer tahmincisidir. Ayrıca bu kitle fonlaması türünde fon sağlayan yatırımcılar, proje çıktılarının tanıtımına katkı sağlayabilirler. Bu perspektifte ürünü sosyal medya hesaplarında tanıtılabilir ve ek ödüller kazanabilirler (Belleflamme vd., 2015: 7). Bu tür kitle fonlamasına örnek olarak Kickstarter ve Gofundme gösterilebilir.

2.7.2. Finansal Kitle Fonlaması Türleri

Finansal kitle fonlaması türleri tipik olarak, yatırımcıların işletmeci veya girişimciye gelecekte belirli bir finansal getiri elde etmek amacıyla sermaye sağlamasına dayanmaktadır. Finansal kitle fonlaması kapsamında geleneksel finansman kaynaklarına alternatif olarak uygulanabilen, iki model söz konusudur. Bunlar, borç vermeye ve öz sermayeye dayalı kitle fonlamasıdır (The Crowdfunding Industry Report, 2015: 43).

2.7.2.1. Borç Vermeye Dayalı Kitle Fonlaması (P2P)

Borç vermeye dayalı kitle fonlaması (P2P), banka kredisine doğrudan bir alternatiftir. Ancak P2P’de bürokrasi daha azdır ve süreç daha hızlı işlemektedir. Kitle fonlamasının bu türünde ödül veya hisse kullanımı yoktur. Yalnızca borç veren yatırımcı, kitle fonlaması platformu aracılığıyla sağladığı fon miktarı karşılığında bir getiri elde etmektedir. Borç vermeye dayalı kitle fonlamasında, kitle fonlaması platformu borç talebini yasal olarak doğrulamakta ve potansiyel bir borçlunun kredibilitesini değerlendirerek; borca karşılık bir faiz oranı belirlenmektedir. Hemen hemen her durumda kitle fonlaması platformu durum analizi yapmaktadır. Çünkü hem yatırımcıların hem de fon sağlayan bireylerin çıkarlarını korumakla yükümlüdür. Borca dayalı kitle fonlaması, sunulan çok sayıda borç teklifi içinde yatırımcının veya girişimcinin kendisi için en uygun olan borç türünü seçmesine imkân tanımaktadır (Cichy ve Gradoń, 2016: 43). Borca dayalı

model, dünya çapında en çok uygulanan kitle fonlaması türüdür. Borç vermeye dayalı kitle fonlaması türüne örnek olarak Kiva.org ve Fundingcircle.com platformları gösterilebilir.

2.7.2.2. Öz Sermayeye Dayalı Kitle Fonlaması

Öz sermayeye dayalı kitle fonlaması, “kâr paylaşım modeli” olarak da adlandırılmaktadır. Bu modelde yatırımcılar, girişimin veya projenin gelecekteki kazançlarından bir pay almak için fon sağlamaya teşvik edilmektedir (Hossain ve Oparaocha, 2017: 7).

Öz sermayeye dayalı kitle fonlamasında yatırımcılar, proje veya girişimden kazanılan kârların paylaşılmasına hak tanıyan ve/veya hissedar statüsü kazandıran menkul kıymet almaktadır (Onnée ve Renault, 2016: 323). Bu durum yatırımcıların projelerde aktif rol almalarına imkân vermede ve projenin çıktılarına bağlı olarak potansiyel pazar talebi ve pazarın en çok tercih edebileceği ürün özellikleri hakkında girişimciye geri bildirimler sağlamaktadır (Schwienbacher ve Larralde, 2010: 13).

Bu tür kitle fonlamasında proje sahibi veya girişimciler, genellikle ulaşılması gereken bir fon hedefi belirlemektedir. Proje veya girişim için toplanan fonlar, hedefe ulaşmazsa toplanan fonlar yatırımcılara iade edilmektedir. Bu “ya hep ya hiç” yaklaşımı, fon verenleri korumanın bir yolu olarak görülmektedir ve girişimcilerin projelerin amaçlarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları fon miktarı ile eşleşen gerçekçi fon hedefleri belirlemeye teşvik etmektedir (Belleflamme vd., 2015: 5). Bu tür kitle fonlaması modeline Vauraus ve Crowdfunder örnek olarak gösterilebilir.

2.8. Kitle Fonlamasının Avantaj ve Dezavantajları

Kitle fonlaması, bir kişinin veya kuruluşun finansman için geleneksel finans kuruluşlarına başvurmak zorunda kalmamasına imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda kitle fonlaması, geleneksel finansmana karşı alternatif ve tamamlayıcı bir unsur olarak kabul edilmektedir (Onnée ve Renault, 2016: 316). Her finansman modelinde olduğu gibi, kitle fonlaması da bazı avantaj ve dezavantajlara sahiptir.

i) Avantajlar

Kitle fonlaması aracılığıyla fon sağlamak, geleneksel finansal kurumlara göre daha basit ve hızlıdır. Bu bağlamda kitle fonlaması platformu yöneticileri, projenin girişimcinin ve yatırımcının güvenilirliğine dayalı bir analiz yapmaktadır. Ayrıca daha az bürokratiktir. Çünkü doldurulması gereken çok az idari belge vardır ve herhangi bir teminat garantisine de ihtiyaç yoktur (Bernardino ve Santos, 2020: 4-5).

Kitle fonlaması yoluyla bir proje veya girişimin pazar değeri hakkında bilgi edinilebilir. Girişimciler, kitle fonlaması vasıtasıyla aralarında uzman bilgisine sahip kişilerinde bulunabileceği yatırımcı topluluğuna erişmektedir. Girişimcilerin yatırımcılarla iletişim kurması, ek maliyetlere maruz kalmadan geri bildirimler almalarını sağlamaktadır. Kitle fonlaması bu yönüyle doğrudan kullanıcıları veya müşterileri olabilecek kişilere atıfta bulunarak yeni bir ürün veya proje geliştirmek için bir pazarlama aracıdır (Cichy ve Gradoń, 2016: 41).

Kitle fonlaması, yatırımların coğrafi kapsamını genişletmektedir. Yerleşik mikro kredi uygulamaları yereldir ve katılımcıların coğrafi olarak yakın sosyal ağlardan yararlanmasını gerektirmektedir. Buna karşın kitle fonlaması, yatırımcı ve girişimci arasındaki iletişimin coğrafyaya bağlı olmadan gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır. Kitle fonlaması dijital teknolojilerden yararlandığı için, bir ülkenin dünyanın farklı bölgelerinden insanların bir araya gelip bir projenin finansmanına yardımcı olmalarına imkân sağlamaktadır. Bu durum, dar coğrafyada yaşayan girişimcilerin bölgesel izolasyonunu azaltmaktadır (Bernardino ve Santos, 2020: 5-6; World Bank, 2013: 26).

Kitle fonlaması, projenin arkasındaki fikri tanıtmaya yardımcı olmakta ve yatırımcıların ürünün tanıtımına katılımını sağlamaktadır. Kitle fonlaması aynı zamanda herhangi bir piyasaya ilişkin kişisel düşüncelere veya deneyimlere dayanarak hareket eden bireysel yatırımcıların veya fon yöneticilerinin yatırım kararlarını etkilemektedir. Bahsedilen durumlar, girişimcilerin ürün geliştirme ve pazarlama öncesi maliyetlerini düşürmektedir. Aynı zamanda girişimcilere üretimden önce pozitif bir nakit akışı sağlamaktadır (Buysere vd., 2012: 19).

ii) Dezavantajlar

Kitle fonlamasının sağladığı avantajlara rağmen, potansiyel girişimcileri ve fon sağlayanları bu mekanizmayı kullanmaktan caydırabilecek bazı engeller de bulunmaktadır. Bunlar;

İlk engel zamandır. Çünkü çevrim içi bağış toplama kampanyaları bir dizi görevin yerine getirilmesini gerektirmektedir. Örneğin, Kickstarter platformunda bir fon kampanyası başlatmak için, girişimcilerin standart görevlerin yanı sıra platformun gereksinimlerini anlaması, video sunumu planlaması, bir hedef belirlemesi, kampanyanın uzunluğuna karar vermesi ve sosyal medya bağlantılarını eklemesi gerekmektedir. Bu durum tam zamanlı bir işi temsil eden çok zaman alan bir girişim olabilmektedir (Bernardino ve Santos, 2020: 6).

Dolandırıcılık, kitle fonlaması eleştirmenleri tarafından belki de en çok tartışılan konudur. Eleştirmenler, yatırımcıların veya fon sağlayıcıların kitle fonlaması platformu aracılığıyla dolandırıcılığı finanse etme potansiyelinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Risk sermayesi veya

melek yatırımdan farklı olarak, fon sağlayıcılar kitle fonlaması web sitesinde sunulanın ötesinde proje ile ilgili herhangi bir kişisel teması veya gerçek bilgisi olmadığı için kitle fonlamasında dolandırıcılık riski artmaktadır. Ayrıca girişimci ile yatırımcı arasındaki coğrafi ayırım, yatırımcının girişimi fiziksel olarak denetlemesini engellemektedir (Buysere vd., 2012: 15).

Kitle fonlaması yoluyla sermaye yaratılması durumunda, iş fikirleri kamuya açık hale gelmektedir. Bu durum yardım ve bağış projeleri bakımından bir sorun teşkil etmese de, yenilikçi ürün fikri veya girişimci işler için ciddi bir sorun olabilmektedir (Khan vd., 2017: 1302). Zira fikir, diğer girişimciler tarafından kopyalanabilir ve uygulanabilir. Bu nedenle proje sahipleri, kavramlarını ve fikirlerini korumak için yasal yöntem ve araçlar (patentler, ticari markalar ve telif hakları) kullanmak zorunda kalabilmektedir (Onnée ve Renault, 2016: 317).

Kitle fonlaması platformlarının kullanılmaya başlamasından bu yana, likidite yönetimini sağlamak için ikincil piyasanın gerekli olduğu kabul edilmiştir. Ancak şu anda kitle fonlaması aracılığıyla yatırım yapan yatırımcıların hisselerini veya kredi limitlerini takas etme seçeneği sunan yetkin bir ikincil piyasa bulunmamaktadır. Bu durum fonlarını uzun vadede değerlendirmek istemeyen yatırımcılar için caydırıcı bir hal oluşturmaktadır (Saiti vd., 2019: 480-481).

Diğer bir sorun, kitle fonlaması platformunda girişimciler ve yatırımcılar arasındaki etkileşimi engelleyebilecek bilgi asimetrisidir. Kitle fonlaması uygulamalarında yatırımcıların bir kısmı uzman değildir. Bu nedenle sektör, girişimcinin performansı ve değerlerle ilgili birçok konu hakkında daha az bilgiye erişebilmektedir. Ayrıca girişimci, profesyonellik eksikliği nedeniyle bu tür yatırımcılara bilgi verme konusunda isteksiz veya yetersiz olabilmektedir (Schwienbacher ve Larralde, 2010: 10). Kitle fonlamasının avantaj ve dezavantajları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Kitle Fonlamasının Avantaj ve Dezavantajları

AVANTAJLAR	DEZAVANTAJLAR
Sermayeye erişebilirlik	Sadece internet tabanlı, tavsiye eksikliği
Pazarlanabilirliği test etme imkânı	Halka sunulan fikirler ve iş modelleri kolay çalınabilir
Hem yerel hem de küresel yollarla toplumsal olarak fayda sağlar	Zayıf yatırımcı koruması ve dolandırıcılık potansiyeli
Bilgi toplumunun varlığı (tanıtım için sosyal ağlar ve kitle kullanımının birleştirilmesi)	Mevcut yasal kısıtlamalar
Kârlı yatırım fırsatları/ sermaye artırmanın yolu	KOBİ’lerin riskli doğası

Kaynak: Valančienė ve Jegelevičiūtė, 2013

2.9. Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri

Tablo 2’de dünyada faaliyet gösteren bazı kitle fonlaması platformları, faaliyet gösterdiği ülkeler ve fon büyüklükleri yer almaktadır. Tablonun geneli incelendiğinde kitle fonlamasının dünyanın hemen hemen her yerinde faaliyet gösterdiği; ayrıca ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması türlerinin diğer türlere göre daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri

Platform	Web Adresi	Türü	Ülke	Fon Büyüklüğü
Vaurus	Vaurus.fi	Öz sermaye & P2P	Finlandiya	468 Milyon USD
Seedmatc	Seedmatch.de	Öz Sermaye	Almanya	83 Milyon USD
Crowdfunder	crowdfunder.co.uk	Ödül & Öz Sermaye	İngiltere	310 Milyon USD
GeldVoorElkaar	GeldVoorElkaar.nl	P2P	Hollanda	554 Milyon USD
Gofundme	Gofundme.com	Bağış	ABD	200 Milyon USD
FundingCircle	FundingCircle.com	P2P	İngiltere	19.2 Milyar USD
Kickstarter	Kickstarter.com	Ödül	ABD	7.3 Milyar USD
Fonbulucu	İnvest.fonbulucu.com	Öz Sermaye	Türkiye	22 Milyon USD
Kiva	Kiva.org	P2P	ABD	1.9 Milyar USD

Kaynak: Tabloda Yer Alan Web Adresleri (2023)

Tablo 2’de, kitle fonlaması platformları arasında fon büyüklüğü bakımından en yüksek paya P2P ve öz sermayeye dayalı kitle fonlaması platformlarının sahip olduğu görülmektedir. İngiltere merkezli FundingCircle, 19.2 milyar USD fon büyüklüğüne ulaşmıştır. FundingCircle platformunu, 1.9 milyar USD fon büyüklüğü ile ABD merkezli Kiva takip etmektedir. GeldVoorElkaar, 554 milyon USD ve Vaurus ise 468 milyon USD fon büyüklüğüne sahiptir. Türkiye’nin en popüler öz sermayeye dayalı kitle fonlaması platformu Fonbulucu ise 22 milyon USD fon büyüklüğüne sahiptir.

Kickstarter, en köklü kitle fonlaması platformlarından birisidir ve ödüle dayalı kitle fonlaması platformları arasında başı çekmektedir. Kickstarter, 2023 itibarıyla 7.3 milyar USD fon büyüklüğüne ulaşmıştır. 200 milyon USD fon büyüklüğü ile bağışa dayalı kitle fonlaması platformu Gofundme, Kickstarter’ı takip etmektedir.

2.10. Kitle Fonlamasına Ait Yasal Düzenlemeler

Kitle fonlamasına ait yasal düzenlemeler, ülkelere ve bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Ülkeler, son yıllarda kitle fonlamasına ait düzenlemelere ağırlık vererek kendi hukuk kuralları çerçevesinde bu finansman türünü yasal bir zemine oturtma çabasına girmişlerdir. Kitle fonlamasına ait hukuksal düzenlemeler genel olarak incelendiğinde, düzenlemelerin özellikle öz sermayeye ve borca dayalı kitle fonlaması üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tablo 3’de Türkiye, Avrupa Birliği, ABD, Rusya ve Çin’in kitle fonlaması alanında yaptığı yasal düzenlemeler gösterilmiştir.

Tablo 3: Kitle Fonlamasına Ait Yasal Düzenlemeler

Ülke	Yasal Mevzuat	Kitle Fonlaması Türü
Türkiye	-Kitle Fonlaması Tebliği (2021) ⁶	Öz Sermaye ve Borç
Avrupa Birliği	-EU Regulation 2020/1503 of the European Parliament And of the Council (2020) ⁵	Öz Sermaye ve Borç
ABD	-Crowdfunding Regulation (2021) ⁴ - JOBS Act (2012) -Securities Act (1933)	Öz Sermaye

⁴ Securities and Exchange Commission: 227—Regulation Crowdfunding, General Rules and Regulations.

⁵ Regulation (EU) 2020/1503 of the European Parliament and of the Council of 7 October 2020 on European Crowdfunding Service Providers for Business, and Amending Regulation (EU) 2017/1129 And Directive (EU) 2019/1937

⁶ Sermaye Piyasası Kitle Fonlaması Tebliği (III – 35/A.2)

Tablo 3: (devamı)

Amaç
MADDE 2 – (1) Bu Tebliğ, paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına, kitle fonlama platformlarının kuruluşlarına, kurucularına, ortaklarına ve yönetim kurulu üyelerine, pay devirlerine, kurul listesine alınmalarına ve faaliyetlerine, kitle fonlaması ile fon toplayacak girişim şirketlerinde aranan niteliklere, paya ve/veya borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla halktan para toplanmasına, toplanan fonların ilan edilen amacına uygun olarak kullanılmasının kontrolü ve denetimi ile fonlanan şirketlerin genel kurullarına ilişkin usul ve esasları düzenler. (2) Kitle fonlama platformları aracılığıyla ödül veya bağış karşılığında fon toplanması faaliyetleri bu Tebliğ hükümlerine tabi değildir.
MADDE 1- ‘‘Bu Yönetmelik, kitle fonlaması hizmetlerinin sağlanması, kitle fonlaması hizmet sağlayıcılarının organizasyonu, yetkilendirilmesi ve denetimi, kitle fonlaması platformlarının işletilmesi ve ayrıca Avrupa Birliği’nin kitle fonlaması hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin şeffaflık ve pazarlama iletişimi için tek tip gereksinimleri ortaya koymaktadır.’’
Kitle fonlamasına ilişkin federal yasa, özellikle 17. Başlık, §227.100’de finansal menkul kıymetlerin ihraççıları, aracıları ve finansman portalları için yönergeler gereksinimleri düzenlemektedir. Crowdfunding Regulation yasasının bu bölümündeki diğer çeşitli hükümler Securities Act (1933) ve Jobs Act (1933) ile bağlantılıdır.

Ülke	Yasal Mevzuat
Rusya	-Federal Law of The Russian Federation (2019)⁷ (1 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir).
Çin	-Çevrim içi Kredi Veren Aracı Kurumların Ticari Faaliyetlerinin Yönetimine Yönelik Geçici Tedbirler (17 Ağustos 2016). -Çevrim içi Kredi Veren Aracı Kurumların Kayıt ve Tescil İdaresine İlişkin Kılavuz (28 Kasım 2016). - Çevrim içi Borç Verme Fonları için Saklama İşine İlişkin Kılavuz (22 Şubat 2017). -Çevrim içi Kredi Veren Aracı Kurumların Faaliyetlerine İlişkin Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Kılavuz (24 Ağustos 2017). - İnternet Üzerinden Hisse Senedi Finansmanı Yapan Kurumların Özel Denetimlerini Yürütmesine İlişkin Bildirim (7 Ağustos 2015). -Çevrim içi Ödünç Verme Bilgi Aracı Kurumlarının Ticari Faaliyetlerinin Yönetimine İlişkin Geçici Tedbirler (17 Ağustos 2016).

⁷ Federal Law No. 259-FZ on Raising Investments via Investment Platforms and on the Amendments to Certain Legislative Acts of the Russian Federation dated August 2, 2019 (the ‘‘Crowdfunding Law’’).

Tablo 3: (devamı)

Kitle Fonlaması Türü	Amaç
Öz Sermaye ve Borç	Madde 1- (1) Bu Federal Yasa, yatırım platformlarının kullanımı ile yatırımların cazipliği ile bağlantılı olarak ortaya çıkan ilişkileri düzenlemektedir. Yatırım platformlarının operatörlerinin faaliyetlerin yasal dayanağını belirler. Bu Federal Yasa tarafından sağlanan faydacı dijital hakların kaynağını ve kapsamını düzenler ve yayımlar.
Öz Sermaye ve Borç	Öz sermaye kitle fonlaması, resmi olarak internet aracılığıyla kamuya açık küçük meblağlı öz sermaye finansman faaliyetleridir. Hiçbir kişi veya kuruluş CSRC'nin onayı olmadan Çin'de öz sermaye kitle fonlaması faaliyeti gerçekleştiremez. Öz sermaye kitle fonlaması ikiye ayrılır; halka arz ve özel teklif P2P platformları öz sermaye kitle fonlaması işiyle meşgul olamaz. Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu (CBRC) ve diğer ilgili departmanlar, Çin P2P pazarındaki yapısal riskleri izlemek, yönetmek ve azaltmak için resmi olarak "1 + 3 denetim sistemi" kurmuştur.

Kaynak: Lazzoro ve Noonan, 2021; Shneor vd., 2020; Kit, 2021

Tablo 3'te görüleceği üzere incelenen tüm ülkeler kitle fonlaması alanındaki hukuki düzenlemelere son yıllarda ağırlık vermiştir. Bu bağlamda Türkiye'de de 2021 yılında yayınlanan Kitle Fonlaması Tebliği ile öz sermaye ve borca dayalı kitle fonlamasının yasal çerçevesi düzenlenmiştir. Söz konusu tebliğ ile birlikte, kitle fonlaması platformlarının kuruluşlarına kurucu ortaklarına, kitle fonlaması ile fon toplayacak girişim şirketlerinde aranan niteliklere, paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla halktan para toplanmasına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Avrupa Birliği (AB), 2020 yılında yayınlanan düzenleme ile öz sermaye ve borca dayalı kitle fonlaması türlerinin hizmet sağlayıcılarını, organizasyon yapısını, denetlenmesini ve kitle fonlaması hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin temel prensipler belirtmiştir.

ABD' de kitle fonlaması alanında yapılan ilk düzenleme, 2012 yılında JOBS Act ile öz sermayeye dayalı kitle fonlaması alanında yapılmıştır. Daha sonra 2021 tarihinde düzenlenen bir dizi yasa ve yönerge ile finansal menkul kıymetin ihraççıları, aracıları ve finansman portallarına ilişkin hukuki zemin oluşturulmuştur.

Rusya, 2020 yılında yürürlüğe koyduğu federal yasada öz sermaye ve borca dayalı kitle fonlaması platformlarının hukuki zeminini oluşturmuştur. Bu federal yasa ile birlikte, yatırım platformlarının ve operatörlerin faaliyetlerinin yasal dayanağı düzenlenmiştir.

Çin, borç ve öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının yasal çerçevesini ayrı kanunlarla ele almıştır. Borca dayalı kitle fonlaması, Çin Bankacılık ve Düzenleme Komisyonu ve diğer ilgili departmanlar tarafından P2P pazarındaki riskleri izlemek, yönetmek ve azaltmak amacıyla yürürlüğe giren “1+3 denetim sistemi” ile hukuksal zemine oturtulmuştur. Öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının yasal çerçevesi ise 2015 ve 2016 yıllarında yürürlüğe giren tebliğler ile düzenlenmiştir. Bu tebliğlerde, öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının tanımı yapılmış ve sınırları çizilmiştir. Ayrıca P2P platformlarının, öz sermaye kitle fonlaması işiyle meşgul olamayacağı belirtilmiştir.

2.11. Kitle Fonlamasının Gelişim Seyrine Genel Bir Bakış

Teknolojik gelişmelerin ve finans alanında etkin bir şekilde kullanılmaya başlamasıyla birlikte, çevrim içi alternatif finans aktörleri dünyanın her yerindeki bireylere ve işletmelere birçok teknikle finansman sağlayarak, girişimcilerin ve yeni kurulan işletmelerin geleneksel finansman kaynaklarına erişim sorununu çözmede önemli bir başarı göstermiştir. Tablo 4’te verilmekte olan kitle fonlamasına ait tipoloji kapsamında, çevrim içi alternatif finans tekniklerinin en önemli bileşenlerinden birisi olan kitle fonlaması kavramları yer almaktadır. Diğer tablolarda ise kitle fonlamasına ilişkin istatistikler gösterilmektedir.

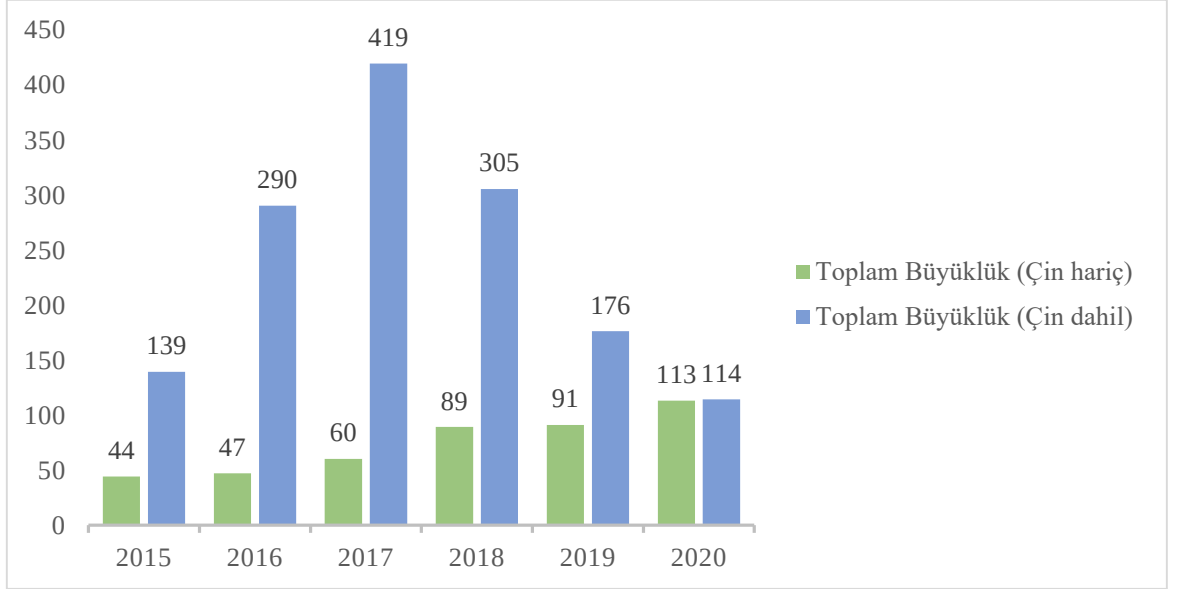
Tablo 4: Kitle Fonlaması Tipolojisi

Model	Tanım
P2P/Tüketici Kredisi	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar bir platform aracılığıyla tüketiciye kredi sağlar.
Bilanço Tüketici Kredisi	Platform doğrudan bir tüketiciye kredi temin eder.
P2P/İşletme Kredisi	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, bir platform aracılığıyla işletmeye kredi imkânı verir.
Bilanço İşletme Kredisi	Platform doğrudan bir işletmeye kredi sunar.
P2P/ Emlak Kredisi	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, bir platform aracılığıyla tüketicilere veya ticari borcu olan bireylere mülk karşılığında teminat altına alınmış bir kredi sağlar.
Bilanço Emlak Kredisi	Platform, tüketicilere veya ticari borcu olan bireylere bir mülk karşılığında teminat altına alınmış kredi sağlar.
Kitle Mikro Finans	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, genellikle ekonomik olarak dezavantajlı girişimcilere düşük meblağlı kredi sağlar.
Fatura Ticareti	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, bir işletmeden fatura veya alacak

Tablo 4: (devamı)

	senedi alır.
Öz Sermayeye Dayalı Kitle Fonlaması	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, çoğunlukla erken aşamadaki bir işletmeden kayıtlı menkul kıymet veya hisse senedi satın alırlar.
Gayrimenkul Kitle Fonlaması	Genellikle kayıtlı bir menkul kıymetin satışı veya özel amaçlı bir araç aracılığıyla ikincil borç finansmanı yöntemiyle bireylerin veya kurumsal fon sağlayıcıların bir mülke doğrudan yatırım yapmasıdır.
Borça Dayalı Menkul Kıymetler	Bireyler veya kurumsal fon sağlayıcılar, sabit faiz oranında borç temelli menkul kıymetler satın alırlar. Borç verenler vade sonunda faiz geliri elde ederler.
Gelir/Kâr Paylaşımı Kitle Fonlaması	Bireyler veya kurumlar, bir şirketten hisse senedi veya tahvil gibi menkul kıymet satın alır ve işletmenin kar ve telif ücretlerini paylaşırlar.
Topluluk Paylaşımı	Bireyler, toplumsal yarara sahip olan herhangi bir mal veya hizmeti kendi paydaşlarından sermaye toplayarak satın alırlar.
Ödüle Dayalı Kitle Fonlaması	Fon sağlayan bireyler veya kurumlar, parasal olmayan ödüller veya ürünler karşılığında bireylere, projelere veya şirketlere finansman olanağı sağlar.
Bağışa Dayalı Kitle Fonlaması	Bağışçılar, hiçbir maddi menfaat beklentisi olmadan hayırsever veya sivil motivasyonlara dayalı olarak bireylere, projelere veya şirketlere finansman temin ederler.

Kaynak: Shneor vd., 2020, 24

Grafik 6: Küresel Kitle Fonlaması Değeri (2015-2020, \$, Milyar)

Kaynak: Ziegler vd., 2021: 35

Grafik 6’da 2015-2020 yılları arasında global kitle fonlamanın değeri gösterilmiştir. Toplam işlem hacmi göz önüne alındığında, Çin’in dominant bir güç olarak hizmet ettiği görülmektedir. 2015-2018 yılları arasında Çin P2P endüstrisinde en büyük pazar payını oluşturmuş

ve hatırı sayılı bir hızda büyümüştür. Ancak 2018 yılında bu alanda düzenleyici değişiklikler⁸ yapıldığından, Çin’de P2P endüstrisinin büyüklüğü önemli ölçüde azalmıştır. Buna bağlı olarak, dijital kredi ve sermaye sağlayıcısı kitle fonlamasının küresel hacmi 2019 yılında 176 milyar USD’ye, 2020’de 114 milyar USD düzeyine gerilemiştir (Ziegler vd., 2021: 35).

Çin hariç küresel kitle fonlaması değeri, yıllar itibariyle kayda değer büyüme göstermiştir. Nitekim kitle fonlaması değeri 2014 yılında 44 milyar USD büyüklüğe sahipken, 2020 yılında 113 milyar USD büyüklüğe ulaşmıştır. Kitle fonlamasının yedi yıl gibi kısa bir sürede bu kadar büyümesi, teknolojinin finans sektörü üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğunun açık bir göstergesidir.

Tablo 5: Bölgelere Göre Kitle Fonlaması Değeri (\$, Milyar)

	2018		2019		2020	
Bölge	Toplam Hacim	Pazar Payı	Toplam Hacim	Pazar Payı	Toplam Hacim	Pazar Payı
Asya Pasifik	6,173	2%	9,541	5%	8,911	8%
Çin	215,396	71%	84,346	48%	1,161	1%
Avrupa (Türkiye)	7,730 (0.002)	3%	12,233 (0.003)	7%	9,940 (0.03)	9%
Latin Amerika	1,806	0.6%	4,833	3%	5,274	5%
O.Doğu ve K.Afrika	0.8	0.3%	0.763	0.4%	0.6	0.5%
S. Altı Afrika	0.209	0.1%	1,105	0.6%	1,215	1%
Birleşik Krallık	10,367	3%	11,015	6%	12,642	11%
ABD ve Kanada	62,047	20%	51,871	30%	73,929	65%
Toplam	304,531	100%	175,711	100%	113,670	100%

Kaynak: Ziegler vd., 2021: 36

Kitle fonlamasının bölgelere göre hacimleri ve pazar payları Tablo 5’te yer almaktadır. Görüleceği üzere 2018 yılında kitle fonlamasında en büyük paya sahip ülke Çin olmuştur. Çin’in 2018 yılında 215.396 Milyar USD toplam hacmi, kitle fonlaması nezdinde yapılan yasal düzenlemeler sebebiyle azalmış ve 2020 yılında 1.161 milyar USD’ye kadar gerilemiştir.

⁸ Bknz. Tablo 3.

ABD ve Kanada, 2018 yılında 62.047 milyar USD toplam hacim ile kitle fonlaması pazarının %20'sine sahiptir. Çin'in piyasada hâkimiyetini kaybetmesiyle birlikte ABD ve Kanada, 2019 ve 2020 yıllarında toplam hacimlerini arttırarak 73.929 Milyar USD ye çıkarmış ve kitle fonlaması pazar payını %65'e kadar yükseltmiştir. ABD ve Kanada'nın ardından kitle fonlamasında en büyük pazar payına sahip bölge Birleşik Krallık' tır. 2018 yılında 10.367 Milyar USD toplam hacim ile kitle fonlaması pazarının %3'ünü elinde bulunduran Birleşik Krallık, 2020 yılında 12.642 Milyar USD ile pazarın %11'lik kısmına sahip olmuştur. 2018 yılında 7.730 milyar USD toplam hacimle ile kitle fonlaması pazarının %3'üne sahip olan Avrupa bölgesi, 2020 yılında 9.940 milyar USD büyüklüğü ile kitle fonlaması pazarının %9'luk kısmını temsil etmiştir. Asya Pasifik, 2018 yılında 6.173 milyar USD toplam hacimle kitle fonlaması pazarının yalnızca %2'sini oluşturmuştur. 2020 yılında ise kitle fonlaması toplam hacmini 8.911 milyar USD'ye yükselten Asya Pasifik ülkeleri kitle fonlaması pazarında %8'lik payı elde etmiştir.

Türkiye, 2018 yılında 2 milyon USD olan kitle fonlaması hacmini iki yıl içerisinde 15 kat arttırarak, 2020 yılında 30 milyon USD toplam hacme ulaşmış ve kayda değer bir büyüme göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNTEK ve KATILIM FİNANS İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KİTLE FONLAMASI

Bu bölümde, katılım finans ve kitle fonlaması, katılım finans temelli kitle fonlaması, kitle fonlamasının çalışma mekanizması, türleri, kitle fonlaması platformu örnekleri, avantaj ve dezavantajları, geleneksel kitle fonlaması ve katılım finans temelli kitle fonlaması arasındaki farklar konu edilmektedir.

3.1. Katılım Finans ve Kitle Fonlaması

Modern kitle fonlaması mekanizması, katılım finansın temel felsefesine aykırı değildir. Mevcut kitle fonlaması hareketi de, esasen yoksulluğun azaltılması, servetin adil dağılımı ve sürdürülebilirliğini hedefleyen mikro finans esasına dayanmaktadır (Salman, 2015: 6-7).

Katılım finans ve kitle fonlaması, doğası gereği uyumlu ve birbirini güçlendiren unsurlardır. Katılım finans, ideal olarak herhangi bir finansal işlemde tüm taraflar arasında fayda ve yükümlülüklerin adil dağılımını sağlayan, etik ve sosyal açıdan belirli standartlara bağlı olan bir finansal sistemdir. Diğer yandan kitle fonlaması da bu özellikleri bünyesinde barındırmakta ve katılım finans alanındaki gelişmelere zemin hazırlamaktadır. Şeffaflığa, karşılıklı katılıma ve güvene güçlü vurgu yapan katılım finans ve kitle fonlaması, finansal açıdan güçlü toplum inşa etmeyi, risk paylaşımını teşvik etmeyi ve sermayeyi reel ekonomik faaliyetlere yönlendirmeyi amaçlayan benzer bir felsefi temele sahiptir (Achisen ve Purnamasari, 2016: 3).

Mevcut haliyle katılım finans; büyüme, genişleme ve ürün çeşitliliği açısından küresel başarı göstermesine rağmen, yeni kurulan şirketlere, küçük işletmelere ve fon ihtiyacı olan bireylere (yoksullar, girişimciler) ulaşmakta yeterli düzeye gelememiştir. Bu bağlamda kitle fonlaması, özellikle Müslüman toplumlarda sosyal girişimlerin desteklenmesi, yeni kurulan işletmelere fon sağlanması ve finans dışı kalan tüm bireylerin fon ihtiyacının karşılanması için yeterli fon toplama ve toplanan fonların verimli bir şekilde dağıtılması noktasında önemli bir potansiyel taşımaktadır (Boulahbel, 2021: 99).

Katılım finansman türlerinden olan mudaraba ve muşaraka, kitle fonlaması sistemine entegre edilerek kullanılabilir. Katılım finans teorisinde kârın helal olabilmesi için, riskin paylaşılması gerekmektedir. Öz sermayeye dayalı kitle fonlaması yatırımları da risk paylaşımı içermektedir. Bu

yönüyle kitle fonlaması yatırımlarından elde edilen kazançlar da helal olarak değerlendirilmektedir (Hidajat, 2020: 105-106).

Kitle fonlaması uygulaması, zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasenin potansiyellerini arttırmada önemli fırsatlar sunmaktadır. Kitle fonlamasına dayalı uygulamalarda, aracılara ihtiyaç duyulmaksızın yapılan işlemlerin ve elde edilen verilerin kullanıcılarla şeffaf olarak paylaşılması, zekât ve sadaka faaliyetlerinin düşük maliyetli, hızlı ve şeffaf bir şekilde gerçekleşmesine imkân vermektedir. Ayrıca kitle fonlaması uygulaması, dünyanın farklı yerlerdeki paydaşları güvenli bir biçimde bir araya getirmektedir (CBFO, 2022: 177).

Ekonomik ve finansal fayda sağlamak, adalet, insan onuru, girişim özgürlüğü ve verimlilik gibi kavramlar üzerine inşa edilen katılım finans, özünde değer yaratma odaklı bir yaklaşım bulundurmaktadır. Bunun yanında katılım finansın amacı, toplumun tüm üyelerinin maddi, manevi ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için finansal kaynaklardan tüm insanların adil bir şekilde yararlanmasıdır. Kitle fonlaması, bu ahlaki değerlere dayalı olarak katılım finansın temel etik ve sosyal boyutlarını desteklemektedir. Aynı zamanda kitle fonlaması, katılım finans ilkelerine uyumlu olarak farklı modeller önermek için önemli fırsatlar sunmaktadır (Marzban vd., 2017: 7).

3.2. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması

Katılım finans temelli kitle fonlaması, literatürde farklı şekillerde değerlendirilmektedir; Biancone vd. (2019)'a göre kitle fonlaması, katılım finans ilkelerini dikkate alarak helal ve sosyal açıdan sorumlu ürünlere yatırım yapıyorsa, yatırımın riskleri taraflar arasında paylaştırılıyorsa, yatırımdan önce herhangi bir Mgetiri taahhüt edilmiyorsa katılım finans temelli kitle fonlaması olarak karakterize edilebilir.

Achsien ve Purnamasari (2016)'ya göre katılım finans temelli kitle fonlaması, çok sayıda kişi ve kuruluştan elde edilen fonlarla bir projeyi, işletmeyi veya herhangi bir ihtiyacı finanse etmek amacıyla oluşturulan katılım finans ilkeleriyle uyumlu web tabanlı finansman yöntemidir.

Wulandari vd. (2021)'e göre katılım finans temelli kitle fonlaması, katılım finans ilkeleri ile uyumlu projeleri finanse etmek amacıyla internet platformları yoluyla fon toplamak ve kişisel ve ticari finansman sağlamak üzere tasarlanmış alternatif bir finansman yöntemidir.

Geleneksel muadillerine kıyasla katılım finans temelli kitle fonlamasının birkaç farklı tanımlayıcı özelliği bulunmalıdır. Bunlardan birincisi, yatırımcıların ve girişimcilerin sosyal sorumluluk ve katılım finans ilkeleri uyumuna güçlü bir vurgu yapmasıdır. İkincisi, yatırımcıların etik değerler aracılığıyla katılım finansın temel ilkelerine önem vermesidir. Üçüncüsü ise, yatırımcı

ve girişimciler arasında adil bir kâr dağıtımını sağlamak için, proje boyunca kâr-zarar paylaşımı yapılmasıdır (Nik Azman vd., 2020: 561).

Yukarıda bahsedilen unsurlar göz önünde bulundurulduğunda katılım finans temelli kitle fonlamanasının sahip olması gereken temel özellikler şöyle sıralanabilir (Boulahbel, 2021: 102):

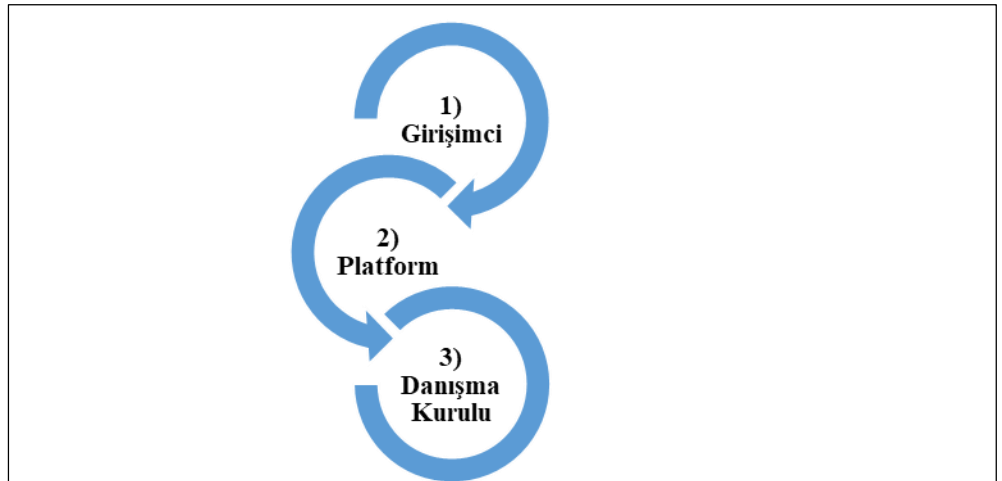
- a) Katılım finans temelli kitle fonlaması platformu, danışma kurulu tarafından yönetilmelidir.
- b) Yatırımlar, sosyal sorumluluk ve kamu yararı içermelidir.
- c) Kitle fonlaması ile yatırım yapılacak projeler veya işletmeler, katılım finans ilkelerine uygun sektörlerde faaliyet göstermeli veya bu ilkelere uyumlu olmayan faaliyetlerden gelir elde etmemelidir.
- d) Proje veya işletmelerin katılım finans ilkeleri ile uyumlu olmayan araçlara yatırım yapmaması, bunun yanında ürün ve hizmet portföyünün gelecekte etik ve ahlaki olmayan faaliyetleri içerecek şekilde genişlememesi için yasal sınırlamalara tabi olmalıdır.

3.2.1. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamanasının Çalışma Mekanizması

Katılım finans temelli kitle fonlamasında; proje başlatıcısı (potansiyel girişimci veya ihtiyaç sahibi), potansiyel fon sağlayıcılar veya yatırımcılar, kitle fonlaması platformu ve danışma kurulu olmak üzere dört aktör bulunmaktadır.

Katılım finans temelli kitle fonlamasında aktörler, danışma kurulunun haricinde modern kitle fonlamasıyla birebir benzerlik göstermektedir. Danışma kurulu, katılım finans temelli kitle fonlaması platformuna sunulan projelerin veya ihtiyaçların katılım finans ilkelerine, aynı zamanda etik ve ahlaki normlara uygunluğunu denetleyen bir kuruldur.

Şekil 8: Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamanasının Çalışma Mekanizması

Kaynak: Ryandono, 2020: 80

Şekil 8’de çevrim içi olarak çalışan katılım finans temelli kitle fonlamasının basitleştirilmiş çalışma mekanizması gösterilmektedir:

- 1) İlk olarak potansiyel girişimci, projesi ile ilgili teknik bilgileri kitle fonlaması platformuna aktarmaktadır.
- 2) Potansiyel girişimci tarafından platforma aktarılan tüm materyaller kategorik olarak (işletme -ticaret veya hayırseverlik aktiviteleri) kitle fonlaması platformu tarafından sınıflandırılmakta ve uygun katılım finans enstrümanı ile eşleştirilmektedir.
- 3) Platform, daha sonra proje bilgilerini katılım finans ilkelerine uygunluğunun denetlenmesi için danışma kuruluna göndermektedir. Danışma Kurulu tarafından onaylanan projeler platformda yayınlamakta ve fon toplama kampanyası başlatılmaktadır.

3.2.2. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Türleri

Katılım finans, farklı ihtiyaçlara göre çeşitli sözleşme ve anlaşma türlerini bir araya getirmektedir. Bu bağlamda katılım finans ilkeleriyle uyumlu birçok kitle fonlaması modeli bulunmaktadır (Biancone vd., 2019: 5):

1) Zekât, Sadaka, Karz-ı Hasen ve Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması: Bu kitle fonlaması türlerinde bağışçılar/hayırseverler kâr amacı gütmeyen zekât, sadaka, vakıf ya da karz-ı hasen yoluyla bir projeye veya sosyal bir kalkınma girişimi için bireylere/kurumlara küçük miktarlarda fon desteği sağlamaktadır.

2) Mudaraba ve Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması: Bu kitle fonlaması modelinde yatırımcılar, bir projede veya girişimde hissedar olmak için mudaraba ve muşaraka finansman teknikleri ile fon desteği sağlamaktadır.

3) Murabaha ve İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması: Murabaha ve istisnaya dayalı kitle fonlaması modelinde yatırımcılar, sermayeyi borç şeklinde sağlamaktadırlar. Yatırımcılar, sağladıkları sermaye karşılığında kârdan belirli bir pay elde etmeyi amaçlamaktadır.

Katılım finansa temelli kitle fonlaması modelleri içerisinde kullanılan enstrümanlar veya yöntemler, geleneksel kitle fonlamasına göre çeşitlilik ve farklılıklar göstermektedir. Örneğin geleneksel öz sermayeye dayalı kitle fonlaması incelendiğinde yatırımcılar girişim veya projelere fon desteğinde bulunarak hissedar statüsü kazanmaktadır. Katılım finans temelli kitle fonlamasında ise yatırımcılar muşaraka ve mudaraba tekniği ile fon desteği sağlayarak hissedar statüsü kazanmaktadır.

Tablo 6: Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Modelleri

Finansman Türü	Kitle Fonlaması Modeli	Potansiyel Faydalanıcı
Hayırseverlik	Zekât Sadaka Karz-ı Hasen	Mikro Finans Girişimciler İhtiyaç Sahipleri
Üretim	Karz-ı Hasen	Mikro Finans KOBİ Girişimciler
Yatırım	Murabaha	Mikro Finans
	İstisna	KOBİ
	Mudaraba Muşaraka	Girişimciler KOBİ

Kaynak: Marzban vd., 2014: 9

Tablo 6 katılım finans temelinde kitle fonlaması modelleri özetlenmiştir. Katılım finans temelli kitle fonlaması modelleri içerisinde yer alan her bir enstrüman, çalışma şekli ve fon toplama yöntemi bakımından kendi içlerinde bir özgünlüğe sahiptir. Bu enstrümanlar katılım finansa dayalı kitle fonlamasının sadece fon fazlası olanlara değil, aynı zamanda her türden tasarruf sahibine ulaşmasında veya bağışçı ve yatırımcı yelpazesinin genişlemesinde önemli bir rol oynamaktadır.

3.2.2.1. Zekât, Sadaka, Karz-ı Hasen ve Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması

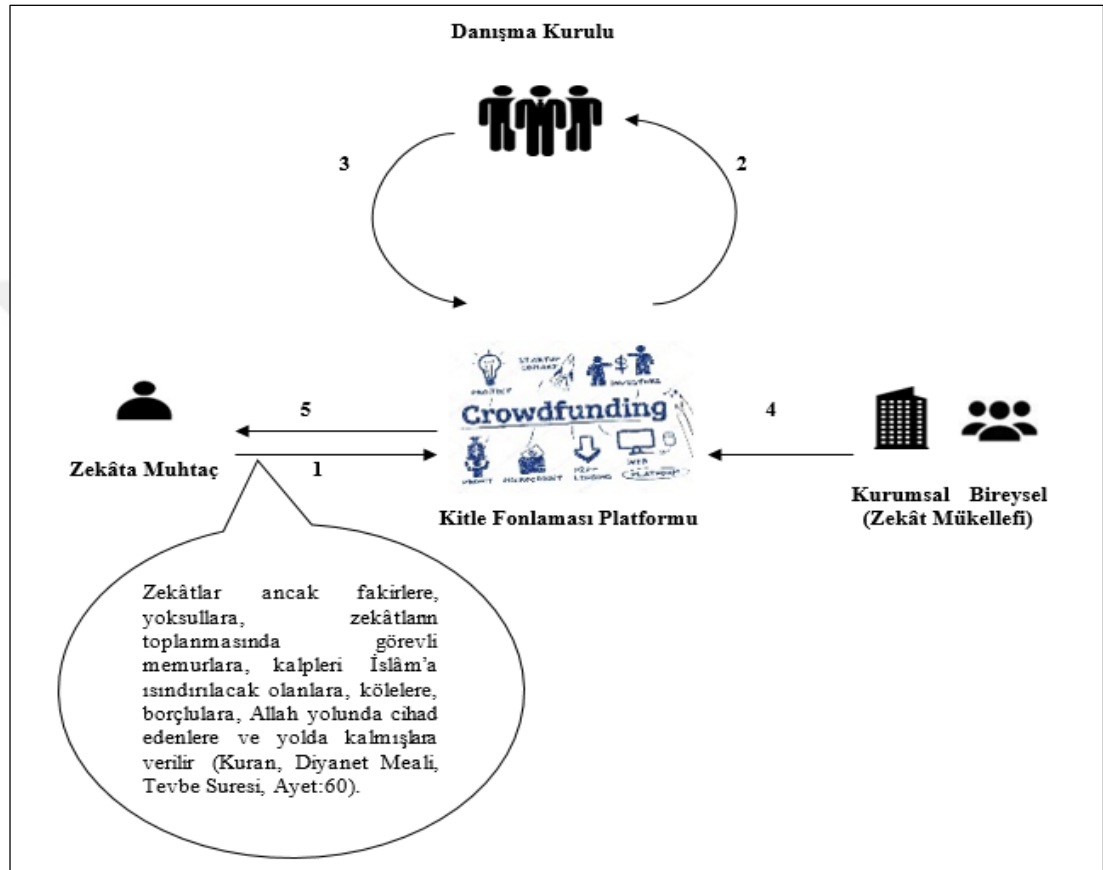
Bu kitle fonlaması modelleri, katılım finans ilkelerine uyumlu olan bağış sözleşmelerine dayanmaktadır. Bağışların sadece helal faaliyetlerde bulunacak girişim ve projelere yönlendirilmesi son derece faydalıdır. Bu noktada kitle fonlaması, katılım finansın yoksulluğu azaltmak ve finansal kapsayıcılığı arttırmak amacıyla zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasen gibi kurumların etkin bir şekilde kullanılmasında önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir (Abdelaziz ve Rami, 2023: 7).

3.2.2.1.1. Zekâta Dayalı Kitle Fonlaması

Zekât, servetin adil dağıtımını sağlayarak sosyal adaleti arttırmaktadır. Aynı zamanda maddi yardıma ihtiyacı olanlara önemli katkı sağlayabilme kapasitesine sahiptir. Fakat geleneksel zekât toplama yöntemleri bu potansiyelleri gerçekleştirilmede etkisiz kalmaktadır. Bu durum özellikle zekâtın toplanmasında ve dağıtılmasında verimsiz ve gayri resmi yöntemleri takip eden Müslüman ülkeler için geçerlidir. Zekâtın sosyoekonomik rolünün tam olarak gerçekleştirilmesi ve sosyoekonomik etkisinin artırılması için daha yenilikçi ve kullanıcı dostu yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır (Adnan vd., 2023: 90).

Zekât, kitle fonlaması aracılığıyla yoksullar ve varlıklı insanlar arasında doğrudan bağlantı kurulabilmesine ve ihtiyaç duyulan maddi yardım akışının daha şeffaf bir ortama taşınarak kolaylaşmasına imkân sağlayabilir. Zekâta dayalı kitle fonlaması modeli, zenginlik ve eşitsizliğin aşırı yoğunlaşmasını sınırlamak için pratik bir araç sunmaktadır (Adnan vd., 2023: 90).

Şekil 9: Zekâta Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Adnan vd., 2023: 89

Şekil 9'da da görüleceği üzere zekâta dayalı kitle fonlaması modelinde süreç, aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

- 1) Zekâta muhtaç kitle fonlaması platformuna giriş yaparak, durumuna uygun kategorilerden (Tevbe/60) birini veya birkaçını seçer. Daha sonra dokümanları (resmi belge, video, fotoğraf) platforma yükler ve ihtiyaç duyulan fonun miktarını ve toplanma süresini⁹ belirler.
- 2) Platform, iletilen başvuruyu katılım finans kriterlerine, etik ve ahlaki değerlere uygunluğunun incelenmesi için danışma kuruluna gönderir.

⁹ Girişimci veya ihtiyaç sahibinin, kitle fonlamasında oluşturacakları proje veya ihtiyaç kampanyaları için bir hedef fon miktarı ve bu fon miktarına ulaşmak amacıyla bir süre belirlemesi gerekmektedir.

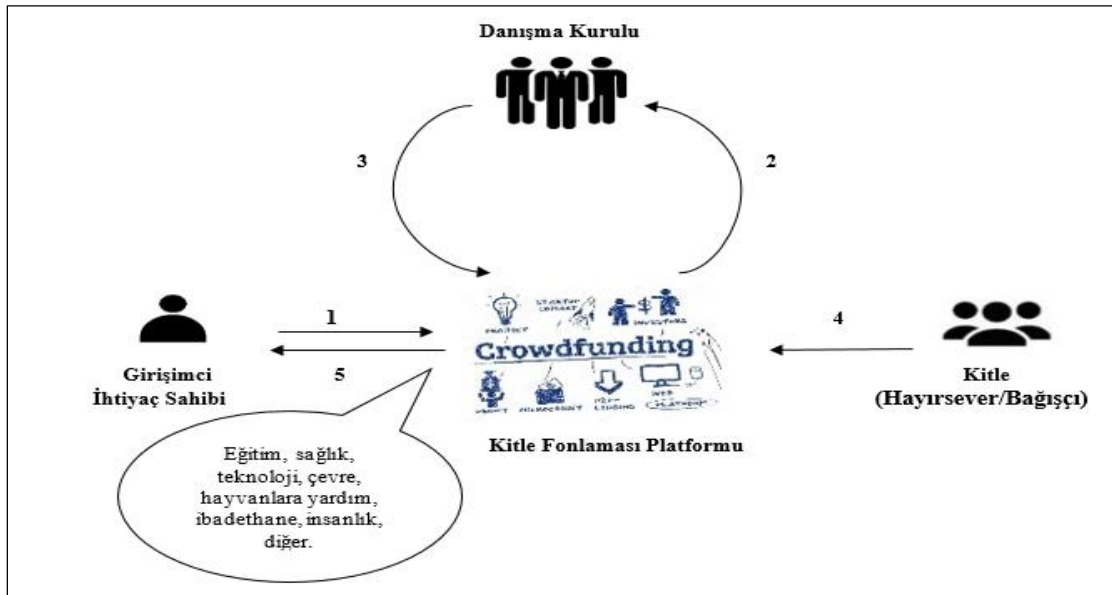
- 3) Danışma Kurulu tarafından uygun bulunan başvurular kitle fonlaması platformunda yayınlanarak zekât toplama kampanyası başlatılır. Danışma kurulu tarafından uygun bulunmayan başvurular ise gerekçesi açıklanarak başvuru sahibine iade edilir.
- 4) Zekât vermek isteyen bireyler veya kurumlar platforma giriş yaparak zekât vermek istedikleri kampanyayı seçer ve zekât fonlarını aktarırlar.
- 5) Belirlenen süre sonunda toplanan zekât, kitle fonlaması platformu aracılığıyla zekâta muhtaç kişiye ulaştırılarak kampanya sona erdirilir.

3.2.2.1.2. Sadakaya Dayalı Kitle Fonlaması

Sadaka, zekâta göre daha dinamik bir kurumdur. Şöyle ki, zekât sadece belirli gruplar için kullanılabilirken (Tevbe/60) sadakanın kapsamı daha geniştir. Sadaka, İslam hukuku tarafından önceden belirlenmiş herhangi bir kısıtlama veya sınırlama olmaksızın herhangi bir fikri, projeyi veya ihtiyacı gerçekleştirmek için esnek bir yapıya sahiptir. Girişimciler arasında ayırım yapmadan yatırımcıların veya bağışçıların insanlara ve ekonomiye daha fazla fayda sağladığını düşündükleri bir projeyi finanse etmesi sadakaya önemli bir dinamizm katmaktadır (Lutfi ve Ismail, 2016: 40).

Sadakaya dayalı kitle fonlaması aracılığıyla fon verenler, bir karşılık beklemeden fon desteği sağlamaktadırlar. Aslında, manevi zekâlarına dayalı bir projeye veya ihtiyaca katkıda bulunarak karşılığında maddi olmayan faydalarla mükâfatlandırılmaya motive olmaktadır (Kamaruddin ve Ishak, 2020: 16).

Şekil 10: Sadakaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Kamaruddin ve Ishak, 2020: 17

Şekil 10 sadakaya dayalı kitle fonlaması modelindeki süreci özetlemektedir:

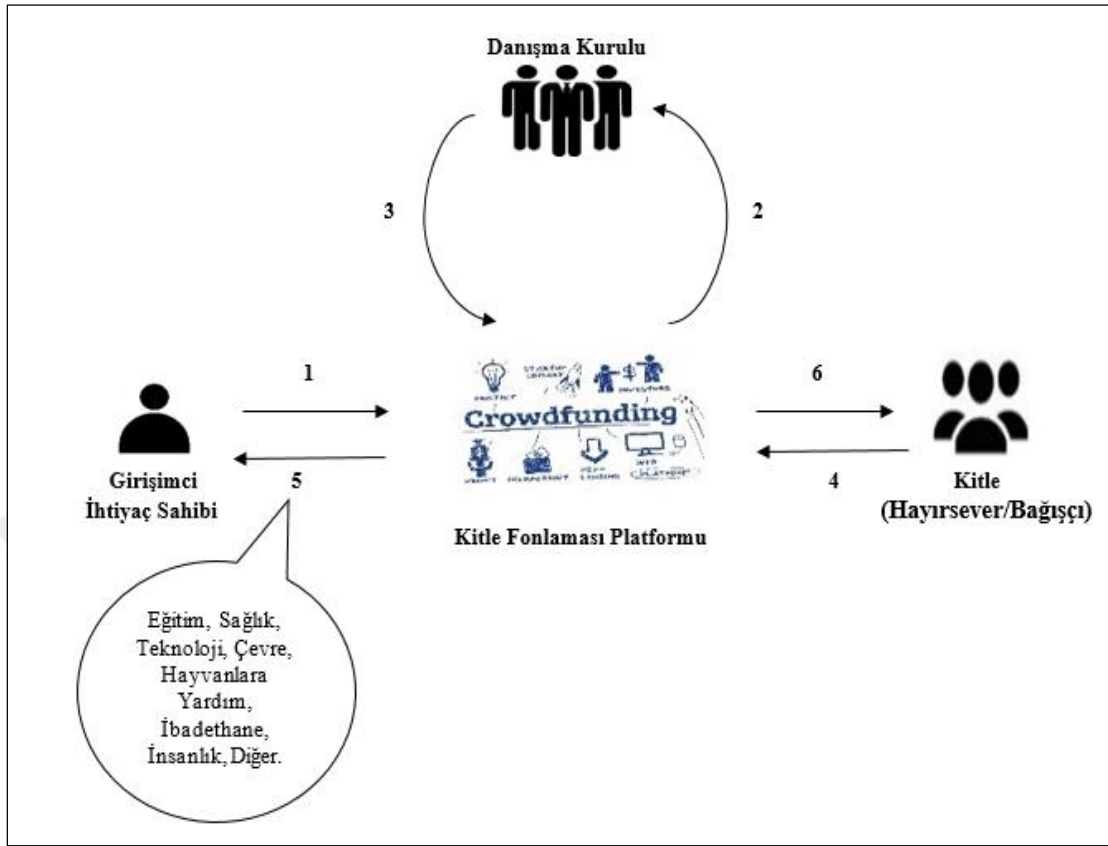
- 1) Girişimci veya ihtiyaç sahibi platforma giriş yaparak belirtilen kategorilerden birini seçer. Daha sonra seçilen kategoriye uygun dokümanlar platforma yüklenir. İhtiyaç duyulan fonun miktarı ve toplanma süresi belirlenir.
- 2) İletilen başvuru, platformun kriterlerine, etik ve ahlaki değerlere uygunluğunun incelenmesi için danışma kuruluna iletilir.
- 3) Danışma Kurulu tarafından uygun bulunan başvurular, kitle fonlaması platformunda yayınlanarak sadaka toplama kampanyası başlatılır. Danışma kurulu tarafından onaylanmayan başvurular, gerekçesi belirtilerek başvuru sahibine iade edilir.
- 4) Sadaka vermek isteyen bağışçılar, platforma giriş yaparak fonlamak istedikleri ihtiyaç veya projeye sadaka yardımında bulunurlar.
- 5) Belirlenen süre sonunda toplanan sadakalar, kitle fonlaması platformu aracılığıyla ihtiyaç sahibi veya girişimciye ulaştırılarak kampanya sona erdirilir.

3.2.2.1.3. Karz-ı Hasene Dayalı Kitle Fonlaması

Karz-ı hasen, toplumda sosyal ve finansal katılımı güçlendirmeyi sağlayan potansiyele sahiptir. Karz-ı hasen aracılığıyla sağlanan fonlar, bireyleri yoksulluktan kurtararak topluma entegre edilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bilgiler ışığında karz-ı hasen, sosyal ve ekonomik adaleti destekleyen bir mekanizma olma eğilimindedir (Aderemi ve Ishak, 2020: 31).

Kitle fonlaması platformu aracılığıyla karz-ı hasen, düşük gelirli ailelerin ve genç girişimcilerin gelirlerini arttırmaya yönelik mikro projeleri tamamlama ve devlet yardımına ihtiyaç duymadan toplumun ihtiyaçlarına uygun ürün ve hizmetleri sunmaya yardımcı olmayı amaçlamaktır. Bu bağlamda kitle fonlaması aracılığıyla mümkün olduğunca çok sayıda kişiye ve proje sahibine finansal destek sağlanabilmektedir. Projenin başarıya ulaştığında, karz-ı hasen geri ödenmektedir. Öte yandan borçlunun geri ödeme çabası ekonomik zorluklar nedeniyle veya diğer zoraki sebeplerle başarısız olursa, fon sağlayan kendisine yapılacak olan geri ödmeden vazgeçebilir (Abdelaziz ve Rami, 2023: 10).

Şekil 11: Karz-ı Hasene Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Aderemi ve Ishak, 2020: 31

Şekil 11’de de görüleceğe üzere karz-ı hasene dayalı kitle fonlaması modelinde süreç aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

- 1) Girişimci veya ihtiyaç sahibi platforma giriş yaparak karz-ı hasen aracılığıyla proje veya ihtiyacını beyan eden kategorilerden birini seçer. Girişimci projesini önerirken, bu projenin toplumsal faydalarını, ihtiyaç duyulan miktarı, bu miktarın toplanması için gerekli süreyi ve en önemlisi geri ödeme planını ayrıntıları ile platforma yüklemelidir. Bu durum ihtiyaç sahibi için de geçerlidir.
- 2) Platforma iletilen proje veya ihtiyaç başvurusu, katılım finans temelli kitle fonlaması platformunun esaslarına uygunluğu bakımından incelenmesi için danışma kuruluna gönderilir.
- 3) Başvurunun kabul edilmesi durumunda platform karz-ı hasen kampanyasını başlatır. Danışma kurulu tarafından onaylanmayan projeler, gerekçesi bildirilerek girişimci veya ihtiyaç sahibine iade edilir.
- 4) Platform, kitle tarafından karz-ı hasene bağlı aktarılan fonları toplamaya başlar.
- 5) Platform, belirtilen süre sonunda toplanan fonları girişimci veya ihtiyaç sahibine kanalize eder.

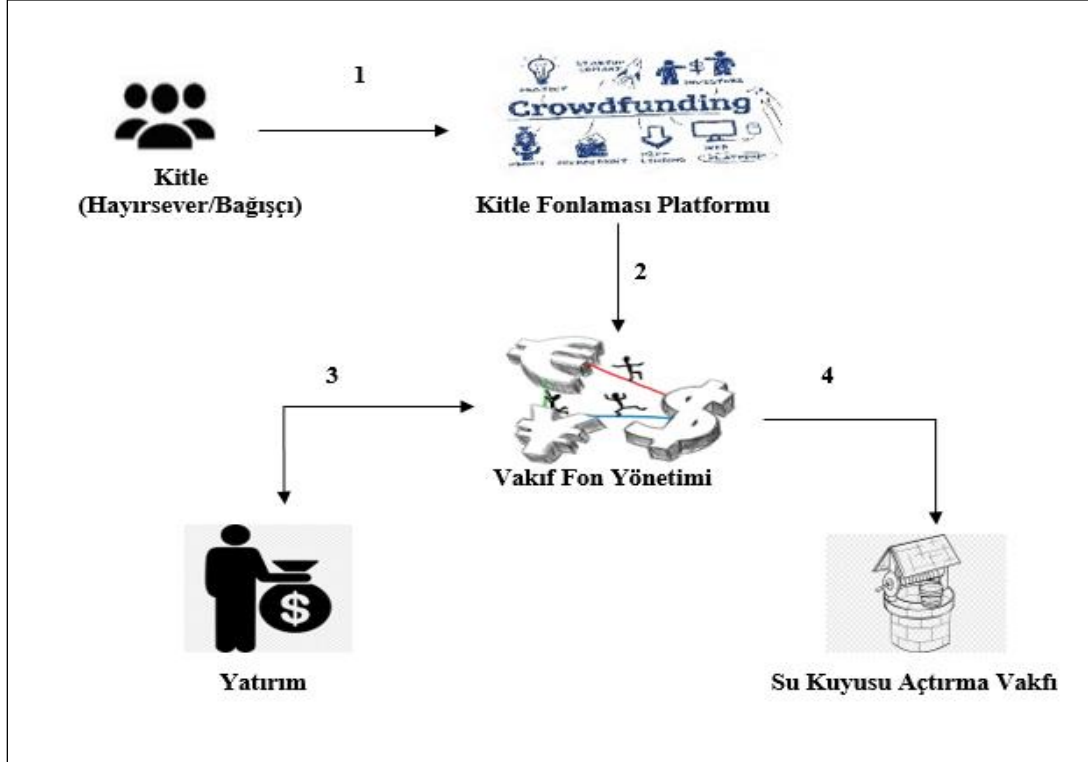
6) Belirtilen sürenin sonunda girişimci veya ihtiyaç sahibi, borç alınan fon tutarını toplu veya taksitli olarak geri ödeyecektir. Ancak borçlu alınan fonları mücbir sebeplerle geri ödeyemeyecek duruma düşerse alacaklı alacağından vazgeçebilir.

3.2.2.1.4. Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması

Kitle fonlamasını kullanarak iyi bir amacı yayma veya hayır işi yapma vakıf kurumunun etkinliğini arttırmada olumlu bir etki yaratabilir. Vakıf kurumu, son dönemlerde kitle fonlamasına ilişkin farkındalığın artmasıyla da birlikte Müslüman ülkelerin genelinde ortaya çıkabilecek kaynak ihtiyacını karşılamada önemli bir potansiyele sahiptir. Kitle fonlaması, vakıf kuruluşları için geleneksel finansman kaynaklarının dışında yeni bir finansman kaynağı oluşturmaktadır. Bu açıdan kitle fonlaması hayırseverleri ve vakıfları bir araya getirmek için iyi bir araç olabilir (Suhaili ve Palil, 2016: 44).

Vakıfa dayalı kitle fonlaması, zekât, sadaka ve karz-ı hasene göre farklılık göstermektedir. Çünkü zekât, sadaka ve karz-ı hasen bir hayır eylemi içerirken vakıf, tüzel kişiliğe sahip bir hayır kurumudur.

Şekil 12: Vakıfa Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Khairuddin ve İshak, 2021:6

Şekil 12’de de görüleceğe üzere, su kuyusu açtırma vakfı örneği üzerinden, vakıfa dayalı kitle fonlaması modelinde süreç aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

- 1) Hayırsever/Bağışçı, su kuyusu açtırma vakfına fonları kanallize etmesi için kitle fonlaması platformuna aktarır. Kitle fonlaması platformu, burada sadece bir fon havuzu işlemi görür. (Diğer kitle fonlamasında olduğu gibi başlatılan bağış toplama kampanyasının hedef fon miktarı ve bu miktarın toplanması için gereken zaman spesifik olarak belirtilmektedir).
- 2) Kitle fonlaması platformu, elde edilen fonları vakıf fon yönetimi hesabına kanallize eder.
- 3) Vakıf fon yönetimi çeşitli alanlara ve fonlara yatırım yaparak vakfedilen fonlardan kâr elde etmeye çalışır. (Vakfedilen fonun kalıcı olması gerektiği için, fon yöneticisi az riskli yatırım araçlarına yatırım yapmaya özen gösterir).
- 4) Vakıf fon yönetimi fonlardan elde edilen kârı, vakfın başlattığı projeye aktarır.

3.2.2.2. Mudaraba ve Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması

Mudaraba ve muşarakaya dayalı kitle fonlamasında girişimciler, yatırımcılara mali katkıları ile orantılı olacak şekilde pay (hisse) vereceğini taahhüt ederek, projeleri için finansman talep etmektedirler. Yatırımcılar da yaptıkları mali katkıları ile orantılı olarak aldıkları hisse karşılığında projeden elde edilecek kâr ve zarara ortak olmaktadır (Jaziri ve Alanazi, 2020: 95). Bu kitle fonlaması modeli, yalnızca bireysel girişimcilerin değil, aynı zamanda ticari kuruluşların da fon toplamasına imkân sağlamaktadır.

Mudaraba ve muşarakaya dayalı kitle fonlaması, katılım finans perspektifinden bazı avantajlara sahiptir (Achisen ve Purnamasari, 2016: 3):

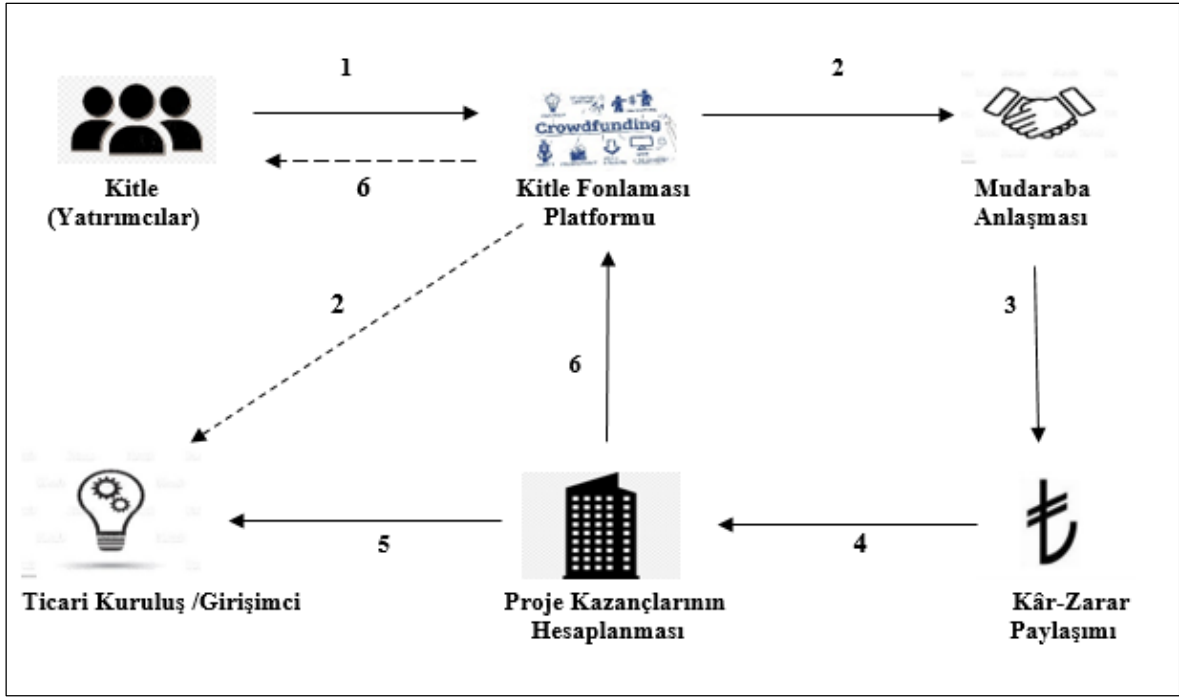
- a) Katılım finansın temel ilkelerinden olan kâr-zarar paylaşımına dayanmaktadır.
- b) Girişimcilere sermayeye erişim konusunda kolaylık sağlamaktadır.
- c) Küçük ve orta ölçekli işletmeler için yeni finansman olanakları sunmaktadır.
- d) Sermayenin birden fazla başlangıç aşamasındaki projeye bölünmesi yoluyla finansal riskleri en düşük seviyeye indirmektedir.
- e) Yeniliği teşvik etmektedir. Yerel yetenekleri koruyarak, istihdam olanağı yaratmaktadır.

3.2.2.2.1. Mudarabaya Dayalı Kitle Fonlaması

Mudarabaya dayalı kitle fonlamasında, yatırımcılar ile girişimcilerin ortaklık ilişkisinden oluşmaktadır. Bu kitle fonlaması modelinde, girişimci ve yatırımcı arasında ortaklık anlaşması imzalanmaktadır. Yapılan anlaşma gereğince girişimci tarafından belirlenen maliyetler, projeyi finanse eden yatırımcı veya yatırımcılar tarafından karşılanmaktadır. Finansmanı alan girişimci,

projeye emeğini ve bilgisini katmaktadır. Mudarabada kâr, yatırımcılar ve girişimci arasında mutabık kalınan bir oranda paylaşılmaktadır. Projede mali kayıp olması halinde ise zarar, yalnızca yatırımcılar tarafından karşılamaktadır. Girişimcinin kaybı ise emek ve zamandır (Pişkin ve Kuş, 2019: 417).

Şekil 13: Mudarabaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Saiti vd., 2019: 476

Mudarabaya dayalı kitle fonlamasında ilk etapta ticari kuruluş veya girişimci projesine ait detayları kitle fonlaması platformuna aktarır. Platform projeyi danışma kuruluna yönlendirir. Danışma kurulu projeyi katılım finans ilkelerine, etik ve ahlaki normlara uygunluğunu denetleyerek projeyi onaylar ve proje kitle fonlaması platformunda fon toplamaya başlar. Daha sonra süreç aşağıda belirtildiği gibi işlemektedir.

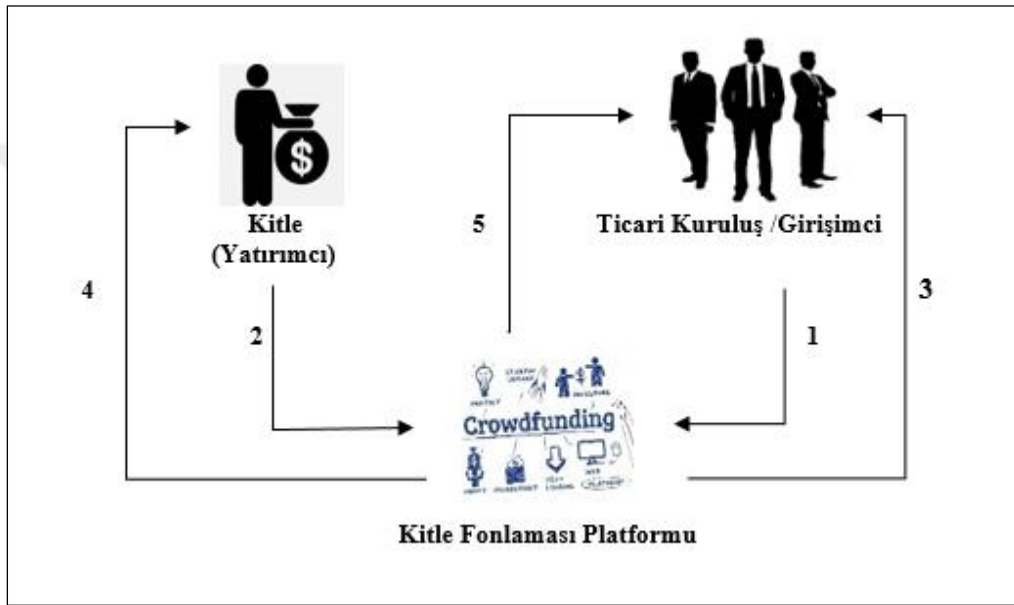
- 1) Yatırımcılar, platforma giriş yaparak kârlı gördükleri iş fikirlerinden birini seçer.
- 2) Yatırımcılar ve ticari kuruluş/girişimci arasında platform aracılığıyla mudaraba sözleşmesi imzalanır ve kitleden¹⁰ aktarılan fon ticari kuruluş/girişimciye kanalize edilir.
- 3) Projenin değerlendirilmesi ve finansal tahminle kâr paylaşım oranı belirlenir.
- 4) Proje sona erdikten sonra elde edilen kazanç platform aracılığıyla hesaplanır.
- 5) Ticari kuruluşun/girişimcinin kâr payı, mudaraba sözleşmesinde anlaşılan orana göre platform aracılığıyla aktarılır.
- 6) Kâr payı başlangıçtaki fon katkıları ile birlikte platform aracılığıyla yatırımcılara aktarılır.

¹⁰ Kitle fonlamasında “kitle” kavramı, bir yatırımcıyı veya yatırımcı grubunu ifade etmek için de kullanılabilir.

3.2.2.2.2. Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması

Katılım finans temelli kitle fonlamasında muşarakaya dayalı model yaygın olarak kullanılmaktadır. Muşarakaya dayalı kitle fonlamasında, işletmeler kredi almaz ve yatırımcılar ile işletme/girişimci arasında garanti bir getiri veya kâr taahhüdünde bulunulmaz. Çünkü bu durum faiz işlemi olarak kabul edilmektedir ve katılım finans ilkeleri ile bağdaşmamaktadır (Sa'ad vd., 2019: 178).

Şekil 14: Muşarakaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Sa'ad vd., 2019: 179

Şekil 14'te muşarakaya dayalı kitle fonlaması modelinin işleyiş mekanizması gösterilmektedir.

Muşaraka kitle fonlamasında ilk aşamada girişimci veya ticari kuruluş kârlı bir iş fikriyle platforma başvurur. Platform projeyi danışma kuruluna yönlendirir. Danışma kurulu projeyi katılım finans ilkelerine, etik ve ahlaki normlara uygunluğunu denetleyerek projeyi onaylar ve proje kitle fonlaması platformunda fon toplamaya başlar. Daha sonra muşaraka kitle fonlamasında süreç aşağıda belirtildiği gibi işlemektedir.

- 1) Ticari kuruluş veya girişimci, kârlı iş fikriyle katkıda bulunur.
- 2) Yatırımcılar, muşaraka girişimi için nakit finansman desteği sağlarlar.
- 3) Muşaraka girişiminin temsilcisi olarak kitle fonlaması platformu, yatırımcılardan alınan nakit desteğini işletme sahibine veya girişimciye kanalize eder.

- 4) Proje sona erdikten sonra kâr, yatırımcılara muşaraka sözleşmesinde kararlaştırılan şekilde başlangıçtaki fon katkıları ve kâr payı ile birlikte platform aracılığıyla aktarılır.
- 5) Ticari kuruluşun/girişimcinin kâr payı, muşaraka sözleşmesinde anlaşıldığı şekilde platform aracılığıyla aktarılır.

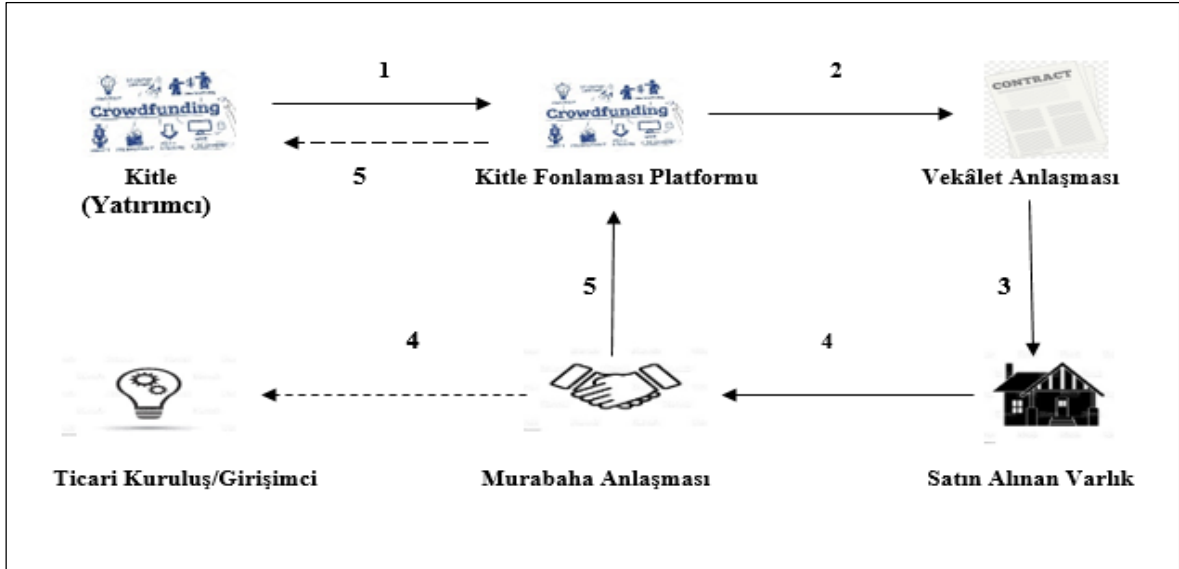
3.2.2.3. Murabaha ve İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kitle veya sosyal kredi olarak da bilinen P2P, kurumsal aracılardan olmadığı bir borç finansman türü olarak işlev görmektedir. Geleneksel P2P kitle fonlaması platformları, bireylerin kendi aralarında borç alışverişi amacıyla bağlantı kurmasını sağlarken; murabaha ve istisnaya dayalı kitle fonlaması, katılım finans ilkeleriyle uyumlu, risk paylaşımına ve risk transferine dayanmaktadır (Nik Azman vd., 2020: 563).

3.2.2.3.1. Murabahaya Dayalı Kitle Fonlaması

Murabahaya dayalı kitle fonlamasında ticari kuruluş, bir mal veya hizmet satın almak için yatırımcılardan sermaye artı kâr payı yöntemiyle fon toplamaktadır. Katılım finans ilkeleri ile uyumlu olan bu kitle fonlaması modelinde faiz kesinlikle kullanılmamakta ve risk tüm taraflar arasında dağıtıldığı için bir kâr zarar paylaşımı söz konusu olmaktadır (Saiti vd., 2019: 476).

Şekil 15: Murabahaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Saiti vd., 2019: 477

Şekil 15'te görüleceği üzere, murabahaya dayalı kitle fonlaması modelinde süreç aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

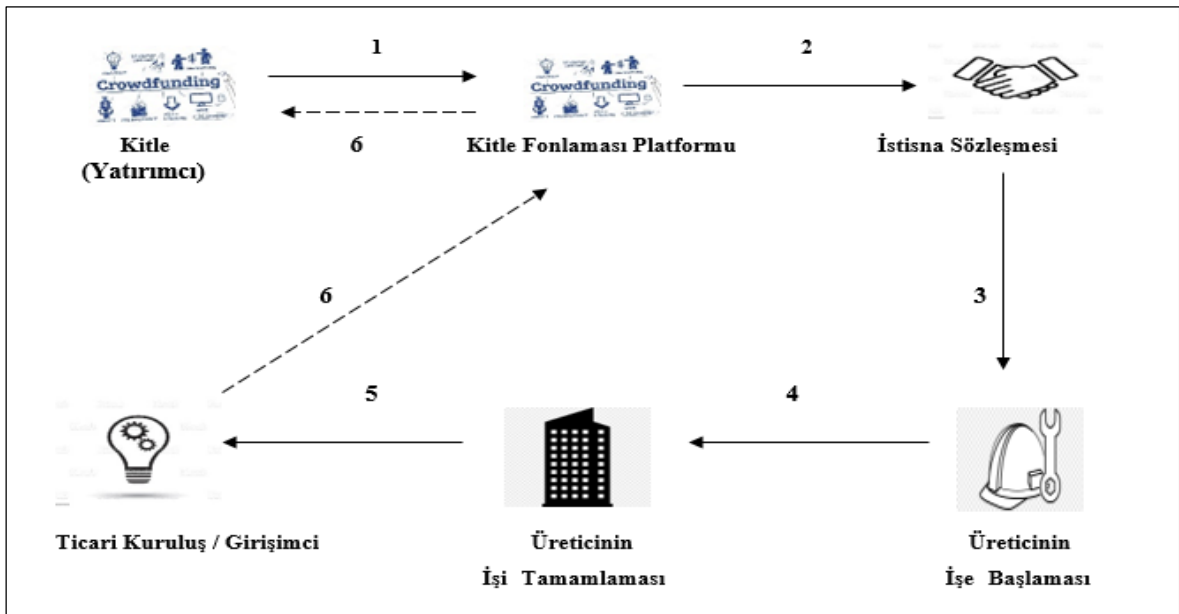
Murabaha kitle fonlamasında, ilk olarak ticari kuruluş ya da mal veya hizmet alımı yapacak kişi kitle fonlaması platformuna başvuru yapar. Alınacak mal veya hizmete ait bilgiler ilgili dokümanlar yardımıyla kitle fonlaması platformuna aktarılır. Ardından danışma kurulu, mal veya hizmete ait detayları inceler. Danışma kurulu başvuruyu katılım finans ilkelerine, etik ve ahlaki normlara göre denetleyerek onaylar ve fon toplama kampanyası başlatılır. Daha sonra murabaha kitle fonlamasında süreç aşağıda belirtildiği gibi işlemektedir.

- 1) Yatırımcılar, platformda yer alan herhangi bir murabaha kampanyasını seçerler.
- 2) Yatırımcı adına mal ve hizmeti satın almak için bir aracı atanır ve vekâlet sözleşmesi yapılır. Yatırımcılardan platforma aktarılan fon, malı satın alacak aracıya kanalize edilir.
- 3) Aracı, yatırımcı adına bir varlık satın alarak mülkiyetine geçirir.
- 4) Malların mülkiyetinin maliyet artı kâr payı şeklinde resmi olarak devredilmesi için murabaha sözleşmesi imzalanır ve mal veya hizmetin mülkiyeti devredilir. Devir işlemi tamamlandıktan sonra, murabaha sözleşmesi kesinleşir ve sona erer.
- 5) Elde edilen kâr yatırımcılara, başlangıçta sağladıkları sermaye ile birlikte platform aracılığıyla aktarılır.

3.2.2.3.2. İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması

İstisnaya dayalı kitle fonlamasında, bir mal veya hizmetin üretim süreci finanse edilmektedir. Yatırımcılar, kitle fonlaması platformu aracılığıyla imalatçıya kademeli ödemeler yaparak bir mal veya hizmetin üretiminin tamamlanmasını sağlamaktadır.

Şekil 16: İstisnaya Dayalı Kitle Fonlaması

Kaynak: Muhammad ve Yuningsih, 2020: 81

Şekil 16 istisnaya dayalı kitle fonlamasının işleyiş mekanizmasını göstermektedir.

İstisnaya dayalı kitle fonlamasında girişimci veya ticari kuruluş mal veya hizmeti üretirmek için kitle fonlaması platformuna başvuru yapar. Ticari kuruluş veya girişimci üretirmek istediği varlığın bilgilerini platforma aktarır. Daha sonra danışma kurulu üretilecek mal veya hizmete ait detayları inceler. Kurul başvuruyu katılım finans ilkelerine, etik ve ahlaki normlara göre denetleyerek onaylar ve fon toplama kampanyası başlatılır. Süreç istisna temelli kitle fonlamasında aşağıda belirtildiği gibi işlemektedir.

- 1) Yatırımcılar, kitle fonlaması platformuna başvurarak fonlamayı tercih ettikleri projeyi veya altyapı hizmetini seçerek fonlarını platforma aktarırlar.
- 2) Platform, ticari kuruluş adına bir mal veya hizmeti üretirmek üzere üretici ile istisna sözleşmesini gerçekleştirir.
- 3) Üretici, işe başlar ve platforma aktarılan fonlar proje geliştiricisine kanalize edilir. Fonlar üreticiye, taksitler halinde yani projenin her bir aşaması için ayrı ayrı ödenir.
- 4) Üretici, projenin veya alt yapı hizmetinin inşasını tamamlar.
- 5) Üretici, inşası tamamlanan proje veya alt yapı hizmetinin mülkiyetini ticari kuruluşa devreder.
- 6) Ticari kuruluş/girişimci, kâr payı ile birlikte yatırımcılardan sağladığı fonu istisna sözleşmesinde belirlenen tarihte platform aracılığıyla yatırımcılara aktarır ve istisna sözleşmesi tamamlanır.

3.2.3. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri

Katılım finans temelli kitle fonlaması platformları Müslüman ülkelerde yaygın olarak kullanılsa da, ABD ve Singapur gibi ülkelerde de faaliyet göstermektedir. Tablo 7’de katılım finans temelli kitle fonlaması platformları ve fon büyüklükleri gösterilmiştir.

Tablo 7: Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Platformu Örnekleri

Platform	Web Adresi	Türü (Katılım Enstrümanı)	Ülke	Fon Büyüklüğü
Yomken	Yomken.com	Ödül	Mısır	199 Milyon USD
Kitabisa	Kitabisa.com	Zekât, Sadaka	Endonezya	100 Bin USD
Liwwa	Liwwa.com	Murabaha	Ürdün	-
Globalsadaqah	globalsadaqah.com	Zekât, Sadaka	Endonezya	1.9 Milyon USD
Ethis Indonesia	Ethis.co/id/	P2P	Endonezya	133.4 Milyon USD

Tablo 7: (devamı)

Platform	Web Adresi	Türü (Katılım Enstrümanı)	Ülke	Fon Büyüklüğü
Launchgood	launchgood.com	Zekât, Sadaka	ABD	442.4 Milyon USD
Kapitalboost	Kapitalboost.com	Mudaraba, Muşaraka	Singapur	-

Kaynak: Tabloda Yer Alan Web Adresleri (2023)

Tabloda yer alan Ethis Group, etik kitle yatırımları ve sosyal finans/hayır işlerine odaklanan küresel bir fintek şirkettir. Fonların reel ekonomiye etkili bir şekilde kanalize edilmesi için şeriatla uyumlu İslami yatırım platformları işletmektedir. Ethis Group, bünyesinde Globalsadaqah, Ethis Indonesia ve Ethis Malaysia, EthisX gibi platformları barındırmaktadır. 2023 yılı itibariyle Ethis Indonesia, 133.4 ve Globalsadaqah ise 1.9 milyon USD fon büyüklüğüne ulaşmışlardır.

Launchgood, Müslümanların yardım ve bağış kampanyaları için fon toplamalarını destekleyen küresel bir kitle fonlaması platformudur. Platform yardım kampanyalarını zekât ve sadaka aracılığıyla desteklemektedir. ABD merkezli olan Launchgood'un ise fon büyüklüğü 442.4 milyon USD'dir.

Diğer bir kitle fonlaması platformu ise Kitabisa'dır. Endonezya merkezli Kitabisa, şuana kadar 100 bin USD fon büyüklüğüne ve 6 milyon kullanıcıya ulaşmıştır.

Yomken, Mısır merkezli ödüle dayalı kitle fonlaması platformudur. Yomken, Arap bölgesinde kurumsal, resmi ve sosyal kuruluşların karşılaştığı endüstriyel ve toplumsal zorluklara yönelik kitle kaynak fikirleri ve çözümleri konusunda *açık inovasyon*¹¹ modelini kullanan tek platformdur. Yomken, 198.7 milyon USD fon büyüklüğüne ulaşarak bu alanda önde gelen katılım finans temelli kitle fonlaması platformlarından birisi olmayı başarmıştır.

3.2.4. Katılım Finans Temelli Kitle Fonlamasının Avantaj ve Dezavantajları

Katılım finans temelli kitle fonlaması, geleneksel kitle fonlamasıyla benzer avantaj ve dezavantajlara sahip olmakla birlikte, katılım finansın temel felsefesi ve ilkeleri bakımından geleneksel finans sisteminden farklılık göstermektedir. Bu sebeple katılım finans temelli kitle fonlamasının avantajları ve dezavantajları noktasında geleneksel kitle fonlamasından bazı durumlarda ayrılmaktadır.

¹¹ Açık inovasyon; yenilikçi fikirlerin gelişimini hızlandırmak amacıyla kapalı ve sınırlı kaynakların paylaşımına açılması yani yenilikçi fikir pazarın dışsal olarak kullanılır hale getirilmesidir. Açık inovasyon, bilgi yaratılması ve bilginin uygulanması aşamalarından oluşmaktadır. (Kaynak ve Maden, 2012: 33).

i) Avantajlar

Katılım finans temelli kitle fonlaması KOBİ'lerin karşı karşıya kaldığı finansman sorunlarına çözümler getirilebilmekte, böylece özel ve tüzel kişiler, yatırıma ihtiyacı olan reel ekonomik faaliyetleri destekleyebilmektedir. Kitle fonlaması yöntemi ile KOBİ'lere destek sağlanması kardeşlik ruhunu da geliştirmektedir. Bu durum, katılım finans endüstrisinin bütüncül ve adil büyümeye daha fazla katkıda bulunması noktasında önemli bir fırsatı temsil etmektedir (Hui vd., 2019: 2015).

Katılım finans temelli kitle fonlaması; zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasen gibi kurumlar aracılığıyla ekonomik faaliyetleri doğrudan etkilemektedir. Böylece sadece girişimcileri değil, aynı zamanda yerel ekonomik aktiviteleri de etkileyen bir destek yaratmaktadır (Saiti vd., 2019: 475).

Katılım finans temelli kitle fonlamasının öne çıkan potansiyellerinden bir diğeri de helal ürün ve hizmetleri arttırarak küresel helal ürünler pazarını güçlendirmesidir. Katılım finans ilkeleri ile uyumlu kitle fonlaması, girişimcileri ve işletmeleri helal kavramına uygun ürün ve hizmetleri üretmeye teşvik etmektedir. Böylece potansiyel yatırımlar ve projeler, sadece katılım finans ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmekle kalmayıp; aynı zamanda sosyal, toplumsal ve çevre dostu projeler olarak değerlendirilmektedir (Salman, 2015: 22-23).

ii) Dezavantajlar

Katılım finans temelli kitle fonlaması, birçok potansiyeli içerisinde barındırmakla birlikte bazı dezavantajlara da sahiptir. Katılım finans temelli kitle fonlaması, kitle fonlamasından kaynaklanan zaman kaybı, bilgi asimetrisi, dolandırıcılık ve fikri mülkiyet hırsızlığı gibi sorunlara neden olabilmektedir.

Çoğunluğu Müslüman nüfusa sahip olan ülkeler, küresel ekonomi için büyük bir pazar potansiyeline sahip olsalar da finansal okuryazarlık oranı hala düşük seviyelerdedir. Bu durum kitle fonlaması platformlarının kullanım açısından yetersiz kalmasına ve dolayısıyla işlevlerini yerine getirememesine neden olmaktadır (Wulandari vd., 2021: 63).

Finansal okuryazarlık eksikliğinin yanı sıra diğer bir risk unsuru da veri güvenliğidir. Katılım finans temelli kitle fonlaması platformlarının geliştirilmesinde kimlik avı ve veri hırsızlığı gibi riskler de göz önünde bulundurulmalıdır (Wulandari vd., 2021: 63).

Katılım finans temelli kitle fonlaması için başka bir dezavantaj da düşük internet kapsama oranı ve elektronik ödeme yöntemleriyle ilgili deneyim eksikliğidir. İslam uluslarının çoğunluğu,

üçüncü dünya ülkeleri olarak sınıflandırılmaktadır. Kaynak eksikliği, yolsuzluk, sosyal ve siyasi huzursuzluklar gibi bazı nedenler, Müslüman uluslarda kitle fonlaması gibi yenilikçi sermaye sağlama yöntemlerinin ilerlemesini yavaşlatmaktadır (Abdelaziz ve Rami, 2023: 13).

Müslüman ülkelerdeki düzenleyici tedbirlerin eksikliği, katılım finans temelli kitle fonlaması açısından bir diğer dezavantajdır. Kitle fonlaması kitleden sermaye toplamakta ve bu sermayeyi ihtiyaç sahiplerine veya girişimcilere dağıtmaktadır. Birçok Müslüman ülke, bu gerekli düzenlemeleri yapacak ve düzgün bir şekilde yönetecek yasal çerçeveden yoksundur (Abdelaziz ve Rami, 2023: 13).

3.2.5. Geleneksel Kitle Fonlaması ve Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Arasındaki Farklılıklar

Kitle fonlaması ve katılım finans temelli kitle fonlaması kavramsal, tanımsal ve işleyiş süreci bakımından önemli benzerlikler gösterse de, özellikle katılım finans felsefesinden kaynaklanan birtakım farklılıkları bulunmaktadır:

Geleneksel kitle fonlamasından farklı olarak katılım finans temelli kitle fonlamasında, faiz geliri bulunmamakta ve kâr-zarar paylaşımı enstrümanları uzun vadeli projeleri finanse etmek için kullanılmaktadır (Taha ve Macias, 2014: 171).

Katılım finans temelli kitle fonlaması ile desteklenecek olan girişimler danışma kurulu tarafından denetlenmektedir. Bu kurul, platformlara aktarılan proje veya girişimleri katılım finans ilkelerine göre değerlendirmektedir. Değerlendirme sonucunda katılım finans ilkelerine uyumlu olmayan proje ve girişimlerin fon toplama kampanyası reddedilmektedir.

Katılım finans temelli kitle fonlamasında faiz, garar, meysir, haram ürünlerin ticareti gibi katılım finans felsefesine uyumlu olmayan faaliyetler desteklenmemektedir. Geleneksel kitle fonlaması platformlarında bu hassasiyetler gözetilmemektedir (Ryandono vd., 2020: 80).

Bunların yanında katılım finans temelli kitle fonlamasının tüm organizasyonlarında Makasidü's Şeria öncelik vermektedir. Buna karşılık geleneksel kitle fonlaması organizasyonlarında Makasidü's Şeria teşvik etmeyi göz ardı edilebilmektedir (Ryandono vd., 2020: 80).

Tablo 9'da geleneksel kitle fonlaması ve katılım finans temelli kitle fonlaması arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur.

Tablo 8: Geleneksel Kitle Fonlaması ve Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması Arasındaki Farklılıklar

Geleneksel Kitle Fonlaması	Katılım Finans Temelli Kitle Fonlaması
Materyalizm	<i>Felah</i> ¹² unsuru içerir.
Yardımseverlik	Zekât, sadaka, vakıf ve karz-ı hasen gibi infak temellidir. Nihai amaç Felah 'tır.
Melek yatırımcılar, Girişim Sermayesi.	Mudaraba ve Muşaraka temellidir. Muşaraka temelli kitle fonlaması öz sermayeye dayalı kitle fonlamasına benzetilebilir. Ancak mudaraba temelli kitle fonlamasının özelliği kitlenin (kalabalığın) tüm sermayeyi sağlaması ve şirketin (girişimci) tüm ticari faaliyetlerden sorumlu olmasıdır.
Faize dayalı borç verme; P2P kredisi olarak da adlandırılmaktadır.	Faiz içermemektedir. Ticaret temelli sözleşmeler kullanılır. Murabaha, İcare, Selem, İstisna

Kaynak: Saiti vd., 2019: 473

Tablo 8'den de görüleceğe üzere geleneksel kitle fonlamasında genel olarak; materyalizm, faize dayalı borç verme, melek yatırımcılar ve girişim sermayesi gibi getiri odaklı motivasyonlar etkili olurken; katılım finans temelli kitle fonlamasında ise felah unsuru, infak, sosyal yardımlaşma ve dayanışma gibi getirinin ikinci planda olduğu motivasyonlar geçerli olmaktadır.

3.3. Literatür Taraması

Literatür incelemesinin ilk kısımda finansal teknolojiler ve katılım finans ilişkisini konu edinen çalışmalar genel olarak; ikinci kısımda ise çalışmanın sınırlarını oluşturan kitle fonlaması ve katılım finans arasındaki içeren literatür derinlemesine incelenmiştir.

3.3.1. Fintek ve Katılım Finans Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Literatür

Ali vd. (2019), Finteklerin Brunei ve Malezya'daki İslami bankacılık ve finans endüstrisi üzerindeki potansiyel etkilerini ele almayı amaçlamıştır. Araştırmada içerik analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme yaklaşımı kullanılmıştır. Sonuçlar, finteklerin hem geleneksel hem de İslami finans endüstrisi üzerinde önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir. Bu potansiyel etki olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönlüdür.

İldarovna Bulatova vd. (2019), çalışmalarında İslami finansın modern koşullarda etkili bir şekilde büyümesi için ekonomik ön koşulları tartışmayı ve dijital İslami bankacılığın yeni bir tanımının oluşturulmasına temel teşkil eden mevcut İslami finans ve finansal teknolojinin tanımlarını analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, fintek endüstrisinin İslami finansın gelişimi

¹² Felah; Kur'an'da, Allah tarafından belirtilen eylemleri yerine getirenlerin kurtuluşa ereceklerini belirten sözcüktür. Felah, daha çok ahiretteki kurtuluşu niteleyen bir sözcüktür (Kanter, 2017: 30-31).

üzerindeki etkisi, bir simülasyon yardımıyla ölçülmeye ve bu alanda sürdürülebilir temel ön koşullar incelemeye çalışılmıştır. Oluşturulan simülasyon neticesinde, fintek araçlarının İslami bankacılıkta ve genel olarak İslami finansta daha fazla kullanılması ve geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Laldin ve Djafri (2019), çalışmalarında İslami finans endüstrisinde finansal yenilik ve teknoloji olgusunu; ayrıca İslami finans alanında meydana gelecek teknolojik değişimlerin İslami ilkelerle uygunluğunu incelemeye çalışmıştır. Çalışmada İslami finans endüstrisinde finteklerin ortaya çıkışını açıklamak için nitel bir yaklaşım ve tümevarım yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, İslami finans endüstrisinde tüm finansal ve teknolojik yeniliklerin genel olarak memnuniyetle karşılandığını göstermiştir. Ayrıca fintek operasyonlarının İslami ilkelerle uyumlu olmasını sağlamak için uygun bir Şariat yönetim çerçevesine sahip olması gerektiğinin önerisi yapılmıştır.

Sahabuddin vd. (2019), dijitalleşme ve inovasyonun İslami finans perspektifinde sürdürülebilir kalkınmayı nasıl etkilediğini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen kanıtlar, hızlı ekonomik büyümeden dolayı dijitalleşme ve inovasyonun sürdürülebilir kalkınmada katalizörler olduğunu; ancak dijitalleşme ve inovasyonun (Fintek, blok zinciri ve kripto para) İslami finans alanında henüz başlangıç aşamasında bulunduğunu göstermiştir. Çalışmada finteklerin sıfır yoksulluk, açlığa son ve toplumun sosyal refahı gibi sürdürülebilir kalkınma alanını genişletmek için de bir fırsat olduğu işaret edilmiştir.

Hidajat (2020), finteklerin mobil ödemeler, mikro finans, P2P ve kitle fonlaması yoluyla İslami finans sektörünü nasıl geliştirdiğini literatür taraması yöntemiyle incelemeye çalışmıştır. Sonuçlar, e-cüzdan kullanımının İslami finansın temel ilkelerini ihlal etmediğini dolayısıyla e-cüzdan teknolojisinin İslami finans sisteminde kullanılabileceğini göstermiştir. Ayrıca küçük işletmeler için kâr paylaşım temelli kitle fonlaması ve mudarabaya dayalı kitle fonlaması modelinin uygun bir finansman türü olduğu tespit edilmiştir.

Panjwani ve Shili (2020), finansal teknolojik yeniliklere yatırım yapmanın İslami bankacılık sektörünün hizmet kalitesini nasıl arttırdığını incelemeye ve yeni dijital İslami bankacılık kavramını analiz etmeye çalışmıştır. Çalışmada İslami bankacılık varlıkları ile fintek arasındaki matris korelasyonu istatistiksel, grafiksel analiz yöntemi ve tablolastırma yardımıyla incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, Fintech hizmetlerine (siber güvenlik, blok zinciri) yatırımlar arttıkça İslami bankacılık varlıklarının da arttırdığını göstermiştir.

Muneeza ve Mustapha (2020), İslami bankaların bir finansman aracı olarak selem uygulamasını ve bu uygulamayı geliştirmek için finteklerin nasıl kullanılabileceğini incelemeye

çalışmıştır. Birincil ve ikincil veri kaynaklarının incelendiği bu çalışmada, selem enstrümanının geliştirilmesi için blockchain zinciri teknolojisinden yararlanılabileceğini ifade edilmiştir. Selem kontratlarında blockchain zinciri teknolojisinden yararlanmak otomasyon, şeffaflık, adil fiyatlandırma, zaman ve maliyet tasarrufu sağlayacaktır. Bu vasıtaıyla küçük işletmeler İslami banka finansmanına yaygın erişim imkânı elde edebilecektir.

Canbaz ve Erbaş (2021), katılım bankalarının finansal teknolojilerde yoğunlaştığı konuları incelemeye ve sektöre yaptığı katkıları ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, katılım bankalarının sanal poslara, tahsilatlara, para transferlerine, hesap ve hesap özeti servislerine ilişkin fintekler üzerinde yoğunlaştığını göstermiştir. Bu teknolojilerin kârlılık ve müşteri portföyü genişletme gibi birçok alanda sektöre katkı yaptığı tespit edilmiştir.

Dwijayanti vd. (2022), Endonezya’da mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal okuryazarlığını ve finansal kapsayıcılığını arttırmada P2P rolünü analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırma örneği, Endonezya’da İslami ilkelerle uyumlu üç P2P tabanlı fintek kuruluşundan oluşmaktadır. Veriler yüz yüze görüşmelerden ve ilgili literatür kaynakları incelenerek elde edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, İslami ilkelerle uyumlu P2P’in, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal kapsayıcılığını arttırmada; dijital tabanlı finansal hizmetler sağlamak, finansman başvurusu gereksinimlerini kolaylaştırmak ve dijital ekosistemler aracılığıyla işletme gruplarıyla işbirliği yapmak gibi önemli rollerinin olduğu, tespit edilmiştir.

Cherqaoui (2022), çalışmasında İslami finans ve finansal teknolojinin küçük ve orta ölçekli işletmelerin potansiyelini ortaya çıkarmadaki rolünü incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, İslami finans ilkelerini ve finansal teknolojileri birleştirmenin, İslam dünyasındaki ekosistemin geliştirilmesine ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin segment gelişiminin desteklenmesine önemli ölçüde katkıda bulunma fırsatı verdiğini göstermiştir.

Zevender ve Rohmawati (2022), Majalengka’da (Endonezya’da bir şehir) finteklerin İslami finans endüstrisi üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda, teknolojik ilerlemeden yararlanamayan İslami finans endüstrisi kurumlarının daha fazla zaman ve maliyetlerle karşı karşıya kalacağı ve bundan dolayı finans sektöründeki etkisini kaybetme riskinin doğabileceği tespit edilmiştir. Dolayısıyla İslami finans endüstrisi yenilik yapamaz ve teknolojiyi verimli bir şekilde kullanamazsa, hızlı büyüyen ve gelişen fintek temelli finans sektörünün gerisinde kalacağı iddia edilmiştir.

Çakar (2023), çalışmasında fintek sektörünün İslami finans ve geleneksel finans piyasalarında oluşturduğu etkileri nitel araştırma yöntemleriyle incelemeye çalışmıştır. Yapılan

değerlendirmeler sonucunda, İslami fintek uygulamalarının düşük maliyet, 7/24 erişilebilirlik, şeffaflık, güvenilirlik, operasyonel kolaylıklar ve yeni ürünler gibi avantajlarla sektöre dinamizm katacağı ve rekabet avantajı sağlayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca finteklerin veri güvenliği, kara para aklama, yasal boşluklar, alt yapı eksiklikleri ve İslam hukuku kurallarına uygun olmama gibi olumsuz etkilerinin de bulunduğu belirtilmiştir.

3.3.2. Kitle Fonlaması ve Katılım Finans Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Literatür

Suleiman (2016), kitle fonlaması ve İslami finansın mevcut niteliklerinin uyuşmasından yararlanarak, faiz içermeyen piyasa kredilendirme platformu merkezli bir konut finansman ürünü geliştirmeye çalışmıştır. Çalışmada, göreceli olarak yüksek gayrimenkul değerleri ve temerrüt riski gibi durumların böyle bir modelin uygulanmasına yönelik engeller teşkil etse de, kitle fonlamasının bu sorunlara çözüm getirerek, yeni nesil konut finansman ürünlerini İslami öğretilerle uyumlu bir ürüne dönüştürebileceği iddia edilmiştir.

Çalışmalarında nitel bir yöntem kullanan Lutfi ve Ismail (2016), kitle fonlamasının potansiyellerini araştırmayı amaçlamış aynı zamanda sadaka tabanlı bir kitle fonlaması modeli önerisi geliştirmeye çalışmıştır. Bu kitle fonlaması modelinin, girişimci projeler için mikro finansman sağlamak ve muhtaçların tedavi masraflarını karşılamak amacıyla sağlık fonu kurmak üzere iki ana role sahip olabileceği savunulmuştur.

Abdullah ve Oseni (2017), çalışmalarında Malezya’da helal sektörde faaliyet gösteren KOBİ’lerin alternatif finansman kaynağı sağlama ihtiyacının artması neticesinde, kitle fonlamasının KOBİ finansmanı ile olan ilişkisini incelemeye çalışmıştır. Elde edilen sonuçlar, geleneksel öz sermayeye dayalı kitle fonlamasının kısmen şariat ilkelerine uyumlu olduğunu ancak sürdürülebilir bir helal endüstri için şariat uyumlu öz sermaye temelli kitle fonlaması modellerinin daha fazla geliştirilmesinin önem teşkil ettiğini göstermiştir.

Zarfi (2019), İslami mikro finasta yer alan zekât ve vakıf kurumunun kitle fonlaması ile olası entegrasyonunun etkilerini Fas örneği üzerinden incelemeye çalışmıştır. Çalışmadan elde edilen kanıtlar, Fas’ta zekât ve vakıf kurumunun kitle fonlaması ile olası entegrasyonunun, finansal olarak dışlanmış insanlara şariat uyumlu hizmetler sağlayabileceğini göstermiştir.

Hendratmi vd. (2019), girişimciler için bir İslami kitle fonlaması platformu modeli geliştirmeyi amaçlamıştır. İlgili literatürün incelenmesinin yanı sıra 16 şirketin CEO’su ile odak grubu tartışması yapılmış ayrıca fıkıh ve teknoloji platformu uzmanları ile derinlemesine görüşme sağlanmıştır. Sonuç olarak, İslami kitle fonlaması kavramı KOBİ’ler ve girişimciler için alternatif finansman kaynağı olarak önerilmiştir. Ayrıca kitle fonlaması mekanizmasının işletilmesi için web sitesi kullanmanın, farklı coğrafyadaki yatırımcıları girişimcilerle buluşturmak için etkili bir araç olabileceği tespit edilmiştir.

Ashiq ve Mushtaq (2020), Hindistan’da zekât fonlarının kitle fonlaması platformları ile entegre edilmesi için kavramsal bir model geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla ilk olarak zekât fonlarının döngüsellği sorunu kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Ardından, kitle fonlamasının kavramsal modeli ortaya konularak zekât dağıtım mekanizmasıyla bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda zekât fonlarının internet tabanlı kitle fonlaması ile entegrasyonu, Hindistan’da zekât fonu toplanılması ve dağıtılmasına şeffaflık getireceği ve bu durumun zekât fonlarının üretken amaçlarla kullanılarak Müslümanların sosyoekonomik geri kalmışlığının azaltılacağı bulgularına ulaşılmıştır.

Kamaruddin ve Ishak (2020), Malezya’da kitap yayıncılığını desteklemek için alternatif bir fon sağlama tekniği olarak İslami kitle fonlamasının uygulanabilirliğini araştırmıştır. İkincil verilere dayanarak yapılan değerlendirmelerde, diğer alternatif fonların sınırlı olması nedeniyle İslami kitle fonlamasının kitap endüstrisini destekleme potansiyelinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak kitap yayıncılığını destekleyecek platformun kâr odaklı olmaktan ziyade, yazarları ve onların kitaplarını tanıtmayı amaçlamasını ve bu amaca yönelik oluşturulacak kitle fonlaması platformlarının da sadaka ve hibe temelli platformlar olması gerektiğini vurgulamıştır.

Aderemi ve Ishak (2020), Karz-ı hasen ve mudarabanın mikro işletmeleri desteklemek için kitle fonlaması enstrümanları olarak uygulanabilirliğini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada ikincil veriler kullanılarak tanımlayıcı ve karşılaştırmalı yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Bulgular, her iki modelin de girişimciler için alternatif bir şeriat uyumlu finansman olabileceğini göstermiştir. Karz-ı hasen iş kurmaya odaklı finansman sağlarken, mudaraba mevcut işletmeleri daha rekabetçi hale getirmek için finansman sağlamada önemli bir rol oynayabilir. Her iki modelde ödeme yapmama riski, yanlış yönetim riski ve enflasyon riski gibi risklerle ilişkilendirilse de, kampanya başlamadan önce teklifler kitle fonlaması platformları tarafından uygun şekilde gözden geçirilmesi ve projelerin yakından izlenmesi gibi yöntemlerle bu riskler azaltılabilir.

Thaker vd. (2020), kitle fonlaması platformu aracılığıyla İslami finansman araçlarını kullanarak Doğu Java’da tarım sektörünü geliştirmek için ‘‘Entegre Tarım Arazileri Kitle Fonlaması Modeli’’ önermiştir. Önerilen bu modelin Doğu Java’daki çiftçilerin likidite sıkışıklığını karşılaması ve Doğu Java’da tarım sektörünün gelişimi için geliştirilen projelerle sosyal girişimcilik inovasyonunun hızlandırması beklenmektedir.

Faudzi vd. (2021), nitel perspektifle kitle fonlamasına ait literatürü değerlendirerek KOBİ’ler için bir finansman aracı olarak geleneksel kitle fonlaması ve İslami kitle fonlamasının uygunluğunu incelemeye ve KOBİ’ler için en uygun kitle fonlaması türünü tespit etmeye çalışmıştır. Sonuçlar, KOBİ’ler arasında finansman aracı olarak benimsenecek en iyi modelin, hem geleneksel hem de İslami kitle fonlaması türü olarak öz sermaye temelli kitle fonlaması olduğunu göstermiştir.

Azganin vd. (2021), Malezya'daki çeltik çiftçileri için alternatif bir finansal çözüm olarak İslami P2P kitle fonlaması modeli sunmayı amaçlamıştır. Çalışmada ilgili literatür analiz edilmek için doküman araştırma metodolojisi kullanılmıştır. Bunun yanında çiftçilerin karşılaştığı finansman açığı ve tarımsal sektörde kitle fonlaması çözümleri ile ilgili literatür eleştirel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular, İslami P2P kitle fonlamasının, Malezya'daki çeltik çiftçilerine likidite sağlamak ve küçük işletmeleri finanse etmek için alternatif bir fon kaynağı olabileceğini ortaya koymuştur.

Hambali ve Aisyah (2021), çalışmalarında öz sermayeye dayalı kitle fonlaması modeli ile İslam'daki hayırseverlik ruhunu birleştirerek bir fon toplama mekanizması geliştirmeye çalışmıştır. Geliştirilen bu modelin fon verenlere şeffaflık sağlayarak güven oluşturabileceği, dolayısıyla zekât ve İslam'daki diğer hayırseverliğe dayalı fon toplama enstrümanlarının da hacminin arttırılabileceği iddia edilmiştir. Bunun yanında bu modelden KOBİ'lerin üretken zekât şeklinde fon toplama hedefi, daha sürdürülebilir ve daha büyük etkiye sahip bir hayırseverlik sistemi inşa edilebileceği belirtilmiştir.

Boulahebel (2021), girişimciler ve KOBİ'ler için İslami finansın gelişmesinde kitle fonlamasının potansiyellerini araştırmayı ve İslami kitle fonlamasının çağdaş durumunu ve gelişimini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın amaçlarına ulaşmak için teorik bir kitle fonlaması çerçevesi oluşturmuş ve kitle fonlaması modelleri tanıtılmıştır. Bunun yanında İslami kitle fonlamasının gelişimi vurgulanmış, gelecekte ele alınması gereken sorunlar tartışılarak İslami kitle fonlaması süreci "Shekra" platformu örneği ile gösterilmiştir. Çalışmada kitle fonlamasının İslami finansın temel değerlerini taşıdığı ve bu alanda yeni gelişmelere zemin hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Müslüman ülkelerdeki İslami kitle fonlaması platformlarının sayısal olarak asgari düzeyde olduğu ve bu platformların büyümelerinin, sağlam ve kolaylaştırıcı bir düzenlemenin olmaması, internet ve dijital ödeme penetrasyonunun eksikliği, çevrimiçi yasal işlemler ve güven eksikliği, gibi nedenlerden dolayı sınırlı düzeyde kaldığı tespit edilmiştir.

Fad ve Imron (2021), zekât temelli kitle fonlaması modelinde, zekât ödeyen kişilerin yasal olarak korunmasını Makasidü's Şeria perspektifinden eleştirel bir yaklaşımla incelemeye çalışmıştır. Çalışmada sonuçların sistematik ve doğru bir şekilde tanımlanması ve analiz edilmesi için tanımlayıcı analitik bir yöntem ve normatif ampirik bir yaklaşım kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre zekât temelli kitle fonlamasında zekât ödeyen kişilerin yasal olarak korunmasının Makasidü's Şeria ilkelerine uygun olduğu, dolayısıyla bu uygulamanın caiz olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada zekât temelli kitle fonlaması modelinin işsizliği ve ekonomik eşitsizlikleri azaltacağı ve Makasidü's Şerianın hedefi olan faydaları elde etmek için ekonomik alt yapıyı güçlendireceği tespit edilmiştir.

Ishak ve Rahman (2021), İslami kitle fonlaması platformu aracılığıyla bir yatırım aracı olarak mudarabanın potansiyel uygulamasını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada İslami kitle fonlamasında mudaraba uygulamasına ilişkin birkaç uzmanla yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirildiği nitel bir yöntem kullanılmıştır. Bulgular, İslami kitle fonlaması platformlarının fintek aracılığıyla verimli olabilmesine rağmen, yüksek riskler nedeniyle mudarabanın, öz sermayeye dayalı İslami kitle fonlaması için ideal bir araç olmadığını ortaya koymuştur.

Çalışmalarında literatür taraması, tarihsel analiz ve eleştirel tartışmaya dayanan nitel araştırma metodolojisi izleyen Abdeldayem ve Aldulaimi (2022), Ortadoğu’da ve İslam iş dünyasında faaliyet gösteren KOBİ’leri finanse etmenin alternatif biçimi olarak İslami kitle fonlamasının uygulanabilirliğini araştırmaya ve tartışmaya çalışmıştır. Çalışmada ayrıca İslami kitle fonlaması modeli geliştirmek için gerekli olan ana temalar incelenmiştir. Çalışmanın ana sonucu olarak yeni bir İslami kitle fonlaması modeli sunulmuştur.

Jamaluddin vd. (2022), ilgili literatürdeki çalışmaları tümevarımsal ve betimsel yaklaşım yöntemini kullanarak analiz etmiş; iş kurmak veya işlerini genişletmek isteyen bekâr anne girişimcilerini desteklemede mudaraba tabanlı kitle fonlaması modelinin potansiyellerini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada, mudaraba tabanlı kitle fonlamasının bekâr anne olan girişimcilerin hem ailesini hem de işlerini yönetmesini desteklemek için pratik bir alternatif olabileceği yönünde bulgulara rastlanmıştır. Ayrıca mudaraba, kârlı bir enstrüman ve bir hayır aracı olarak nitelendirildiği için Müslüman yatırımcılar bakımından ilgi çekici bir alternatif olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte dijital okuryazarlık eksikliği ve mudaraba enstrümanının yapısından kaynaklanan riskler bu modelin uygulanmasındaki zorluklar olarak tespit edilmiştir.

Sylla (2023), Mali’de tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesine katkıda bulunabilecek Muzara’ah tabanlı bir kitle fonlaması modeli geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın hedeflerine ulaşmak için ilgili literatür ve dokümanlar incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Muzara’ah tabanlı kitle fonlaması modelinin çiftçilere gerekli fonları sağlamaya katkıda bulunabileceği tespit edilmiştir. Birçok çiftçi bu model vasıtasıyla fonlara daha kolay erişebilecek ve dolayısıyla finansmana erişim sorunu azalacaktır.

Kazak (2023), çalışmasında İslam’ın temel emirlerinden olan ve İslam ekonomisinin temelini oluşturan zekât kurumunun kitle fonlaması yöntemi kullanılarak daha etkin ve verimli bir şekilde işlemesi için bir model önerisi yapmıştır. Önerilen bu modelin özellikle Müslüman ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunabileceği belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KATILIM FİNANS KİTLE FONLAMASI İÇİN BİR PLATFORM ÖNERİSİ

Bu bölümde, çalışmanın amacına paralel olarak oluşturulan kitle katılım platformunun hukuki dayanağı, genel özellikleri ve işleyiş mekanizması ele alınmıştır.

4.1. Kitle Katılım Platformunun Genel Çerçevesi

Kitle katılım (kitlekatilim.com), fon arz eden ve fon talep eden bireyleri web ortamında bir araya getiren katılım finans ilkeleriyle uyumlu bir kitle fonlaması platformudur. Platform, katılım sosyal finans kurumları olan zekât, sadaka ve karz-ı haseni web ortamına taşıyarak bu kurumlardan daha fazla girişimci ve ihtiyaç sahibinin şeffaf bir ortamda yararlanmasına zemin oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Kitle katılım platformu aracılığıyla zekât, sadaka ve karz-ı hasenin web ortamına taşınması, bağış ve yardımların toplanması ve dağıtılmasını daha sistematik bir hale getirilmeyi mümkün kılmaktadır.

Türkiye’de STK, dernekler ve vakıflar da çeşitli şekillerde bağış ve yardım toplamaktadır. Kitle katılım platformu, bu kurumlardan kitle fonlamasının temel dinamikleri bakımından, fon toplamının ötesinde bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları şöyle özetlemek mümkündür;

Kitle fonlaması, yalnızca bir fon toplam tekniği değildir. Her ne kadar girişimcilerin kitle fonlamasını kullanmaları için finansman sağlamak en büyük motivasyon kaynağı ise kitle fonlaması aynı zamanda bir reklam aracı ve üreticinin tüketici tercihleri hakkında bilgi edinmesinin en iyi yoludur (Belleflamme vd., 2010: 8). Dolayısıyla kitle katılım, yalnızca bir fon toplama alternatifi değil aynı zamanda proje/girişimler için bir tanıtım aracıdır.

Kitle fonlaması, sorunlarına çözüm arayan proje ve girişimlere için yararlı olabilirken aynı zamanda piyasaya sunulmak isteyen ürünlerin pazar potansiyeline ilişkin ön bildirim de sağlayabilir. Zaman zaman kitle fonlamasının kullanılması, tüketicilerin de katılabileceği pazarlama kampanyası oluşturmak amacıyla yeni bir ürün etrafında farkındalık yaratmak için bir avantaj olarak görülebilir. Girişimci için ürüne talep olmayacağının dair bir gösterge sağlayabilir (Schwienbacher ve Larralde, 2010: 7). Bu bağlamda kitle katılım, geliştirilen proje ve ürünlerin pazar potansiyelleri hakkında bilgi edinilmesini sağlayabilir.

Potansiyel fon sağlayıcılar ile etkileşim ve yakınlaşma imkânı sağlayan kitle fonlaması, sosyal projeler ve girişimler için sosyal meselelerle ilgili bireylere ulaşarak onların doğrudan ve dolaylı desteklerini alma fırsatı oluşturmaktadır. Kitle fonlamasında fon sağlayıcıları proje ve girişimlerin finansmanına katkı sağlamaya motive eden durum benzer ilgi ve fikirlere sahip topluluklar ile bağlantılı olma duygusudur (Özdemir ve Karabulut, 2017: 167). Bu bağlamda kitle fonlaması aracılığıyla fonlanacak proje ve girişimler benzer ilgi ve fikirlere sahip fon sağlayıcılara ulaşmada önemli bir network ağı oluşturmaktadır.

Kitle katılım, yalnızca proje ve girişim bazında değil, aynı zamanda zekât ve sadaka aracılığıyla ihtiyaç sahiplerinin de fon ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Kitle katılım, zekât gibi zorunlu dini vecibelerin yerine getirilmesine imkân sağlayarak maddi yardımlaşmanın yanında manevi değerleri de destekleyen bir özellik taşımaktadır.

Türkiye’de hâlihazırda kitle katılım platformunun muadili olan ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması platformları faaliyet göstermektedir. Ancak bu platformlar proje, sanatsal faaliyetler ve sosyal aktiviteleri finanse ederken, bireylerin zorunlu ihtiyaçlarını finanse etme konusunda herhangi bir girişimde bulunmamaktadır. Kitle katılım proje ve girişimlerin yanında bireylerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılaması noktasında da finansal destek sağlama kapasitesine sahiptir. Bireylerin zorunlu ihtiyaçlarının finanse edilmesi toplumda yardımlaşma ve dayanışmayı arttırarak kardeşlik duygusunu ön plana çıkaracaktır.

Kitle katılım platformu proje, girişim ve ihtiyaçların finanse edilmesi noktasında katılım finans temel ilkeleri noktasında bazı temel özelliklere sahiptir. Bu temel özellikleri şöyle sıralamak mümkündür;

Kitle katılım platformu aracılığıyla fonlanacak projelerin katılım finansın temel ilkeleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Yani faiz, garar meysir, şans oyunları ve haram ürünlerin ticareti gibi alanlara yönelik girişimler, kitle katılım platformunda fon toplama kampanyası başlatamamaktadır. Platformda, projelerin katılım finans ilkeleriyle uyumluluğunun denetlenmesi danışma kurulu tarafından yürütülmektedir.

Danışma kurulu, kitle katılım platformu aracılığıyla fonlanacak ihtiyaç ve projeleri incelenmekte, uygun görülen proje ve ihtiyaçlar onaylanarak platformda fon toplama faaliyetine başlamaktadır. Uygun görülmeyen proje veya ihtiyaçlar reddedilerek, başvuru sahibine gerekçeleriyle birlikte iletilmektedir.

Kitle katılım platformu fon toplama işlemini zekât, sadaka ve karz-ı hasen kurumları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu kurumlar, hem fon miktarının tutarı hem de bağışların proje

veya ihtiyaç temelinde toplanmasında farklılık göstermektedir. Örneğin sadaka ve karz-ı hasen yoluyla hem projeler hem de ihtiyaçlar fonlanırken, zekât yoluyla sadece ihtiyaçlar fonlanmaktadır. Bu durumun temel sebebi ise zekât yoluyla desteklenecek durumların Kuran-ı Kerim’de ayetlerde sabit olmasıdır.

4.2. Kitle Katılım Platformunun Hukuki Dayanağı

Kitle fonlaması, öz sermaye, borca, ödüle ve bağışa dayalı olmak üzere alternatif bir finansman modeli olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye’deki yasal mevzuat incelendiğinde, öz sermaye ve borca dayalı kitle fonlamasının ilk kez 05.12.2017 tarihli resmi gazetede yayınlanan 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile hukuki zemine kavuşturulduğu görülmektedir.

27.10.2021 tarihli Resmi Gazete’ de yayınlanan güncel SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) Kitle Fonlaması Tebliği (35/A.2), madde 1 (1) “Bu Tebliğin amacı, paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.” ile paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlaması türlerini hukuki zemine oturturken; madde 1 (2) “Kitle fonlama platformları aracılığıyla ödül veya bağış karşılığında fon toplanması faaliyetleri bu tebliğ hükümlerine tabi değildir.” ile ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması türlerini kapsam dışı bırakmıştır. Dolayısıyla kitle katılım platformu da, madde 1 (2) çerçevesinde yasal olarak kapsam dışı kalmıştır.

Türkiye’de ödül ve bağışa dayalı kitle fonlaması, uygulanıyor dahi olsa hukuksal çerçevesi spesifik ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu durumda bu tür kitle fonlaması faaliyetlerinde işin aslına uygun düştüğü ölçüde diğer hukuk kuralları tatbik edilmektedir. Bunlar içinde; Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu gibi ana düzenlemeler olduğu gibi Yardım Toplama Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanunu’na ilişkin düzenlemeler de yer almaktadır. Buna göre;

2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu’nun 3. maddesine göre; kamu yararına uygun olarak, amaçlarını gerçekleştirmek, muhtaç kişilere yardım sağlamak ve kamu hizmetlerinden bir veya birkaçını gerçekleştirmek veya destek olmak amacıyla gerçek kişiler, dernekler, kurumlar, vakıflar spor kulüpleri, gazete ve dergilerin yardım toplayabilecekleri belirtilmektedir. Yardım Toplama Kanunu’nda verilen finansal destekler yardım olarak ifade edilirken, bağış kelimesi sadece dernekler vakıflar tarafından alınan yardımlar için kullanılmıştır (Açıkgöz vd., 2020: 66).

Yine 2860 Sayılı Yardım Toplama Kanunu’nun 6.maddesinde; kişiler ve kuruluşlar, yetkili makamdan izin almadan yardım toplayamayacağı, ancak kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan hangilerinin izin almadan yardım toplayabilecekleri, Cumhurbaşkanlığınca belirlenip ilan edileceği belirtilmektedir.

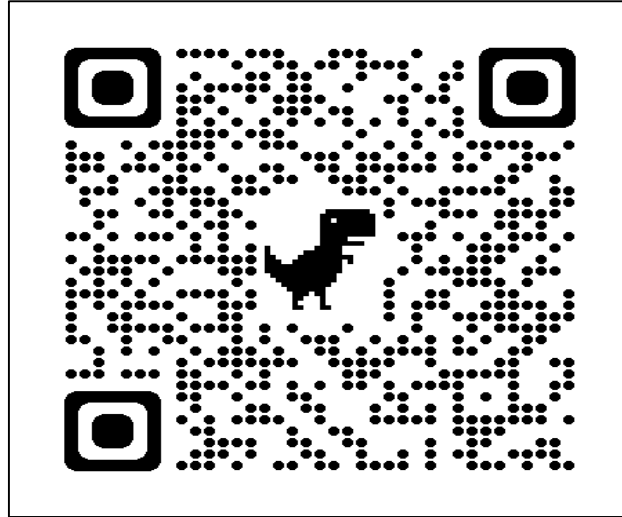
Bu açıklamalardan hareketle bağış ve ödüle dayalı kitle fonlaması platformlarının, proje geliştirmek isteyen bir girişimciye, gerçek veya tüzel kişilere bağış adı altında fon toplamaları mümkün görülmemektedir. Ancak 5253 Sayılı Dernekler Kanunu'na göre dernek statüsündeki tüzel kişiler ve 5737 Sayılı Vakıflar Kanunu'na tabi vakıf statüsündeki tüzel kişiler bağış toplayabilir. Diğer kişi ve kuruluşlar ancak belirtilen kanunlar çerçevesinde yardım toplama kampanyaları düzenleyebilirler (Açıkgöz vd., 2020: 66).

4.3. “Kitle Katılım” Kitle Fonlaması Platformu Tanıtımı

Kitle katılım platformu iki ayrı panelden oluşmaktadır. Birinci panel kullanıcı panelidir. Bu panel üzerinden kullanıcılar, proje veya ihtiyaç girişimlerini platforma aktararak fon toplama sürecini başlatmaktadırlar. İkinci panel ise yönetici panelidir. Yöneticiler ve danışma kurulu, bu panel yardımıyla kullanıcıların oluşturduğu proje ve ihtiyaç girişimlerine ilişkin detayları inceleyerek platform üzerinden fon toplama taleplerini kabul veya reddeder.

Aşağıda kitle katılım platformunda sisteme giriş aşamasından proje ve ihtiyaç oluşturarak fon toplamaya kadar olan tüm süreç ekran resimleri vasıtasıyla adım adım gösterilmiştir. Bunun yanında yönetici panelinden platforma aktarılan proje veya ihtiyaçların kontrol edilerek onaylanma veya reddedilme aşamaları da belirtilmiştir.

Resim 1: Kitle Katılım Platformuna Giriş Barkodu

Resim 1’de kitle katılım platformuna giriş barkodu gösterilmektedir. Bu barkod aracılığıyla, kullanıcılar mobil cihazlarındaki web tarayıcılarının barkod okuma özelliğini kullanarak platforma giriş yapabilirler veya www.kitlekatilim.com web adresini kullanılabilir.

Resim 2: Kitle Katılım Platformu Yapısı

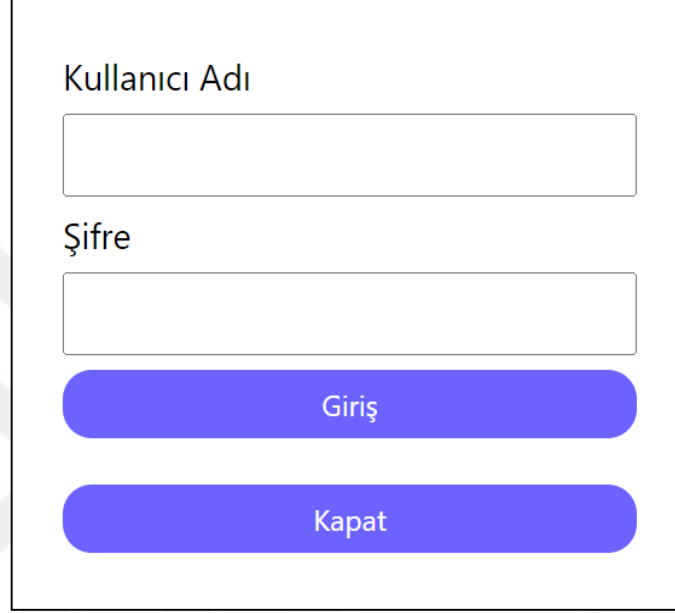
Kitle katılım web tabanlı bir kitle fonlaması platformudur. Bu çerçevede kitle katılım platformunun genel yapısı Resim 2’de gösterilmiştir. Bu sayfada kitle katılım platformunu ile ilgili genel bilgiler gösterilmektedir. Ayrıca bu sayfada platformun yapısı, üye ol, giriş yap, devam eden proje ve bağış etkinlikleri ve etkinlik oluştur (yeni ihtiyaç ve proje) sayfalarına erişim sağlanmaktadır.

Resim 3: Kitle Katılım Platformu Kayıt Ekranı

Adınız
Soyadınız
E-posta
Telefon
Şifre
Logo
Dosya Seç Dosya seçilmedi
Kaydet
Kapat

Resim 3'te kitle katılım platformuna kayıt ekranı gösterilmektedir. Bu sayfa aracılığıyla ihtiyaç veya proje oluşturmak isteyen ihtiyaç sahibi veya girişimciler, üyelik oluşturarak bağış etkinliğini başlatabilmektedir. Bunun yanında herhangi bir proje veya ihtiyaç kampanyasına bağış yapmak isteyen hayırseverlerin, yatırımcıların veya bağışçıların da bu kayıt ekranını kullanarak platforma üye olmaları gerekmektedir.

Resim 4: Kitle Katılım Platformu Giriş Ekranı

Kullanıcı Adı

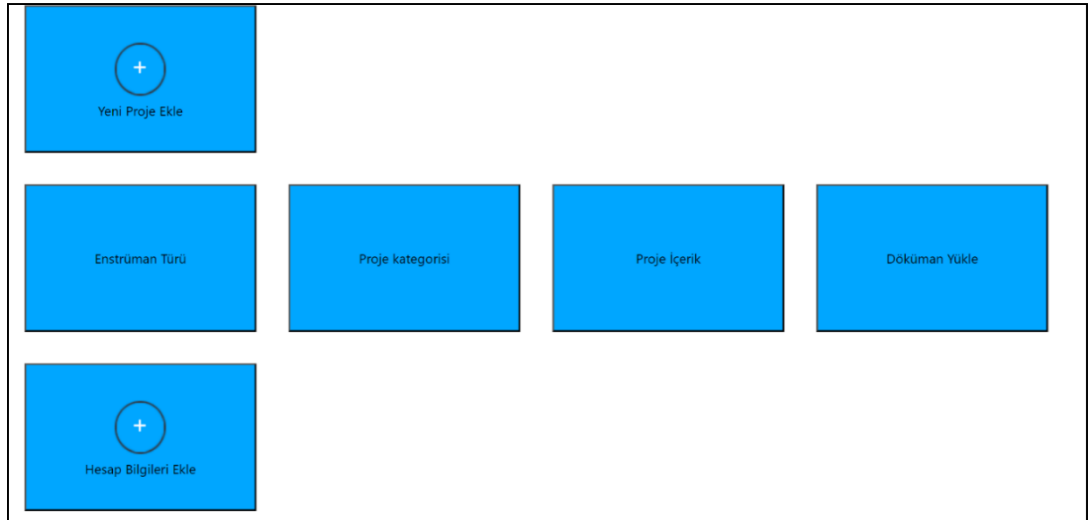
Şifre

Giriş

Kapat

Resim 4'te kitle katılım platformunun giriş paneli gösterilmektedir. Kayıt işlemlerini tamamlayan kullanıcılar, bu panel aracılığıyla kullanıcı adı ve şifrelerini girerek kitle katılım platformunun ana sayfasına giriş yapabilmektedir.

Resim 5: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli

Yeni Proje Ekle

Enstrüman Türü

Proje kategorisi

Proje İçerik

Doküman Yükle

Hesap Bilgileri Ekle

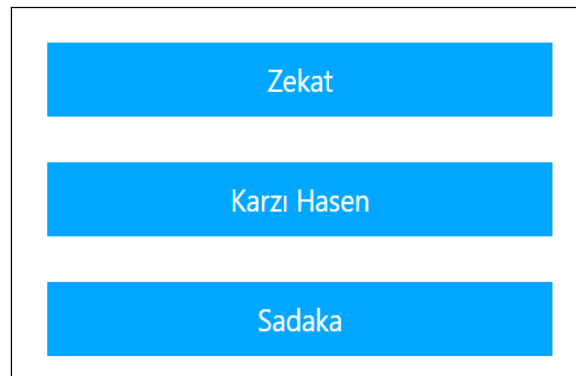
Resim 5’te yer alan kullanıcı paneli, girişimcilerin veya ihtiyaç sahiplerinin fon toplamak için proje veya ihtiyaçlarının detaylarını oluşturabileceği sayfayı göstermektedir. Bu sayfa, kullanıcıların girişimci veya ihtiyaç sahibi olarak kategorize edilmesine, proje veya ihtiyaç için fon toplanacak kurumun türünün belirlenmesine, proje veya ihtiyacın kategorisinin, içeriğinin oluşturulmasına, dokümanlarının (resmi belge, evrak, video ve fotoğraf) yüklenmesine ve proje veya ihtiyaç sahibinin kişisel hesap bilgilerini beyan etmesine imkân sağlayan sekmelerden oluşmaktadır.

Resim 6: Kitle Katılım Platformunun Kullanıcı Paneli (Yeni Proje Ekle)

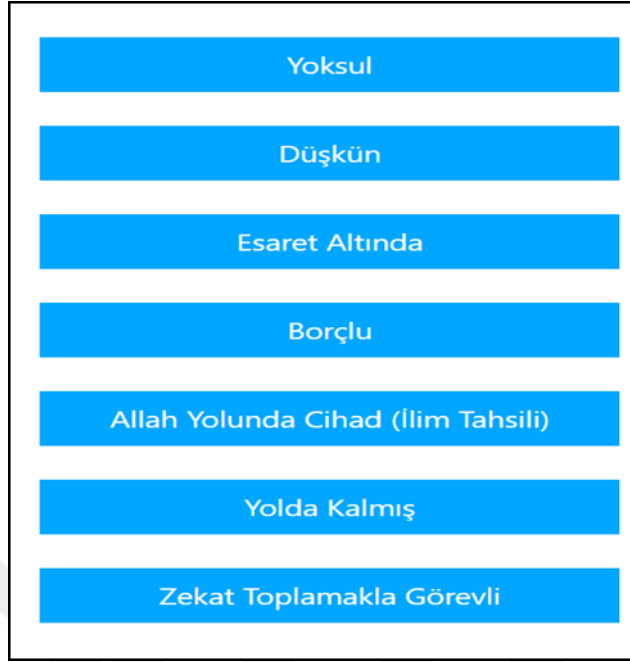
Resim 6’da, yeni proje ekle sekmesi gösterilmektedir. Yeni proje ekle sekmesi, kullanıcıların girişimci veya ihtiyaç sahibi olarak kategorize edilmesine imkân tanımaktadır. Kullanıcıların yeni proje ekle sekmesinde kategorize edilmesinin sebebi, kurum ve proje türü sekmelerinin girişimci ve ihtiyaç sahibi özelinde farklılık göstermesidir (Bknz: Resim 7 ve 11).

Resim 7: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü)

Resim 7’de, kitle katılım platformunun kullanıcı paneli içerisinde yer alan kurumların türü sekmesi, ihtiyaç sahibi özelinde yansıtılmaktadır. İhtiyaç sahibi özelinde zekât, sadaka ve karz-ı hasen olmak üzere üç seçenek bulunmaktadır. Bu kurum türlerinin her biri kendi alt kategorileri bakımından birbirinden farklılık göstermektedir. (Bknz: Resim 8, 9 ve 10). İhtiyaç sahibi kurum türünü seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar.

Resim 8: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Zekât)

Yoksul
Düşkün
Esaret Altında
Borçlu
Allah Yolunda Cihad (İlim Tahsili)
Yolda Kalmış
Zekat Toplamakla Görevli

Resim 8’de yer alan kitle katılım platformu kullanıcı panelinde, ihtiyaç sahibi özelinde zekâtın alt kategorileri gösterilmektedir. Burada zekâta ait yedi alt kategori bulunmaktadır. Bu kategorilerin sadaka ve karz-ı hasene göre farklılık göstermesinin sebebi, Kuran’ı Kerim’de zekâtın verilebileceği yerlerin ayetlerle (Tevbe/60) sabit olmasıdır. İhtiyaç sahibi bu alt kategorilerden kendi durumuna uygun olan kategoriyi işaretleyerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar. Bu adımdan sonra zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kitle fonlaması platformunda işleyiş süreci aynıdır (Bknz: Resim 14,15 ve 16).

Resim 9: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Karz-ı Hasen)

Eğitim
Sağlık
Gıda
Borçlu
Diğer

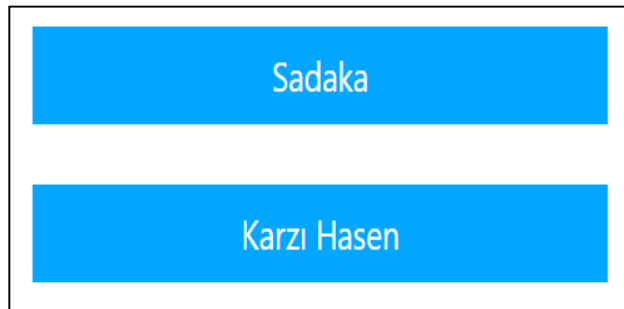
Resim 9’da, kitle katılım platformu kullanıcı panelinde ihtiyaç sahibi özelinde karz-ı hasenin alt kategorileri gösterilmektedir. Görüldüğü gibi, karz-ı hasenin alt kategorileri zekâttan farklılık göstermektedir. İhtiyaç sahibi, ihtiyacına uygun düşen alt kategorilerden birisini seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar.

Resim 10: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (İhtiyaç Sahibi / Kurum Türü / Sadaka)

Resim 10’da, kitle katılım platformu kullanıcı panelinde ihtiyaç sahibi özelinde sadakanın alt kategorileri yer almaktadır. Sadakanın alt kategorileri karz-ı hasenin alt kategorileri ile aynı olsa da, temel felsefe bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Karz-ı hasende fonlar borç karşılığında; sadakada fonlar tamamen karşılıksız yardım şeklinde toplanmaktadır. İhtiyaç sahibi, ihtiyacını belirten alt kategorilerden birini seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar.

Resim 11: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci / Kurum Türü)

Resim 11’de, kurum türleri sekmesi, girişimci özelinde gösterilmiştir. Girişimci özelinde sadaka ve karz-ı hasen bulunmaktadır. Girişimci projesi için hangi kurum aracılığıyla fon toplayacağını seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar.

Resim 12: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci / Kurum Türü / Sadaka)

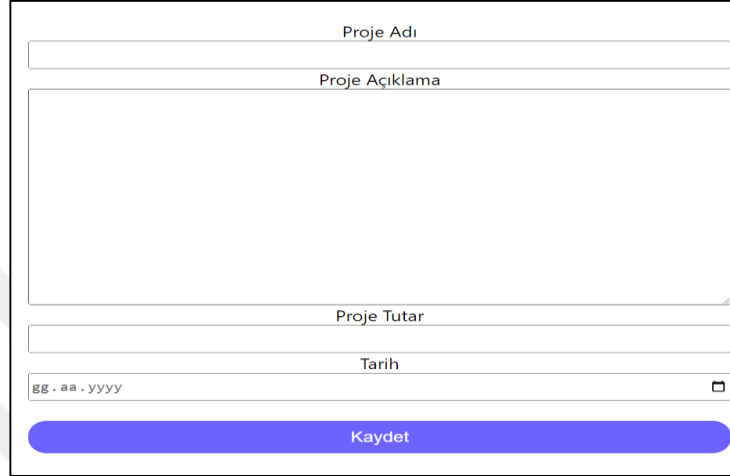
Resim 12’de, girişimci özelinde sadakanın alt kategorileri yer almaktadır. Girişimci özelinde sadakanın alt kategorileri, ihtiyaç sahibi bağlamından daha çeşitlidir. Çünkü ihtiyaç sahibi, sadakayla sadece temel ihtiyaçlarına yönelik fon toplayabilir. Girişimci ise sadaka ile katılım finans ilkelerine uyumlu olan tüm projeleri için fon talep edebilmektedir. Girişimci projesine ait alt kategoriyi seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapar.

Resim 13: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Girişimci/ Kurum Türü / Karz-ı Hasen)

Resim 13'te, karz-ı hasenin alt kategorileri girişimci özelinde gösterilmektedir. Buradaki alt kategoriler, sadaka proje türü alt kategorileri ile aynıdır. Girişimci projesine uygun alt kategoriye seçerek bir sonraki sekmeye geçiş yapılır. (İlerleyen sekmeler ihtiyaç sahibi ve girişimciler için aynı adımlardan oluşmaktadır).

Resim 14: Kitle Katılım Kullanıcı Paneli (Proje İçerik)

Proje Adı

Proje Açıklama

Proje Tutar

Tarih

gg . aa . yyyy

Kaydet

Resim 14'te, proje içerik sekmesi gösterilmektedir. Proje içerik sekmesinde kullanıcılar; projenin veya ihtiyacın adını, açıklamasını, proje veya ihtiyaç için hedeflenen fon tutarını ve bu fon tutarını toplamak için gerekli olan süreyi belirterek bir sonraki sekmeye geçiş yaparlar.

Resim 15: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Doküman Yükle)

Genel Dosyalar

Dosya Seç Dosya seçilmedi

Kaydet

Yüklenen Dosyalar

Resim 15'te, platformun doküman yükle sekmesi gösterilmektedir. Kullanıcılar, proje veya ihtiyaçlarını belgeleyen her türlü dokümanı platforma yükleyerek bir sonraki sekmeye geçiş yaparlar.

Resim 16: Kitle Katılım Platformu Kullanıcı Paneli (Hesap Bilgileri)

Hesap IBAN

Hesap Sahibi

Barcode

Dosya Seç Dosya seçilmedi

Kaydet

Kapat

Resim 16’da, hesap bilgilerini içeren sekme gösterilmektedir. Kullanıcılar, fon transferinin gerçekleşmesi için IBAN numarası, hesap sahibi ve hesabın barcode bilgilerini sisteme ekleyerek proje oluşturma işlemini sonlandırır.

Resim 17: Kitle Katılım Platformu Yönetici Paneli

Yeni Proje Ekle

Seçileni Sil

Projeyi onayla

Enstrüman Türü
Sadaka

Proje kategorisi
Teknoloji

Proje İçerik

Doküman Yükle

Hesap Bilgileri Ekle

Resim 17’de, kitle katılım platformunun yönetici paneli gösterilmektedir. Yönetici paneli, yöneticilerin kendilerine ait kullanıcı adı şifreleri ile platforma girerek oluşturulan projeleri incelemek, uygun görülen projeleri onaylanmak, uygun görülmeyen projelerin veya ihtiyaçların ise kullanıcılara sebebi bildirilerek reddedilmesini sağlayan bir paneldir. Kitle katılım platformunda herhangi bir ihtiyaç veya proje oluşturulması durumunda yöneticiler, otomatik mail yoluyla bilgilendirilmektedir. Platforma giriş yapan yöneticiler, aşağıdaki adımları takip ederek, projenin veya ihtiyacın fon toplamaya uygun olup olmadığı hakkındaki nihai kararı vermektedir.

Resim 18: Kitle Katılım Platformu Yönetici Paneli (Etkinliğin Kontrol Edilmesi)

Resim 18’de, yeni bir proje veya ihtiyacın yönetici panelindeki görüntüsü yer almaktadır. Kullanıcılar tarafından oluşturulan projeler, onayda bekleyen projeler sekmesinin altında gösterilmektedir. Yöneticiler platforma giriş yaparak proje veya ihtiyaca ait dokümanları incelemektedir. Bu inceleme sonunda proje veya ihtiyaç fon toplamaya uygun bulunursa “projeyi onayla” sekmesinden onaylanmakta ve platformun ana sayfasında gösterilerek fon toplamaya hazır hale gelmektedir. Onaylanmayan proje ve ihtiyaçlar, sebebi bildirilerek kullanıcıya mail yoluyla bildirilmektedir.

Resim 19: Onaylanan Proje veya İhtiyaçların Ana Sayfada Gösterimi

Resim 19’da, onaylanan ve fon toplama kampanyası başlatılan proje veya ihtiyacın görüntüsü yer almaktadır. Bu sayfada proje veya ihtiyaç için gerekli olan fon miktarı, bu fon miktarının toplanacağı süre, toplanan fon miktarı ve proje veya ihtiyaca ait genel bilgiler bulunmaktadır. Bağışçı, ana sayfada yer alan devam eden projeler sekmesinden (Bknz: Resim 2) aktif olarak fon toplanan proje veya ihtiyaçlara ulaşılabilir. Bağışta bulunmak istediği proje veya ihtiyacı belirledikten sonra, “destek ol” sekmesini kullanarak bir sonraki sayfaya geçiş yapar.

Resim 20: Proje veya İhtiyacı Fonlama

Bağış yapılan Proje:Kitle Katılım

Kitle katılım, katılım finans ilkeleri perspektifinde oluşturulmuş proje ve ihtiyaçların kitleler vasıtasıyla fonlanmasına imkan sağlayan web tabanlı kitle fonlaması platformudur. Kitle Katılım geleneksel finans yöntemiyle proje ve ihtiyaçlarını finanse etmekte zorlanan girişimciler, küçük ve orta boyllu işletmeler ve günlük ihtiyaçlarını karşılamak için fon bulmakta güçlük çeken bireylerin fon ihtiyacını karşılamak için oluşturulmuştur.

Bağış Miktarı

QR Banka

Ziraat Bankası

OGÜN BAYKUŞ

Ogün Baykuş
TR68 0001 0012 7452

Resim 20’de, platformunda oluşturulan bir proje veya ihtiyaca yönelik fon gönderme sayfası gösterilmiştir. Bağışçı, bu sayfadan proje ve ihtiyaç sahibine ait IBAN veya barcode görüntüsünden yararlanarak fon gönderme işlemini tamamlamaktadır. Böylece kitle katılım platformunda proje veya ihtiyaç fonlanarak hedeflenen tutara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Teorik temellerini İslami öğretilerden alan katılım finans, 1980’lerde finansal alanda yer edinmeye başlamış ve yaklaşık kırk yılda önemli bir gelişme göstermiştir. 2022 yılı itibariyle 4.5 trilyon USD varlık büyüklüğüne ulaşan katılım finansın 2027 yılında 6.6 trilyon USD varlık büyüklüğüne ulaşacağı tahmin edilmektedir. Faiz hassasiyeti olan tasarruf sahiplerini finansal piyasalara çekme iddiası bulunan katılım finans, bankacılıktan sigortacılığa, sermaye piyasası faaliyetlerinden sosyal finansa kadar geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedir.

Mevcut haliyle katılım finans, büyüme ve ürün çeşitliliği açısından küresel başarı göstermiştir. Ancak temel hedefleri olan yoksulluğun ortadan kaldırılması, servetin adil dağılımı ve girişimcilere yeterli düzeyde finansman sağlanması gibi konularda yetersiz kalmıştır. Bunun nedenlerinden biri katılım finansın bu sorunlara çözüm getiren en etkili kurumları zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakfın potansiyellerinin oldukça altında işlev görmesidir. Buradan hareketle bu kurumların alternatif tekniklerle geliştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Kitle fonlaması, “fon sağlamaya yönelik çevrim içi açık çağrılar” olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kişi veya kurumların girişimlerini desteklemek amacıyla birden fazla kişinin finansal kaynaklarını bir araya getirmesi anlamına gelmektedir. Kitle fonlaması, büyüme projeleri, start-uplar ve KOBİ’lerin sermaye artışı için kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyal dayanışma, finansal kaynakların yerinden dağıtılması ve daha verimli kullanılması ilkesine dayanan kitle fonlaması, coğrafyadan bağımsız olarak daha geniş topluluklara ulaşma yeteneği, yeni girişimlere ve küçük işletmelere fon sağlayabilecek kaynakları harekete geçirebilmede kilit bir rol oynamaktadır.

Katılım finans ve kitle fonlaması doğası gereği uyumlu ve birbirini güçlendiren iki alandır. Katılım finans; bir finansal işlemde tüm taraflar arasında faydaların ve yükümlülüklerin adil dağılımını sağlayan, etik ve sosyal açıdan da belli standartlara bağlı olan finansal bir sistemdir. Kitle fonlaması da bu özellikleri bünyesinde barındırmakta ve katılım finans alanındaki gelişmelere zemin hazırlamaktadır.

Katılım sosyal finans kurumları zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakfın yeterince kurumsallaşamaması ve araçsallaşamaması gibi nedenlerden dolayı etkili bir şekilde kullanılamamaktadır. Nitekim 2019 yılında UNHRC tarafından yayınlanan raporda, zekâtın hesaplanan potansiyelinin 356 milyar USD olduğu ancak bu potansiyelin yalnızca 76 milyar USD

gibi küçük bir miktarının toplanabildiği tespit edilmiştir. Bu durum, zekâtın potansiyelinin ortaya çıkarılması konusunda yeterli yöntemlerin ortaya konulmadığını göstermektedir.

Buradan hareketle çalışmanın amacı, zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kurumsallaşması ve araçsallaşmasına zemin hazırlamak ve potansiyellerini ortaya çıkarılmasına katkı sağlamak için katılım finans ilkeleriyle uyumlu web tabanlı bir “kitle fonlaması platformu prototipi” geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla proje ve ihtiyaçların fonlanmasına imkân tanıyan bir web sitesi (kitle katılım) oluşturulmuştur.

Kitle katılım platformu iki aşamada geliştirilmiştir. İlk aşamada katılım finans ve kitle fonlamasının felsefi temelleri incelenmiş ve bu iki alanın entegrasyonunun teorik sınırları çizilmiştir. İkinci aşamada MySQL ve PHP programlama dilleri kullanılarak platformun web sitesi oluşturulmuştur.

Kitle katılım, katılım finans felsefesinden kaynaklanan bazı temel özelliklere sahiptir. Bunlardan ilki geleneksel bağışa dayalı kitle fonlaması platformları yalnızca girişimleri veya sosyal aktiviteleri finanse etmek için bağış kabul ederken; kitle katılım finansal desteğe ihtiyacı olan bireyleri ve iktisadi açıdan faydalı girişimleri finanse etmeyi amaçlamasıdır. Bu platformun diğer bir özelliği ise, zekât ve sadaka gibi dini ibadetlerin yerine getirilmesine imkân sağlayarak maddi yardımlaşmanın yanında manevi değerleri de destekleyen bir özellik taşımasıdır.

Finansal teknolojiler, blok zinciri uygulamaları ve kitle fonlaması gibi uygulamaların zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gibi katılım sosyal finans kurumlarının potansiyeline dönük önemli katkılar sunma kabiliyetine sahiptir. Kitle fonlamasına dayalı uygulamalar zekât, sadaka, karz-ı hasen ve vakıf gibi katılım finans odaklı faaliyetlerin düşük maliyetli ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesine imkân vermektedir. Bu bağlamda oluşturulmuş olan kitle katılım, sosyal finans kurumları zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kurumsallaşmasına ve araçsallaşmasına katkı sağlayarak, bu kurumların daha fazla ihtiyaç sahibi, girişimci, hayırsever ve bağışçıya ulaşmasına bu bağlamda finansal katılımın artmasına imkân sağlayacaktır. Böylece katılım finansın finansal hacmi genişleyerek finansal piyasalardan aldığı pay artacaktır.

Dünyada birçok örneği bulunmakla birlikte kitle katılım, zekât, sadaka ve karz-ı hasenin kitle fonlamasına entegrasyonunun gerçekleştirildiği Türkiye’nin ilk katılım finans temalı kitle fonlaması denemelerinden biridir. Türkiye’de zekât ve sadaka gibi kurumlar genelde STK, dernekler ve vakıflar aracılığıyla faaliyet göstermektedir. Bu durum fonların yalnızca sosyal yardımlaşma ve dayanışma olarak sınırlı alanlarda kullanılmasına neden olmaktadır. Geliştirilen platform; zekât, sadaka ve karz-ı hasen aracılığıyla toplanan fonların finansal yardım ve destek olarak kullanılmasının yanında verimli proje ve girişimlere de yönlendirilmesini sağlayacaktır.

Türkiye’de faaliyet gösteren mevcut kitle fonlaması platformları yalnızca proje, girişim ve sosyal aktivitelere finansal kaynak sağlamaktadır. Çalışma kapsamında oluşturulan kitle katılım platformu aracılığıyla, proje ve girişimlerin yanı sıra zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken bireyler için de fon toplama kampanyası başlatabilmektedir. Bu durum hem sosyal yardıma muhtaç bireyler için bir fırsat oluşturacak hem de devletin sosyal yardımlaşma ve dayanışma konusundaki yükünü hafifletmesine yardımcı olacaktır.

Öte yandan girişimciler, geleneksel finansal kurumların bazı sınırlamalarından dolayı finansal kaynaklara erişimde güçlük çekebilmekte ve bundan dolayı verimli projelerini hayata geçirmede sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Oluşturulmuş olan kitle katılım platformu gibi uygulamalar sayesinde girişimciler, alternatif finansman kaynağı sağlayarak finansal kaynaklara ulaşmalarında etkili bir yöntem olarak kullanılabilirler. Böylece girişimciler projelerini gerçekleştirme fırsatı bularak çıktı ve istihdamın artmasına katkı sağlayabilirler.

Kitle katılım platformu, katılım finansın temel hedefleri olan yoksulluğun ortadan kaldırılması, servetin adil dağılımı ve iktisadi istikrar ve refahın sağlanmasında etkili bir finansal yöntem olarak kullanılabilir. Zira katılım sosyal finans kurumları zekât, sadaka ve karz-ı hasen katılım finansın hedefleri gerçekleştirmede önemli bir potansiyele sahiptir. Oluşturulan platform bu kurumlar aracılığıyla fonların daha organize ve şeffaf bir şekilde toplanmasına ve dağıtılmasına imkân sağlayarak, katılım finansın hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olabilir.

Kitle katılım ve diğer bağışa dayalı kitle fonlaması platformlarının faaliyet göstermesi ve sürdürülebilir olması için; öncelikle dernekler ve vakıflar mevzuatı esas alınarak spesifik bir hukuksal mevzuatın oluşturulması zorunlu bir ihtiyaçtır. Ayrıca toplum nezdinde güven unsurunun oluşması için bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetimlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunların yanında toplumun bu platformlar üzerindeki olumsuz algısını kırmak için sosyal medya kanallarıyla desteklenen proje ve ihtiyaçlar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Bu çalışma, katılım finans ve kitle fonlamasının ortak noktalarını takiben zekât, sadaka ve karz-ı hasene dayalı olarak geliştirilebilecek bir kitle fonlaması platformunun sınırlarını çizmektedir. Dolayısıyla katılım finansın diğer finansman türlerine (mudaraba, muşaraka, murabaha vs.) dayalı kitle fonlaması platformlarının geliştirilmesi için de bir zemin hazırlamaktadır. Kitle fonlaması, katılım finans enstrümanlarının finansal sisteme dâhil edilmesi sürecinde önemli bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda katılım finans ilkeriyle uyumlu kitle fonlaması platformların sayısının artırılması, üretim ve istihdama katkı sağlama açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abdelaziz, Salaheddine ve Rami, Azouaou Ahmed (2023), "The Advantages and Challenges of Islamic Crowdfunding as an Alternative Funding Source", **Journal of Economics and Management**, 7(1), 1-21.
- Abdeldayem, Marwan M. ve Aldulaimi, Saeed (2022), "Developing an Islamic crowdfunding model: A new innovative mechanism to finance SMEs in the Middle East", **International Journal of Organizational Analysis**, 1-23. <https://doi.org/10.1108/IJOA-02-2022-3159>
- Abdul Razak, Dzulfajar ve Dawami, Qosdan (2019), "Achieving Islamic Social Finance Goals through Zakat, Waqf, and Sadaqa in Selected Countries: Issues and Challenges", Hartomi Maulana ve Atika Rukminastiti Masrifah (Ed.), **Revival of Islamic Social Finance to Strengthen Economic Development Towards a Global Industrial Revolution**, UNIDA Gontor Press, Ponorogo, 38-45.
- Abdullah, Syahida ve Oseni, Umar A. (2017), "Towards a Sharī'Ah Compliant Equity-Based Crowdfunding for the Halal Industry in Malaysia", **International Journal of Business and Society**, 18 (1), 223-240.
- Achsien, Iggi H. ve Purnamasari, Dien L. (2016), "Islamic Crowd-funding as The Next Financial Innovation in Islamic Finance: Potential and Anticipated Regulation in Indonesia", **European Journal of Islamic Finance**, 5, 1-10. <https://doi.org/10.13135/2421-2172/1771>
- Açıkgöz, Betül vd., (2020), "Muhasebe Bakış Açısından Bağış (Yardım) ve Ödüle Dayalı Kitlesele Fonlama", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (86), 57-78.
- Aderemi, Abdulmajeed M. R. ve Ishak, Muhammad S. I. (2020), "Adopting Qard Al-Hasan and Mudarabah Crowdfunding for Micro Enterprise", **International Journal of Islamic Economics and Finance Research**, 3(2), 26-38.
- Adnan, Asif vd. (2023), " Enhancing Socio-Economic Potential of Zakat Through Donation-Based Crowdfunding Model in Bangladesh", Bahaaeddin Alareeni ve Allam Hamdan (Ed.), **Innovation of Businesses, and Digitalization during Covid-19 Pandemic: Proceedings of The International Conference on Business and Technology**, 1. Baskı içinde (75-91), Springer International Publishing, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-08090-6>
- Ahmad Lone, Fayaz ve Ahmad, Siraj (2017), "Islamic finance: More expectations and less disappointment", **Investment Management and Financial Innovations**, 14(1), 134-141. [https://doi.org/10.21511/imfi.14\(1\).2017.14](https://doi.org/10.21511/imfi.14(1).2017.14)

- Alamad, Samir, (2019), **Financial and Accounting Principles in Islamic Finance**, Springer International Publishing, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-16299-3_5
- Ali, Hassnain vd., (2019), "Fintech and Its Potential Impact on Islamic Banking and Finance Industry: A Case Study of Brunei Darussalam and Malaysia", **International Journal of Islamic Economics and Finance (IJIEF)**, 2(1), 73-108.
- Alrıfai, Tarıq (2017), **İslami Finans ve Yeni Finansal Sistem**, (Çev. Barış Satılmış), 1.Baskı, Buzdağı Yayınevi, Ankara.
- Amuna, Youssef M. A. vd. (2019), "Fintech: Creative Innovation for Entrepreneurs", **International Journal of Academic Accounting, Finance & Management Research**, 3(3), 8-15.
- Arner, Douglas vd. (2015), "The Evolution of Fintech: A New Post-Crisis Paradigm?" **University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2015/047, UNSW Law Research Paper No. 2016-62**. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2676553>
- Ashiq, M.uhammed ve Mushtaq, Ubaid (2020), "The Convergence of Crowd Funding and Zakat System in India: An Integrated Approach for Human Welfare" *Ihtifaz: Journal of Islamic Economics, Finance, and Banking*, 3(1), 27-36. <https://doi.org/10.12928/ijiefb.v3i1.1879>
- Ayup, Muhammad (2017), **İslami Finansı Anlamak**, (Çev. Abdurrahman Yazıcıoğlu vd.), 1.Baskı, İktisat Yayınları, İstanbul.
- Azganin, Hassan vd. (2021), "Islamic P2P Crowdfunding (IP2PC) Platform for the Development of Paddy Industry in Malaysia: An Operational Perspective", *Journal of Islamic Finance*, 10(1), 65-75.
- Azid, Toseef ve Chaudhry, Muhammad O. (2014), "Islamic Financial Instruments and their Impact on Islamic Economies: A Lesson from International Financial Crises", **Pakistan Journal of Social Sciences**, 34(1), 333-350.
- Belleflamme, Paul vd. (2010), "Crowdfunding: An Industrial Organization Perspective", https://www.researchgate.net/publication/228468454_Crowdfunding_An_Industrial_Organization_Perspective (23.08.2023).
- Belleflamme, Paul vd. (2014), "Crowdfunding: Tapping the Right Crowd", **Journal of Business Venturing**, 29(5), 585-609. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2013.07.003>
- Belleflamme, Paul vd. (2015), "The Economics of Crowdfunding Platforms", **Information Economics and Policy**, 33, 1-51. <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2015.08.003>
- Bendjilali, Boualem (1996), **Assessment of the Practice of Islamic Financial Instruments :The Case of Idb Unit Investment Fund and Islamic Banks Portfolio**, Islamic Research And Training Institute, Jeddah.
- Bernardino, Santos ve Santos, J. Freitas (2020), "Crowdfunding: An Exploratory Study on Knowledge, Benefits and Barriers Perceived by Young Potential Entrepreneurs", **Journal of Risk and Financial Management**, 13(4), 8, 1-24. <https://doi.org/10.3390/jrfm13040081>
- Biancone, Paolo Pietro ve Radwan, Maha (2018), "Social Finance And Unconventional Financing Alternatives: An Overview", **European Journal of Islamic Finance**, 10, 1-5.

- Biancone, Paolo Pietro vd. (2019), "Crowdfunding and Fintech: Business Model Sharia Compliant", **European Journal of Islamic Finance**, 12, 1-9. <https://doi.org/10.13135/2421-2172/3260>
- Bilen, Mahmut (2015), "Servet Eşitsizliği: Piyasa veya Devlet Eksenli Çözümde İslam Ekonomisinin Konumu", Mehmet Asutay, Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu, Mervan Selçuk (Ed.), Islamic Economics, **International Congress on Islamic Economics and Finance Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sakarya, 247-260.
- Boulahbel, Zubair (2021), "Crowdfunding As An Alternative Form of Islamic Financing for Startups and Small Enterprises", **South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law**, 24(1), 99-107.
- Buyser, Kristof De vd. (2012), **A Framework for European Crowdfunding**, <http://www.crowdfundingframework.eu/> (06.08.2022).
- Canbaz, Muhammet Fatih (2022), "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve İslami Finans Perspektifi", **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 21(4), 1948-1966.
- Canbaz, Muhammet Fatih ve Erbaş, Salih (2021), " Katılım Bankacılığında Fintek Eğilimleri ve Sektöre Katkıları", **Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 6(3), 477-489.
- Chapra, Muhammad U. (1979), **Objectives of the Islamic Economic Order**, The Islamic Foundation, Leicester.
- Cherqaoui, Sara (2022), "The role of Islamic Finance in unlocking the Potential of Micro-Small and Medium-sized enterprises and the role of Fintech", **European Journal of Islamic Finance**, 9(3), 30-37. <https://doi.org/10.13135/2421-2172/6585>
- Central Bank of the UAE (2023), "Islamic Finance Report" https://www.centralbank.ae/media/djmorepc/cbuae_uae-islamic-finance-report-2023.pdf (09.10.2023).
- Cichy, Janusz ve Gradoń, Witold (2016), "Crowdfunding as a Mechanism for Financing Small and Medium-Sized Enterprises", **E-Finanse**, 12(3), 38-48. <https://doi.org/10.1515/fiqf-2016-0147>
- CrowdfundingHub (2016), **Current State of Crowdfunding in Europe**, www.crowdfundingineurope.eu (11.09.2022).
- Çakar, Recep (2023), "Fintek Kavramı ve İslami Finans Kurumlarında Kullanılan Güncel Fintek Uygulamaları", **Kocatepe İslami İlimler Dergisi**, Özel Sayı, 18-37.
- Dembele, Adama ve Bulut, Mehmet (2021), "The Role of Islamic Social Finance in Achieving the Objectives of Sustainable Development Goals", **Turkish Journal of Computer and Mathematics Education**, 12(14), 3962-3976.
- Dernekler Kanunu (2004), **T.C. Resmi Gazete**, 25649, (24.11.2004).
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2010), **Kur'an'ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Dwijayanti, Neni vd. (2022), "The Role of Islamic Fintech P2PL in Increasing Inclusion and Financial Literacy of MSMEs", **Journal of Islamic Finance**, 11(1), 94-101.
- Ekin, Yunus (2002), "Dünyevileşmeye Bir Çözüm Olarak İnfak Anlayışı", **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 6, 77-104.
- Ergün, Mehmet (2018), "Fıtır Sadakası", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 11(60), 1260-1269.
- Ernst & Young (2017), **EY FinTech Adoption Index 2017**, https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/banking-and-capital-markets/ey_fintech-adoption-index-2017.pdf (09.08.2022).
- Fad, Mohammad Farid ve Imron, Ali (2021), "Legal Protection of Muzakki in Zakat Crowdfunding: Analysis of Maqasid Asy-Syari'ah", **Jurnal Ilmu Syari'ah dan Hukum**, 55(1), 95-122.
- Faudzi, Maryam Sakinah Md vd. (2021), "The Relevance of Conventional and Islamic Crowdfunding as Financing Instruments for SMEs", **Journal of Islamic Finance**, 10(1), 59-64.
- Federal Law No. 259-FZ on Raising Investments via Investment Platforms and on the Amendments to Certain Legislative Acts of the Russian Federation dated August 2, 2019 (**the Crowdfunding Law**) (2019), 259-FZ, (01.01. 2020).
- Franzoni, Simona ve Asma Ait Allali (2018), "Principles of Islamic Finance and Principles of Corporate Social Responsibility: What Convergence?", **Sustainability**, 10(3), 1-11. <https://doi.org/10.3390/su10030637>
- Gait, Alsadek H. ve Worthington, Andrew C. (2007), "A Primer on Islamic Finance: Definitions, Sources, Principles and Methods", **University of Wollongong, School of Accounting and Finance Working Paper Series**, No. 07/05, 1-31.
- Global Islamic Finance Report (2017), **Islamic Finance in the Digital Age: Fintech Revolution**, <https://islmfintech.com/wp-content/uploads/2017/05/IF-in-Digital-Age-Fintech-Revolution.pdf> (09.08.2022).
- Habergetiren, Ömer Faruk (2016), "İslam Hukukunda Gelirin Topluma Yayılması İçin Getirilen Düzenlemeler", Yılmaz Bayar, Cemil Ertuğrul, Hakkı Odabaş, Birol Erkan, Mahmut Ünsal Şaşmaz (Ed.), **Proceedings of 1st International Conference on Scientific Cooperation for the Future in the Social Sciences**, Uşak Üniversitesi (e-book), Uşak, 462-469.
- Hambali, Ahmad ve Aisyah, Siti Nur (2021), "Equity Crowdfunding based on Islamic Philanthropy: A Concept", Zaenal, Muhammad Hasbi (Haz.), **5th International Conference of Zakat (ICONZ)**, Jakarda, Endonezya, 545-554.
- Hendratmi, Achsanida vd. (2019), "Developing Islamic crowdfunding website platform for startup companies in Indonesia", **Journal of Islamic Marketing**, 11(5), 1041-1053. <https://doi.org/10.1108/JIMA-02-2019-0022>

- Hidajat, Taofik (2020), "Financial Technology in Islamic View", **Perisai : Islamic Banking and Finance Journal**, 4(2), 102-112. <https://doi.org/10.21070/perisai.v4i2.465>
- Hossain, Mokter ve Oparaocha, Gospel O. (2017), "Crowdfunding: Motives, Definitions, Typology and Ethical Challenges", **Entrepreneurship Research Journal**, 7(2), 1-14.
- Hui, Ho Wen vd. (2019), "Fintech and the Transformation of the Islamic Finance Regulatory Framework in Malaysia", **Emerging Issues in Islamic Finance Law and Practice in Malaysia**, 1. Baskı içinde (211-222), Emerald Publishing Limited, Bingley. <https://doi.org/10.1108/978-1-78973-545-120191018>
- Htay, Sheila Nu Nu vd. (2013), "Integrating Zakat, Waqf and Sadaqah: Myint Myat Phu Zin Clinic Model in Myanmar", **Tazkia Islamic Finance and Business Review**, 8(2), 170-186. <http://www.crowdfunder.co.uk> (07.02.2023).
- <http://www.Ethis.co/id/> (12.04.2023).
- <http://www.FundingCircle.com> (07.02.2023).
- <http://www.GeldVoorElkaar.nl> (07.02.2023).
- <http://www.globalsadaqah.com> (12.04.2023).
- <http://www.Gofundme.com> (07.02.2023).
- <http://www.İnvest.fonbulucu.com> (07.02.2023).
- <http://www.Kapitalboost.com> (12.04.2023).
- <http://www.Kickstarter.com> (07.02.2023).
- <http://www.Kitabisa.com> (12.04.2023).
- <http://www.Kiva.org> (07.02.2023).
- <http://www.launchgood.com> (12.04.2023).
- <http://www.Liwwa.com> (12.04.2023).
- <http://www.Seedmatch.de> (07.02.2023).
- <http://www.Vauraus.fi> (07.02.2023).
- <http://www.Yomken.com> (12.04.2023).
- Ildarovna Bulatova, Elvira vd. (2019), "The fintech and islamic finance synthesis in the modern world", **3C TIC: Cuadernos de Desarrollo Aplicados a Las TIC**, Özel Sayı, 258-273. <https://doi.org/10.17993/3ctic.2019.83-2.258-273>
- Ishak, Muhammad S. I., ve Rahman, Md. Habibur (2021), "Equity-based Islamic crowdfunding in Malaysia: A potential application for mudharabah", **Qualitative Research in Financial Markets**, 13(2), 183-198. <https://doi.org/10.1108/QRFM-03-2020-0024>
- İslam İktisadi Araştırma Merkezi (2021), “ **İslami Sosyal Finans**”, İlke Yayın, Nr.81, İstanbul. DOI: <http://dx.doi.org/10.26414/icr0007>
- Islamic Development Bank (2020), "**Islamic Social Finance Report**", <https://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2020/07/Islamic-Social-Finance-Report-2020.pdf> (15.05.2023).

- Islamic Financial Services Board (2019), "**Technical Note on Financial Inclusion and Islamic Finance**", [ifsb tecnical note 2019.pdf](#) (13.05.2023).
- Islamic Financial Services Board (2022), "**Islamic Financial Services Industry Stability Report**", <https://www.ifsb.org> (17.05.2023).
- Iqbal, Zamir ve Mirakhor, Abbas (2012), "Financial Inclusion: Islamic Finance Perspective", **Journal of Islamic Business and Management**, 2(1), 35-64. <https://doi.org/10.12816/0004974>
- Iqbal, Zamir ve Shafiq, Bushra (2015), "Islamic Finance and the Role of Qard-Al-Hassan (Benevolent Loans) in Enhancing Inclusion: A Case Study of Akhuwat", **ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives**, 4(4), 23-40.
- Islam, K. M. Aanwarul (2017), "Finance: An Islamic Perspective", **International Journal of Islamic Banking and Finance Research**, 1(1), 1-5. <https://doi.org/10.46281/ijibfr.v1i1.32>
- International Organization of Securities Commisions (2004), **Islamic Capital Market Fact Finding Report**, Madrid.
- Jamaluddin, Farah A. A. vd. (2022), "Mudarabah Based Crowdfunding Model As An Alternative Fund for Empowering Single Mother Entrepreneurs", **Al-Qanatr: International Journal of Islamic Studies**, 25(2), 1-11.
- Jarvis, Robin ve Han, Hongdan (2021), "FinTech Innovation: Review and Future Research Direction", **Int J Bank Fin Ins Tech**, 1(1), 79-102.
- Jaziri, Raouf ve Alanazi, Abdulmajeed Saad (2020), "Islamic Equity-Based Crowdfunding Regulatory Model: A Legal Analysis in Saudi Arabia", **European Journal of Social Sciences**, 48, 90-102.
- Kanter, Özden (2017), "Kurtuluşa eren Fırka/El-Fırkatu'n- Nâciyye İnancı", **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 16(31), 29-46.
- Kamaruddin, Muhammad H. ve Ishak, Muhammad S. I. (2020), "Islamic Crowdfunding Platform as an Alternative Book Fundraising in Malaysia", **International Journal of Islamic Economics and Finance Research**, 3(2), 11-25.
- Karahan, Hediyeullah ve Ersoy, Hicabi (2016), "Faizsiz Finansın Temel Prensipleri ile Türkiye'de Reel Kesimde Kullanılması", **Maliye Finans Yazıları**, 105, 93-114.
- Kaynak ve Maden (2012), "İnovasyonda Sınırların Genişlemesi: Açık İnovasyon", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(1), 31-47.
- Kazak, Hasan (2023), "Kitle Fonlaması Yöntemi İle Zekât Uygulaması: Bir Model Önerisi", **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 15(28), 42-72.
- Khan, Muhammad K. vd. (2017), "Crowdfunding: An Innovative Approach to Start Up with Entrepreneurship", **Proceedings of the Tenth International Conference on Management Science and Engineering Management**, 1. Baskı İçinde (1293-1304), Springer Singapore, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-1837-4_106

- Kia, Amir (2014), "Inflation: Islamic and Conventional Economic System - Evidence from the United States", **International Journal of Economic Perspectives**, 8(3), 19-40.
- Kit, Tan Wai (2021), "Crowdfunding as an Alternative Financing for Smes and Start-Ups in Malaysia: An Introductory Note From the Legal Perspective", **IIUM Law Journal**, 29(2), 221-269. <https://doi.org/10.31436/iiumlj.v29i2.614>
- Koçyiğit, Hikmet (2012), "Kur'ân Açısından Bereket Kavramının Değerlendirilmesi", **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 12 (1), 147-170.
- Köse, Saffet (2009), “ Müslüman Düşüncesinde İnsanın İnsanlığı Sebebiyle Saygınlığının Zirve Noktası Gayr-i Müslimlere Yardımnın Mali İbadet Kapsamında Oluşu”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, 14, 49-66.
- Laldin, M. Akram ve Djafri, Fares (2019), “Islamic Finance in the Digital World: Opportunities and Challenges” , **Journal of Islam in Asia**, 16(3), 283-299.
- Lazzaro, Elisabetta ve Noonan, Douglas (2021), "A comparative analysis of US and EU Regulatory Frameworks of Crowdfunding for the Cultural and Creative Industries", **International Journal of Cultural Policy**, 27(5), 590-606. <https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1776270>
- Lee, In ve Shin, Yong J. (2018), "Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges", **Business Horizons**, 61(1), 35-46. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2017.09.003>
- Leong, Kelvin ve Sung, Anna (2018), "FinTech (Financial Technology): What is It and How to Use Technologies to Create Business Value in Fintech Way?", **International Journal of Innovation, Management and Technology**, 9(2), 74-78. <https://doi.org/10.18178/ijimt.2018.9.2.791>
- Lutfi, Muhammad A. ve Ismail, Mohd A. (2016), "Sadaqah-Based Crowdfunding Model for Microfinancing and Health Care", **The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research**, 13(2), 31-51.
- Marifa Academy (2014), "**İslamic Banking and Finance**", www.marifaacademy.com (08.05.2022).
- Marzban, Shehap vd. (2014), "Shariah-compliant Crowd Funding: An Efficient Framework for Entrepreneurship Development in Islamic Countries", Conference Paper presented in Harvard Islamic Finance Forum, April 2014, Boston, United States America. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2696.1760>
- Massolution (2015), "**2015CF The Crowdfunding Industry Report**", <https://www.smv.gob.pe/biblioteca/temp/catalogacion/c8789.pdf> (16.09.2022).
- Md Zuki, Mazrul Shair (2012), “Waqf and its Role in Socieconomic Development”, **ISRA International Journal of Islamic Finance**, 4(2), 173-178.
- Mollick, Ethan (2014), "The dynamics of crowdfunding: An exploratory study", **Journal of Business Venturing**, 29(1), 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2013.06.005>

- Muhammad, Mohd Z. ve Chong, Rosita (2007), "The Contract of Bay' Al-Salam and Istisna' in Islamic Commercial Law: A Comparative Analysis", **Labuan e-Journal of Muamalat and Society**, 1, 21-28.
- Muhammad, Rifqi ve Yuningsih, Ayu (2020), "Shariah Compliance Analysis of Islamic Crowdfunding: Case Study of ethiscrowd.com", **IQTISHODUNA: Jurnal Ekonomi Islam**, 9(1), 75-90. <https://doi.org/10.36835/iqtishoduna.v9i1.472>
- Muneeza, Aishath ve Mustapha, Zakariya (2020), "The Potential of Fintech in Enhancing the Use of Salam Contract in Islamic Banking", **International Journal of Islamic Economics and Finance (IJIEF)**, 3(2), 305-334. <https://doi.org/10.18196/ijief.3231>
- Nabi, Golzare vd. (2017), "Islamic Microfinance as a Tool of Financial Inclusion in Bangladesh", **Journal of Islamic Economics Banking and Finance**, 13(1), 24-51. <https://doi.org/10.12816/0051154>
- Nicoletti, Bernardo (Ed.) (2017) **The Future of FinTech**, Palgrave Macmillan, Roma. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-51415-4>
- Nik Azman, Nik H. vd. (2020), "The Utilisation of Islamic Fintech (I-Fintech) in Promoting Sustainable Inclusive Growth: Evidence From Micro-Entrepreneurs in Malaysia" **Journal of Islamic Monetary Economics and Finance**, 6(3), 555-576. <https://doi.org/10.21098/jimf.v6i3.1180>
- Nyugen, Dat Dinh vd., (2020), "Promotion of Fintech Application for the Modernization of Banking-Finance System in Vietnam", **Journal of Asian Finance, Economics and Business**, 7(6), 127-131.
- Onnée, Stéphane ve Renault, Sophie (2016), "Crowdfunding: Principles, trends and issues", **Research Handbook on Digital Transformations**, 1.Baskı içinde (313-334). Edward Elgar Publishing, Cheltenham. <https://doi.org/10.4337/9781784717766.00023>
- Owusu, Joseph ve Owusu-Ansah, W. A. (2020), "Crowdfunding Ecosystem as Alternative Source of Entrepreneurial Finance for SMEs in Ghana", **International Journal of Innovation**, 13(11), 931-946.
- Ökte, M. Kutluğın Savaş (2010), " Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory And Practice", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 9(31),180-208.
- Özdemir, Ozan ve Karabulut, Feyzan (2017), "Online Crowdfunding For Social Ventures: Benefits Beyond Fundrasing", Hakan Kapucu ve Csem Bektur (Ed.), **Current Debates in Accounting & Finance**, 1. Baskı içinde (153-175), IJOPEC Publication Limited, London.
- Panjwani, Kavita ve Shili, Nedra (2020), "The Impact of Fintech on Development of Islamic Banking Sector in the Contemporary World", **Saudi Journal of Economics and Finance**, 4(7), 346-350. <https://doi.org/10.36348/sjef.2020.v04i07.006>
- Parlakkaya, Raif ve Akten Çürük, Suna (2015), "Bir Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak İslami Mikrofinans ve Türkiye’de Uygulanabilirliği", **International Journal of Islamic Economics and Finance Studies**, 1(2), 61-86.

- Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği (2019), **T. C. Resmi Gazete**, 30907, (3 Ekim 2019).
- Pişkin, Mesut ve Kuş, Merve Can (2019), "Islamic Online P2P Lending Platform", **Procedia Computer Science**, 158, 415-419. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.09.070>
- Puschmann, Thomas (2017), "Fintech", **Business & Information Systems Engineering**, 59(1), 69-76. <https://doi.org/10.1007/s12599-017-0464-6>
- Rabbani, Mustafa Raza vd. (2021), "Exploring the Role of Islamic Fintech in Combating the Aftershocks of COVID-19: The Open Social Innovation of the Islamic Financial System", **Journal of Open Innvation: Technology, Market and Complexity**, 7(136), 1-1
- Regulation (EU) 2020/1503 of the European Parliament and of the Council of 7 October 2020 on European crowdfunding service providers for business, and amending Regulation (EU) 2017/1129 and Directive (EU) 2019/1937 (2020), **Official Journal of the European Union**, 2020/1503, 7 Ekim 2020.
- Regulation Crowdfunding, General Rules and Regulations (2021), **Securities and Exchange Commission**, (14 Ocak 2021).
- Ryandono, Muhamad N. H. vd. (2020), "Determinants of Investment In Islamic Crowdfunding" **Muqtasid: Jurnal Ekonomi Dan Perbankan Syariah**, 11(1), 70-87. <https://doi.org/10.18326/muqtasid.v11i1.70-87>
- Sa'ad, Adam A. vd. (2019), "P2P Islamic Fintech Investment Innovation. A Proposal of Mushārah Smart Contract Model for Smes Financing and Social Development", **Journal of Islamic Thought and Civilization**, Özel Sayı, 169-184.
- Sahabuddin, Mohammad vd. (2019), "Digitalization, Innovation and Sustainable Development: An Evidence of Islamic Finance Perspective", **International Journal of Asian Social Science**, 9(12), 651-656. <https://doi.org/10.18488/journal.1.2019.912.651.656>
- Said, Muhammad M. vd. (2014), "Prosperity and Social Justice Consequences of Applying Ethical Norms of Islamic Finance: Literature Review", **Journal of Economics and Sustainable Development**, 5(2), 99-107.
- Saiti, Buerhan vd. (2019), "Islamic Crowdfunding: Fundamentals, Developments and Challenges", **The Islamic Quarterly**, 62(3), 469-484.
- Salman, Syed (2015), "Crowd Funding and its application in Islamic Finance – Mechanism and challenges" **Professional Practice Paper**, 1-31.
- Schwiebacher, Aarmin ve Larralde, Benjamin (2010), "Crowdfunding of Small Entrepreneurial Ventures", **SSRN Electronic Journal**, 1-23. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1699183>
- Shanmugam, Bala ve Zahari, Zaha Rina (2009), **A primer on Islamic finance**, Research Foundation of CFA Institute, Charlottesville.
- Shneor, Rotem vd. (2020), **Advances in Crowdfunding: Research and Practice**, Palgrave Macmillan, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-46309-0>
- Sırım, Veli (2019), "İslam İktisadında Yatırımların Finansmanında Karz-ı Hasen Uygulaması", **İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Ek Sayı, 125-164.

- Soage, Ana B. (2020), "An overview of Islamic finance: History, instruments, prospects", **Journal of the Sociology and Theory of Religion**, 9, 60-81.
- Suleiman, Husam (2016), "Crowdfunding and the Opportunity Presented in the American Islamic Home Financing Product", **Journal of Islamic Economics Banking and Finance**, 12(4), 122-137. <https://doi.org/10.12816/0050982>
- Sylla, Mohamed (2023), "Muzara'ah-based Crowdfunding for Financing Small Farmers in Mali", **Journal of Islamic Economics**, 3(1), 31-45. <https://doi.org/10.55237/jie.1129489>
- Tanda, Alessandra ve Schena, Cristiana Maria (2019), **FinTech, BigTech and Banks**, Palgrave Pivot, Cham, Switzerland. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-22426-4>
- Tabash, Mosab I. ve Dhankar, Raj S. (2014), "The Relevance of Islamic Finance Principles in Economic Growth", **International Journal of Emerging Research in Management & Technology**, 3(2), 49-54.
- Taha, Tamer ve Macias, Inmaculada (2014), "Crowdfunding and Islamic Finance: A Good Match?", **Social Impact Finance**, 1. Baskı içinde (113-125). Palgrave Macmillan UK, Victoria. https://doi.org/10.1057/9781137372697_10
- The UN Refugee Agency (UNHCR) (2019), "**UNHCR Zakat Program: 2019 Launch Report**", [unhcr. ca/wp-content/uploads/2021/02/UNHCR-Annual-Zakat-Report-2019-FINAL-EN_1-page. pdf](https://www.unhcr.org/ca/wp-content/uploads/2021/02/UNHCR-Annual-Zakat-Report-2019-FINAL-EN_1-page.pdf) (20.06.2023).
- The World Bank Group (2016), "**Islamic Finance: A Catalyst for Shared Prosperity**", <https://documents1.worldbank.org/curated/en/628081489782181707/pdf/Islamic-finance-a-catalyst-for-shared-prosperity.pdf> (01.07.2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi (2022), **Katılım Finans Strateji Belgesi**, [cbfo.gov.tr](https://www.cbfo.gov.tr) (12.10.2022).
- Tabakoğlu, Ahmet (2016), **İslam İktisadına Giriş**, 4.Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Taştekin, Osman (2021), "Kur'ân'da İnfak Kavramı Bağlamında Sosyal Yardımlaşma", **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi**, 25(1), 217-238.
- Thaker, Hassanudin M. T. (2020), "A discourse on the potential of crowdfunding and Islamic finance in the agricultural sector of East Java, Indonesia", **Jurnal Ekonomi & Keuangan Islam**, 6(1), 10-23. <https://doi.org/10.20885/jeki.vol6.iss1.art2>
- Tatiana, Nikonova vd. (2015), "Principles and Instruments of Islamic Financial Institutions", **Procedia Economics and Finance**, 24, 479-484. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00613-9](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00613-9)
- The Chartered Institute of Management Accountants (2014), **An Introduction to Islamic Finance**, London.
- Tul Ain Butt, Quarra (2017), "Integrating Model of Religious and Corporate Charities in Islamic Microfinance Institutions for Poverty Reduction", **Journal of Business & Financial Affairs**, 6(4), 1-4. <https://doi.org/10.4172/2167-0234.1000293>
- Türk Borçlar Kanunu (2011), **T.C. Resmi Gazete**, 27836, (11.1.2011).

- Türk Medeni Kanunu (2001), **T.C. Resmi Gazete**, 24607, (22.11.2001).
- Türk Ticaret Kanunu (2011), **T.C. Resmi Gazete**, 27846, (13.1.2011).
- Tok, Evren vd. (2022), "Sustainable Development Goals and Islamic Social Finance: From Policy Divide to Policy Coherence and Convergence", **Sustainability**, 14(11), 1-23.
- Tunç, Hüseyin (2016), **Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması**, 11.Baskı, Nesil Yayınları, İstanbul.
- Vakıflar Kanunu (2008), **T.C. Resmi Gazete**, 26800, (20.02.2008).
- Valančienė, Loreta ve Jegelevičiūtė, Sima (2013), "Valuation of Crowdfunding: Benefits and Drawbacks", **Economics and Management**, 18(1), 39-48. <https://doi.org/10.5755/j01.em.18.1.3713>
- Verhoef, Bastiaan (2008), "Islamic Finance and Supervision: An exploratory analysis, **Occasional Studies**, 6(3), 1-40.
- Wahjono, Sentot Imam ve Marina Anna (2016), **Crowdfunding Suitability to Finance Islamic Project or Business**, 1. Baskı, LAP LAMPERT Academic Publishing, Saarbrücken, Germany
- World Bank (2013), **Crowdfunding's Potential for The Developing World**, Finance and Private Sector Development Department, Washington.
- Wulandari, Trisninik R. vd. (2021), "Can Islamic Crowdfunding Support Indonesian Islamic Economic Masterplan?", **Sebelas Maret Business Review**, 6(1), 57-67.
- Yardım Toplama Kanunu (1983), **T.C. Resmi Gazete**, 18088, (23.06.1983).
- Yatbaz, Ayhan ve Çatıkkaş, Özgür (2021), "Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Örnek Uygulama", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 89, 1-26.
- Zain, Nor Razinah Mohd ve Ali, Engku Rabiah Adawiah (2017), "An Analysis on Islamic Social Finance for Prediction and Preservation of Maqasid al-Shariah", **Journal of Islamic Finance**, Özel Sayı, 133-141.
- Zarfi, Adil (2019), "The integration of Awqaf, Zakat and Crowdfunding in Islamic Microfinance Framework: Focus on Moroccan case", **Recherches et Applications en Finance Islamique**, 3(1), 15.
- Zhao, Ying vd. (2019), "Crowdfunding Industry, History, Development, Policies, and Potential Issues", **Journal of Public Affairs**, 1-9.
- Zevender, P. Saefullah ve Lutfi Rohmawati (2022), "Development and Impact of Financial Technology (Fintech) On The Islamic Financial Industry Perumda BPR Majalengka", **Management Studies Economics and Business**, 1(04), 1-7.
- Ziegler, Tania vd. (2021), "The 2nd Global Alternative Finance Market Benchmarking Report", **SSRN Electronic Journal**, 1-197. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3957488>

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Düzialan İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Düzköy Çok Programlı Lisesi'nde tamamladı. 2009 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat bölümünü kazandı. 2013 yılında lisans eğitimini tamamlayan BAYKUŞ, aynı yıl Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimini 2016 yılında tamamladı. 2017 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 100/2000 Katılım Bankacılığı tematik alanında doktora eğitimine başladı.

